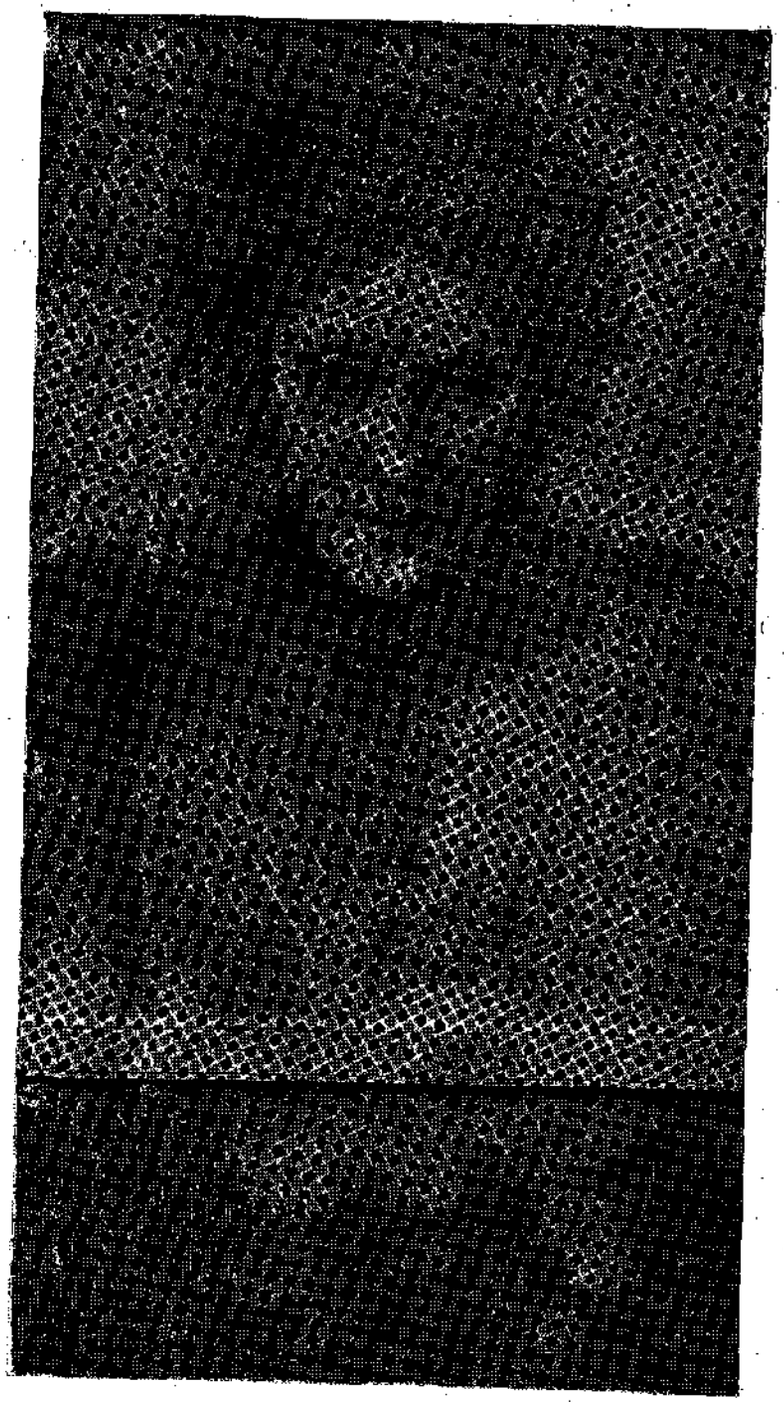

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΡΑΛΛΗ — ΥΠΟ ΜΠΕΡΝ-ΤΖΟΟΥΝΣ

Βλέπε τὸ ἔναντι σημείωμα

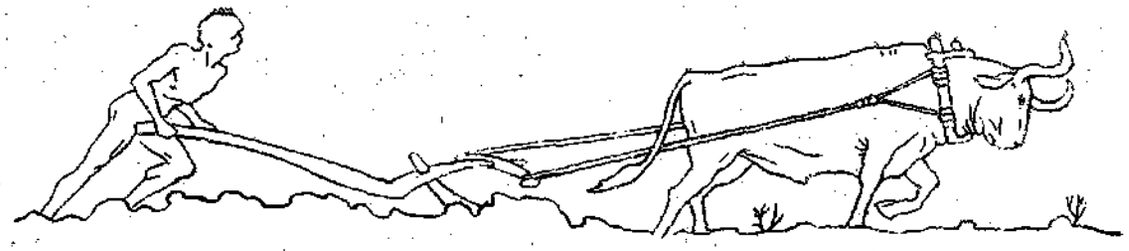

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΒ' 29 ΦΕ.
ΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1912

"Η ΞΑΝΘΟΥΛΑ„ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Η εἰκὼν ποὺ δημοσιεύουν σήμερα τὰ «Παναθήναια», εἶναι ἔργον τοῦ μεγάλου ζωγράφου τῆς Ἀγγλίας *Burne-Jones*,— *τοῦ ὁποίου*, χωρὶς ὑπερβολήν, ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ ὅτι κάθε ἔργον εἶναι καὶ ποίημα, — καὶ παριστᾷ τὴν πρὸ μερικῶν χρόνων ἀποθανοῦσαν εἰς Λονδῖνον Αἰκατερίνην Ἀντωνίου Ράλλη, τὸ γένος Μαυρογορδάτου. Ὁ ζωγράφος εἰς τὸ ἰχνογράφημά του αὐτὸ ἀπέδωκεν ὅλην τὴν εὐγένειαν καὶ καλωσύνην τοῦ πρωτοτύπου καὶ τὴν λεπτεπίλεπτον χάριν του, καί, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν παλαιῶν ἁγιογράφων, ἱστόρησε, κάτω ἀπὸ τὴν εἰκόνα, τὸ τελευταῖον ἐπεισόδιον τοῦ βίου τῆς Ἁγίας τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἔφερε ἡ ζωγραφηθεῖσα.

Δι' ἡμᾶς ἡ εἰκὼν αὐτὴ ἔχει καὶ ἄλλο ἐνδιαφέρον πλὴν τοῦ καλλιτεχνικοῦ, ἐπειδὴ παριστᾷ, περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου της, τὸ ἁβρὸ κοριτσάκι, ποὺ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Σολώμὸν τὸ ποίημά του «ἡ Ξανθοῦλα».

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου κατὰ τὸ 1822, αἱ οἰκογένειαι τῶν εὐπατριδῶν τῆς νήσου ἔφευγον τὸν τόπον τῆς ἐρημώσεως καὶ τῶν σφαγῶν κατευθυνόμεναι αἱ πλεῖσται εἰς τὸ Λιβόρνο τῆς Ἰταλίας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ἡ τοῦ Μαυρογορδάτου κόρη τούτου ἦτον ἡ Αἰκατερίνη μόλις τότε ἑξαετής. Ἴσως τὸ πλοῖον ποὺ ἔφερε τὴν οἰκογένειαν προσήγγισεν εἰς τὴν Ζάκυνθον· ἴσως ἡ οἰκογένεια μετέβη πρῶτον ἐκεῖ, ὅπου ἔθαλλεν ἄλλος κλάδος τῶν Ροΐδηδων, τῶν ὁποίων ὁ Χιακὸς εἶχε συνδεθεῖ διὰ γάμου μὲ τοὺς Μαυρογορδάτους. Ὁ Σολωμός, τοῦ ὁποίου γνωστὴ εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὰ μικρὰ παιδιά [1], θὰ ἐγοητεύθη ἀπὸ τὴν ἁβρὰν χάριν τοῦ κοριτσιοῦ, χάριν τὴν ὁποίαν διετήρησε *μέχρι γήρατος*. Ἦτο μικροκαμωμένη, μὲ λεπτὰ χαρακτηριστικὰ καὶ γαλανὰ μάτια γλυκυτάτης ἐκφράσεως. Καὶ ὁ Σολωμὸς ἔγραψεν ἕνα περιπλέον ἀριστούργημα τὴν «Ξανθοῦλα».

Τὰς ἀνωτέρω πληροφορίας μοῦ διηγήθη πρὸ ἐτῶν ὁ ἐν Ἰνδίαις ἀποθανὼν υἱός της Ἰωάννης Α. Ράλλης. Ὅταν, πρὸ μερικοῦ καιροῦ, ὁ κύριος Ἀνδρεάδης μοῦ ἀνεκοίνωσε τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Εὐστρατίου Ροΐδη, εἶδα ν' ἀναφέρεται κ' ἐκεῖ τὸ ἐπεισόδιον τῆς Ξανθούλας· ἐκεῖ ὅμως ἀποδίδεται εἰς ἄλλην θυγατέρα τοῦ Μαυρογορδάτου [2]. Νομίζω ὅτι, ἀπὸ τὴν πληροφορίαν τοῦ Ἰωάννη Ράλλη καὶ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μητέρας του, δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Αἰκατερίνη ἦτον ἡ Ξανθοῦλα.

Τὸ πρωτότυπον τῆς εἰκόνος ἔχει ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ διαμένουσα πρωτότοκος κόρη τῆς Αἰκατερίνης, κυρία Μαριέττα, ἡ χήρα τοῦ μακαρίτου ἀρχηγοῦ τῶν Ἀδελφῶν Ράλλη, Στεφάνου Α. Ράλλη, ἡ *ὁποία εὐγενέστατα μᾶς ἔδωκε* τὴν ἄδειαν τῆς δημοσιεύσεως τῆς εἰκόνος. Ἡ ἄλλη εἰκὼν εἶναι φωτογραφία ἀκουαρέλλας καὶ παριστᾷ τὴν Αἰκατερίνην δεσποινίδα πλέον.

Δ. Π. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ

[1] Πρβλ. «Ἅπαντα Σολωμοῦ», (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ), σελ. κδ'.

[2] Βλέπε: Βιογραφικὸν σημείωμα ὑπὸ Α. Μ. Ἀνδρεάδη εἰς τὸν Α' Τόμον τῶν ὑπὸ τῶν Ἐκδ. Καταστημάτων Φέξη ἐκδιδομένων ἔργων τοῦ Ἐμμ. Δ. Ροΐδη, σελ. ιγ'.

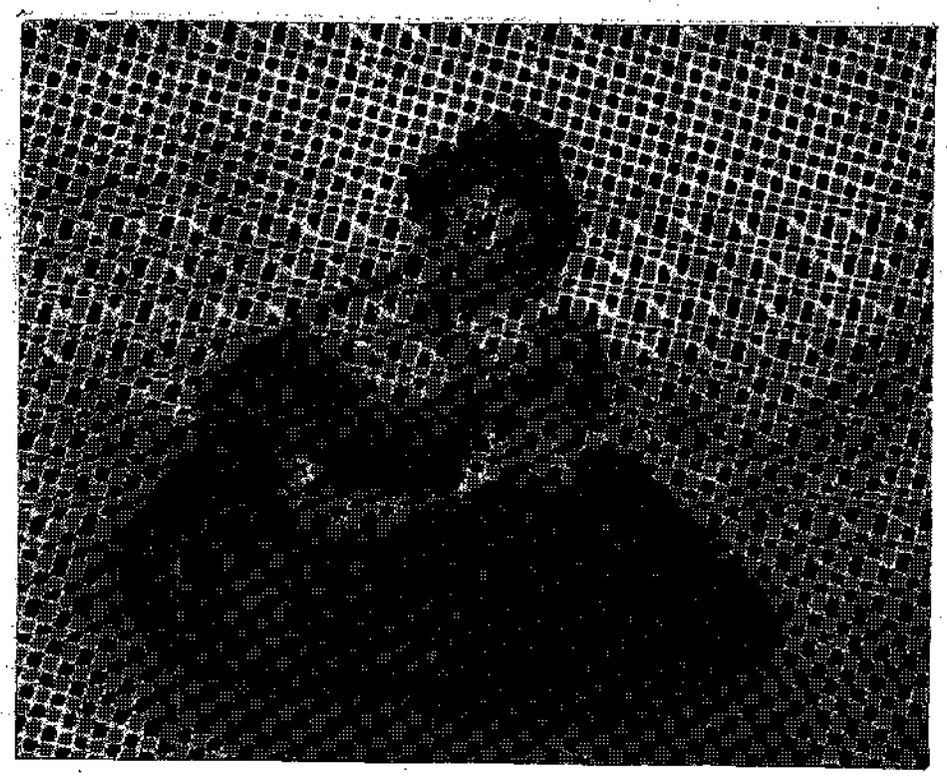

Αἰκατερίνη Ράλλη, ἡ ὁποία ἐνέπνευσε τὴν «Ξανθοῦλα» τοῦ Σολωμοῦ. — Ἀπὸ παλαιάν ἀκουαρέλλαν

Η ΞΑΝΘΟΥΛΑ

Τὴν εἶδα τὴν Ξανθοῦλα
Τὴν εἶδα ψὲς ἀργά,
Ποῦ ἐμπῆκε 'ς τὴ βαρκοῦλα
Νὰ πάῃ 'ς τὴν ξενητειά.

Ἐφούσκονε τ' ἀέρι
Λευκότατα πανιά,
Ὡσὰν τὸ περιστέρι,
Ποῦ ἁπλόνει τὰ φτερά.

Ἐστέκονταν οἱ φίλοι
Μὲ λύπη, μὲ χαρά,
Καὶ αὐτὴ μὲ τὸ μαντίλι
Τοὺς ἀποχαιρετᾷ.

Καὶ τὸ χαιρετισμό της
Ἐστάθηκα νὰ ἰδῶ,
Ὡς 'ποῦ ἡ πολλὴ μακρότης
Μοῦ τό 'κρυψε καὶ αὐτό.

Σ' ὀλίγο, 'ς ὀλιγάκι
Δὲν ἤξερα νὰ 'πῶ,
Ἂν ἔβλεπα πανάκι,
Ἢ τοῦ πελάγου ἀφρό.

Καὶ ἀφοῦ πανί, μαντίλι
Ἐχάθη 'ς τὸ νερό,
Ἐδάκρυσαν οἱ φίλοι,
Ἐδάκρυσα κ' ἐγώ.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΣ

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ

Στὸ σπίτι τοῦ Σαμούρα κεῖνο τὸ βράδυ εἶχε πάει νωρὶς λίγο. Δὲν ἦτο κανεὶς ἀκόμα ἀπ' τοὺς ξένους ποὺ σύχναζαν ἐκεῖ. Ἀντὶ νὰ περιμένῃ στὴ σάλα, πῆγε στὸ διπλανὸ δωμάτιο, ποὺ παίζανε χαρτιά. Αὐτὸ ἦτανε σκοτεινὸ τώρα. Μιὰ λουρίδα φῶς ἔπεφτε κάτω στὸ πάτωμα ἀπ' τὴ λάμπα τῆς σάλας καὶ ἁπλωνόταν καὶ στὸν τοῖχο. Πῆγε κοντὰ στὸ παράθυρο καὶ κύταξε τὴ νύχτα.

— Ποῦ εἶνε; ἄκουσε τὴ φωνὴ τῆς Φανῆς νὰ ρωτᾷ.

— Ἐδῶ! ἀπήντησε αὐτός.

— Στὰ σκοτεινά!...

Καὶ φάνηκε στὴν πόρτα.

— Ὅταν εἶμαι μόνος ἔτσι, μᾶρέσει περισσότερο!... Τὸ φῶς μοῦ φαίνεται νὰ σβύνῃ τὸ ὄνειρο ποὺ θέλω νὰ πλέξω, τὰ ἀγαπητὰ πρόσωπα!...

Κάτι μικρὸ εἶπε καὶ τὸ αἰσθάνθηκε μεγάλο. Τὸν βοήθησε καὶ σαὐτὸ τὸ σκοτεινὸ μέρος νὰ τὸ 'πῇ.

Εἶδε τὰ μάτια της νὰ λάμπουν καὶ τὴν εἰρωνεία μόλις νὰ κρατιέται.

— Ἄ, ἔτσι!...

Τὸν κύταζε. Ἡ καρδιά του χτυποῦσε δυνατά, ἀλλ' αὐτὸ τὸ χτύπημα σὰ νὰ τὸν ζάλιζε, νὰ τὸν μεθοῦσε.

— Τώρα ὅμως δὲν σκεπτόμουν αὐτά, σκεπτόμουν ἄλλο, ἕνα ὄνειρο, ποὺ εἶδα χθὲς τὸ βράδυ ἀρκετὰ περίεργο!... εἶπε καὶ αἰσθάνθηκε θάρρος, θάρρος μεθυσμένου.

— Ὄνειρο; Πιστεύετε στὰ ὄνειρα;

— Ἀφῆστε τ' αὐτό!... Μέσα στὸ ὄνειρο εἴσαστε καὶ σεῖς!...

Εἶδε τὰ μάτια της νὰ λάμπουν περισσότερο, ἢ σὰ νὰ τοὺς ξέφυγαν κάτι λάμψεις κρυφές, καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ τοῦ φάνηκε νὰ ἔπαυσε ἡ εἰρωνεία, ποὺ βρισκότανε σαὐτὰ θρονιασμένη, ἂν καὶ τὸ χαμόγελο ἔμενε, ἀλλ' ἔμενε σὰν ἄψυχο.

Αἰσθάνθηκε τὴν ἐλπίδα νὰ ἔρχεται. Γρήγορα ὅμως εἶδε τὴν εἰρωνεία πάλι στὰ μάτια της.

— Λέγε λοιπόν, τοῦ εἶπε, νὰ ἀκούσωμε!... Θέλω νὰ ἰδῶ τί μέρος ἔπαιξα. Μήπως μαλώσαμε;

Τοῦ φάνηκε νὰ εἶδε τὸ πρόσωπό της πιὸ ἄσπρο. Μήπως τὸ ὑποσκότεινο δωμάτιο τὸ ἔκανε ἔτσι;

Τὸ γελαστό, ποὺ εἶχε στὴ μορφή του, ἔφυγε καὶ σοβαρὸς κύταξε ἔξω, σὲ μιὰ μεριὰ τοῦ τοίχου τοῦ παραθύρου.

— Εἶχα ἰδῆ κόσμο πολὺ νὰ ἔρχεται, νὰ φεύγῃ ἀπὸ ἕνα μέρος γεμάτο δένδρα. Θᾶτανε πανηγύρι, ἢ θὰ ἑορτάζανε κάποια μεγάλη ἑορτή!... Ἤτανε πλημμύρα κόσμου ἀληθινή!... Ἐμεῖς εἴμαστε μαζὶ καὶ προχωρούσαμε σιγὰ μέσα στὸν κόσμο. Κανεὶς ὅμως δὲν μᾶς ἔβλεπε, δὲν μᾶς ἐπρόσεχε καὶ αἰσθανόμουνα χαρὰ μεγάλη γι' αὐτό. Εἴχαμε ἕνα σῶμα ὅμοιο μὲ τὸν ἀέρα, ποὺ δὲν φαινόταν στὰ μάτια τοῦ κόσμου!... Εἴχαμε πεθάνει! Καὶ ἔλεγα;

— Τί ὡραῖος εἶνε ὁ θάνατος!... Εἶνε ἡ πόρτα ποὺ πηγαίνει κανεὶς στὴ ζωή!!

Ἔπειτα βρεθήκαμε πιασμένοι ἀπ' τὰ χέρια σ' ἕνα μέρος, ποὺ ἔλαμπε ἀπὸ κόκκινο φῶς δυνατό. Τρέχαμε στὶς ἐκτάσεις τοῦ ἀπείρου ποὺ μυριάδες κόσμοι γυρίζουνε, τρέχουν!... Ζητοῦσαμε νὰ πᾶμε πέρα, πέρα ὅπου ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος!...

Ὁ Λιβέας εἶχε βυθισθῆ στὸ ὄνειρό του, τὸ ἀκολουθοῦσε. Μόλις ἔφερνε τὰ μάτια γιὰ λίγο στὴ Φανή, τὰ ἀπέσυρε καὶ κύταζε τὰ γυαλιὰ καὶ τὸ σκοτάδι ποὺ ἦταν ἔξω.

Κεῖνη τὴ στιγμή, βαρὺ βῆμα ἔκανε τὰ γυαλιὰ νὰ χτυπήσουν· μιὰ σκιὰ ἁπλώθηκε στὴν λουρίδα τοῦ φωτὸς κουνώντας, καὶ ὁ Σαμούρας φάνηκε στὴν πόρτα.

— Τί κάνετε κεῖ; ρώτησε μὲ τὴ βαρειὰ φωνή του.

Ἡ Φανὴ τὸν κύταξε, καὶ μαζὶ τῆς ἦλθε τὸ φευγάτο γέλιο στὰ μάτια, στὰ χείλια.

— Ἕνα ὄνειρό του μοῦ διηγεῖται: Εἴχαμε, λέει, πεθάνει καὶ οἱ δυό, ἐγὼ καὶ αὐτός, καὶ γυρίζαμε σὲ κόσμους ἄλλους!... Ἕνα σωρό!... Ὅλη ἡ νύχτα θὰ χρειάσθηκε γι' αὐτὸ τὸ ταξίδι!...

Χτύπος τοῦ κουδουνιοῦ τὴν διέκοψε. Ἔκανε πάλι κάτι νὰ 'πῇ στὸν πατέρα της, ἀλλ' αὐτὸς κινήθηκε γιὰ νὰ φύγῃ, βλέποντας ὅτι ἀργοῦσανε νὰ ἀνοίξουν. Αὐτὴ στράφηκε στὸν Λιβέα, ποὺ στεκότανε σκυθρωπός.

— Ἀπόψε ἔχουμε νὰ κάνουμε γέλια καὶ μὲ τὸ ὄνειρό σου!... Καὶ δὲν εἶναι διόλου, θεολόγε μου, χριστιανικὸ ὄνειρο!...

Αὐτὸς χαμογέλασε ψυχρά. Εἶχε γρήγορα κάνει τὴ σκέψι, τί ἔπρεπε νὰ κάνῃ...

— Γιατί πήγαινε; Γιὰ καραγκιόζης;

Φανῆκαν σὲ λίγο νὰ μπαίνουν μέσα ὁ Βουλόπουλος, ὁ Σούργας, ὁ Ψαρίδης, ἡ γυναίκα τοῦ Βουλόπουλου, ὁ ἀνεψιός του, ἕνας φοιτητὴς κιτρινιάρης, ὅλοι δηλαδὴ ποὺ συχνάζανε στὸ σπίτι τοῦ Σαμούρα, ποὺ ἀπόρησε ὁ Λιβέας, πῶς βρεθήκανε μαζί.

Πάνω στὴν ταραχή, ποὺ ἔγεινε στὸ ἔμβασμά των, ὁ Λιβέας εἶπε στὸν Σαμούρα:

— Ἐγὼ πηγαίνω! Δὲν θὰ μείνω!

— Γιατί; ἔκανε κεῖνος.

— Κάποια ἐργασία ἔχω!...

Καὶ ἔφυγε. Ἡ Φανὴ δὲν τὸν εἶδε, δὲν ἦτον ἐκεῖ κείνη τὴ στιγμή.

— Φτάνει πιά!... εἶπε ὅταν βρέθηκε στὸν δρόμο. Καὶ σκύβοντας, πῆρε μιὰ πέτρα καὶ τὴν ἔρριξε πρὸς τὸ σπίτι τοῦ Σαμούρα.

— Ἴσαμ' ἐδῶ! εἶπε.

Ἀπ' τὴ βραδυὰ ἐκείνη, ὁ Λιβέας δὲν ξαναπῆγε στὸ σπίτι τοῦ Σαμούρα. Μὲ μανία κράτησε τὸ λόγο του. Ἂν δὲν ἐπήγαινε, ὅμως θυμώτανε τὴν Φανή. Ἔξυνε ἔτσι τὴ λύπη του καὶ εὕρισκε ἡδονή, ποὺ ἔμοιαζε μὲ τὴν ἡδονή, ποὺ αἰσθανόταν ἢ ἀλεποῦ τοῦ μύθου, ὅταν γλύφοντας τὴ λίμα ἔπινε τὸ αἷμα της.

Πολλὲς φορὲς ὅμως θύμωνε καὶ γι' αὐτὸ καὶ γιὰ τὶς ἐλπίδες ποὺ κάποτε ἔβλεπε νὰ ἔχῃ, νὰ ζοῦνε μέσα στὴν τόση ἀπελπισία του σὰ φῶς μαγικό, ἄσβεστο.

Μιὰ μέρα ἔμαθε πὼς ἡ Φανὴ παντρεύθηκε. Αὐτὸ τὸ δέχθηκε μὲ εὐχαρίστησι, γιατὶ θὰ ἔσβυνε τὶς ἐλπίδες ποὺ κρυφὰ εἶχε. Εἶχε σχετισθῆ μὲ κάποιον Μαρλᾶ ἀργυραμοιβό, ποὺ καθότανε στὸ ἴδιο σπίτι. Καὶ αὐτὸς τὸν παρέσυρε στὰ δικά του λημέρια, καθὼς τὰ ἔλεγε. Καὶ τὰ λημέρια του ἦτανε ἕνα κρασοπουλειὸ βαθύ, μακρὺ καὶ στενό, ποὺ λόξευε, ἔστριβε στὸ βάθος, ἢ στὸ τέλος καὶ σχημάτιζε ἕνα γάμα. Ὁ Μαρλᾶς αὐτός, ἦτανε πάντα μὲ διάθεσι καὶ γελοῦσε, ὅλο γελοῦσε, σὰ μέσα στὴ χονδρή του κοιλιὰ τὸ γέλιο νὰ εἶχε στήσει τὴν κατοικία του. Δὲν μποροῦσε ὁ Λιβέας νὰ τὸν φέρῃ ἀλλοιώτικα στὸ νοῦ του, παρὰ μὲ τὸ γέλιο στὸ στόμα. Ὅλος ἦταν ἕνα γέλιο.

Εἶχε πολεμήσει στὴ μάχη τοῦ Ρεβενιοῦ, καὶ ὅταν ἔπινε ἄρκετά, θυμότανε τὶς μάχες ποὺ ἔκαναν ἐκεῖ, καὶ διηγότανε τὴν ἀνδρεία ποὺ δείξανε, καὶ τότε μόνο τὸν ἀκούγανε νὰ ἀναστενάζῃ.

— Ἄχ, νὰ μᾶς στέλνανε τὰ τοπομαχικὰ ποὺ ζητήσαμε!...

Αὐτὴ τὴ μάχη τὴν εἶχε διηγηθεῖ τόσες φορές, ποὺ κατήντησε ὁ Λιβέας νὰ τὴν θυμᾶται μὲ τὰ λόγια τοῦ Μαρλᾶ ὅλα. Καὶ πίστευε ὅτι μόνος αὐτὸς θὰ τὰ θυμόταν ἔτσι· ἀλλὰ μιὰ μέρα ποὺ πῆγε στὴν ταβέρνα ζητῶντας τὸν Μαρλᾶ, βρῆκε τὸν ταβερνάρη νὰ διηγῆται τὴ μάχη τοῦ Ρεβενιοῦ σὲ τρεῖς ἄγνωστους, ὄχι μόνο μὲ τὰ ἴδια λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἴδια κινήματα, ποὺ ἔκανε ὁ Μαρλᾶς.

Ὅταν κουρασμένος ἀπ' τὴ διήγησι ὁ Μαρλᾶς, διέταζε κρασὶ γιὰ νὰ βρέξῃ τὰ χείλια του καὶ τοῦ τὸ ἔφερναν, στηρίζοντας τὸν ἀγκώνα στὸ τραπέζι καὶ ἔχοντας κάτω ἀπ' τὴ μύτη του τὸ ποτῆρι, τραγουδοῦσε μὲ φωνὴ ὀξεῖα τενόρου:

Νὰ πεθάνω νὰ πεθάνω
Στὸ ποτῆρι μου ἐπάνω...

Ἤτανε καὶ θρῆσκος πολύ, καὶ γι' αὐτό, ἅμα τελείωνε τὸ τραγουδάκι τοῦ κρασιοῦ, ἀφοῦ διηλαδὴ τὸ ἔλεγε, τὸ ἔλεγε ὅσω ποὺ τὸ βαριόταν, ἄρχιζε νὰ ψάλλῃ ἐκκλησιαστικά.

Ὁ ταβερνάρης διηγήθη στὸν Λιβέα, ὅτι μιὰ βραδειὰ σ' ἕνα σπίτι ποὺ διασκέδαζαν καὶ εἴχανε φθάσει τὰ μεσάνυχτα, ξαφνικὰ πάνω στὸ γλέντι ἀκοῦνε ἀπ' ἔξω μιὰ φωνὴ νὰ ψάλλῃ ἀντὶ καντάδα, νεκρώσιμα! Ἔξω φρενῶν ὅλοι, ὁρμοῦνε νὰ τὶς βρέξουνε στὸν ψάλτη, ἀλλὰ γνωρίσανε ὅτι ἦταν ὁ Μαρλᾶς μεθυσμένος.

Ὁ Λιβέας ἔπινε κὰι αὐτὸς καὶ ζαλιζόταν, ἀλλὰ τὸ κρασὶ τὸν ἔκανε μελαγχολικό. Καὶ καθὼς ὁ Μαρλᾶς τραγουδοῦσε, αὐτὸς ἔφερνε ἀναμνήσεις καὶ προσπαθοῦσε νὰ φέρῃ καὶ τὸν ἦχο τῆς φωνῆς τῆς Φανῆς, νὰ τὸν ἀκούσῃ ὅταν τοῦ ἔλεγε κυτάζοντάς τον μὲ τὰ εἰρωνικὰ μάτια της:

— Θεολόγε, ἔφαγα σήμερα κρέας!... Μὴ θὰ πάω στὴν κόλασι; Πές μου τί νὰ κάνω γιὰ νὰ σωθῶ;

Ἄλλοτε πάλι καθὼς παίζανε χαρτιὰ γύρω στὸ μεγάλο τραπέζι, καὶ ἤτανε μὲ τὸ μέρος της, αὐτὴ τὸν μάλωνε γιατὶ δὲν ἐπρόσεχε καὶ ἔχανε. Τότε πεταγόταν ὁ Βουλόπουλος ὁ γέρος.

— Ὅποιος χάνει στὰ χαρτιὰ κερδίζει στὴν γυναῖκα!...

— Μπά!... ἔκανε ὁ Σαμούρας, αὐτὸς θὰ παντρευθῇ τὴν ἐκκλησία!... Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀγάπη του!... Τὸ εἴπαμε πιά!...

Ὅλοι γελοῦσαν καὶ ἡ Φανὴ τοῦ ἔλεγε.

— Ὡραία νύφη!... Σὲ συγχαίρω!...

Θυμόταν πῶς ὅλοι μέσα στὸ σπίτι ἐκεῖνο ἦσαν ἐναντίον τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν ἔβλεπαν αὐτόν, ἕνα προλύτη τῆς θεολογίας, σὰν ταῦροι κόκκινο πανί. Τοῦ ζητοῦσαν συζήτησι γιὰ νὰ βρίσουν γιὰ νὰ ποῦνε ἐναντίον τῆς θρησκείας ποὺ εἴχανε ἀρνηθῆ.

— Ψυχή! Κουταμάρες! Ζωὴ καὶ σβύνει δὲν ὑπάρχει! Σκοτάδι σὰν τὸ σκοτάδι ποὺ ἔχεις ὅταν κοιμᾶσαι καὶ δὲν βλέπεις ὄνειρα!... τοῦ φώναζαν. Ἀπ' αὐτὰ τὸν ἔβγαζε ἡ φωνὴ τοῦ Μαρλᾶ, ποὺ ξαφνικὰ ἔπαυε τὸ τραγούδι του βλέποντας αὐτὸν σκεπτικό.

— Ἔξω καρδιά!... τοῦ φώναζε.

Ἕνα πρωὶ σηκώθηκε λίγο ἀργὰ καὶ βγῆκε ἔξω νὰ κάνῃ τὸν συνειθισμένο του γύρο. Ἤτανε καλὸς καιρὸς πιὰ καὶ ὁ ἥλιος ἔκαιε πολύ.

Προχωρῶντας, λίγο ἔλειψε νὰ συγκρουσθῇ μ' ἕναν μεγαλόσωμο μάγκα φορτωμένο μιὰ κασέλα, ποὺ ξεφύτρωσε ἀπὸ ἕνα δρομίσκο.

— Βάρδα μπρός! τοῦ φώναξε.

Τὸ κιβώτιο τὸν ἄγκιξε λίγο στὸν ὦμο.

Καθὼς ἔστρεφε στὸν μάγκα θυμωμένος ἄκουσε μιὰ φωνή.

— Κώστα!...

Εἶδε ἕναν κύριο μὲ μαῦρα ροῦχα καὶ πλατύγυρο μαῦρο καπέλο. Καὶ τὸν γνώρισε. Ἤταν ἕνας φίλος του παληὸς πολύ. Τοῦ φάνηκε σὰ νὰ πετάχθηκαν ἔξαφνα ἐμπρός του παληὲς ἡμέρες, ἡμέρες γλυκές, ἢ αὐτὸς σὰ νὰ τοῦ παρουσιάσθηκε κυκλωμένος ἀπὸ μέρες ξεχασμένες!

Ἔμενε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ κάμποσο καιρὸ καὶ ἔκανε τὸ δικηγόρο.

Ὁ Λιβέας εἶχε ἀκούσει ὅτι ἔγραφε καὶ δράματα μιὰ φορά, καὶ τὸν ρώτησε ἂν γράφῃ ἀκόμα.

Καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπήντησε μὲ ἐνθουσιασμό.

— Μπορῶ νὰ πάψω; Πάει πιά! Αὐτὸ μοιάζει μὲ ἀσθένεια, ποὺ δύσκολα ἀφίνει ἐκεῖνον ποὺ πιάσῃ!...

Τοῦ εἶπε ὅτι ἕνα του δρᾶμα θὰ παρασταθῇ μετὰ λίγες ἡμέρες καὶ τοῦ ζήτησε τὴν διεύθυνσί του γιὰ νὰ τοῦ στείλῃ δυὸ εἰσιτήρια. Τὸ ἔλεγε τὸ δρᾶμα του «Οἱ Μάρτυρες». Μιλήσανε ἔπειτα γιὰ τὴν πατρίδα τους. Αὐτὸς δὲν εἶχε κανέναν ἐκεῖ πιά.

Ὁ Λιβέας θυμήθηκε, ὅτι αὐτὸς ἤτανε θετὸς γυιὸς τοῦ Σουρέλα τοῦ τσαρουχᾶ, ἑνὸς κοντοῦ κατσαρομάλλη, μπεκρῆ, ποὺ ἔκανε τὸν παληκαρᾶ! Μιὰ φορὰ τὸν εἴχανε σπάσῃ στὸ ξύλο καὶ ὁ Λιβέας σὰ νὰ τὸν εἶδε πάλι, ριχμένον κάτω στὴ γῆ καὶ νὰ κλωτσᾷ!...

Χωρίσθηκαν. Πάλι κρύφθηκε ἡ ξεθωριασμένη ζωγραφιὰ τῶν παληῶν ἡμερῶν.

Προχώρησε. Φυσοῦσε ἄνεμος. Σκόνη ὑψώνετο πέρα καὶ στριφογύριζε προχωρῶντας γρήγορα πρὸς τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Κύταξε τὸν οὐρανό. Ἕνα, δυὸ ἄσπρα σύννεφα μικρὰ γυρίζανε. Θυμήθηκε τὸν φίλο του πάλι, καθὼς κατέβαζε στὴ γῆ τὰ μάτια καὶ εἶδε πάλι τὴ μορφή του, τὰ γελαστὰ μάτια του. Ἕνα ἐπεισόδιο τοῦ ἦρθε στὸ νοῦ καὶ μὲ εὐχαρίστησι καὶ πίκρα μαζὶ τὸ ζωντάνεψε μὲ τὴ μνήμη του.

Θυμήθηκε ἔπειτα τὸν φίλο του μικρὸ παιδὶ νὰ τρέχῃ δρομαῖο γιὰ νὰ κάνῃ τὸν ἀητό του νὰ πετάξῃ, καὶ αὐτὸς ἀντὶ νὰ πετᾷ τὸν ἀκολουθοῦσε χτυπῶντας τον στὶς φτέρνες!...

Ὁ Λιβέας ἄφησε τὶς ἀναμνήσεις, ἐτρόμαξε, τὰ ἔχασε. Λίγα βήματα ἀπ' αὐτὸν καὶ ἀπ' ἔξω ἀπὸ ἕνα κατάστημα, ποὺ στὴν πόρτα ἕνας κήρυκας μὲ ἀστεία φωνὴ φώναζε τὴ διάλυσι τοῦ καταστήματος, εἶδε μιὰ γυναίκα ντυμένη μαῦρα ροῦχα τοῦ λούσου, νὰ στέκεται καὶ νὰ τὸν κυτάζῃ. Ἡ Φανή!...

Ἔβγαλε τὸ καπέλο του καὶ χαιρέτησε πολὺ ἀδέξια.

— Σὰν τὰ χιόνια!... τοῦ εἶπε αὐτή· καὶ ἡ φωνή της σὰ λησμονημένη μουσικὴ γλυκειά, χτύπησε στὰ αὐτιά του.

Ἤτανε πιὸ ὡραία, πιὸ ὡραία τώρα, μεγαλοπρεπῆς καὶ εἶχε στὰ χείλια της ἕνα χαμόγελο μικρὸ ποὺ μόλις φαινότανε. Φοροῦσε ἕνα καπέλο μαῦρο μὲ ἄσπρο μακρὺ φτερό.

— Ἔτσι λοιπὸν μᾶς λησμόνησες; πάλι τοῦ εἶπε.

— Δὲν ἐλησμόνησα!... Ἀπήντησε σὰν ἕτοιμος νὰ σβύσῃ. Ἄλλο δὲν βρῆκε νὰ πῇ. Προσπαθοῦσε νὰ συνέλθῃ.

— Ἄστα, ἄστα! Μᾶς ἐλησμόνησες καὶ μάλιστα μᾶς παραλησμόνησες! Τώρα τὸ γιατί, σὺ τὸ ξέρεις καλά!

Στεκόταν ἐμπρός του γεμάτη ἐμορφιά, ροδινή, καὶ σὰ νὰ ἔλαμπε, τὸν ἔκανε νὰ μένῃ θαμπωμένος. Καὶ ἔτσι τοῦ φάνηκε νὰ ἔχῃ γείνῃ ψηλότερη ἀπ' αὐτόν.

— Ὄχι κυρία, δὲν εἶνε αὐτό, ἔκανε νὰ πῇ· ἐργασίες.

— Ἄστα σοῦ εἶπα. Ἄφησε τὶς καλογερικὲς ψευτιές. Ἔ, θεολόγε, θεολόγε! Νὰ λὲς τὴν ἀλήθεια, νὰ τολμᾷς νὰ τὴν λές. Μάλιστα!... Ἀλλ' ἐσένα σὲ φοβίζει, καθὼς σοῦ ἔλεγε ὁ πατέρας, τὸ σκοτάδι καὶ τὸ προσκυνᾷς, γιατὶ φοβᾶσαι μὴ μέσα κρύβεται ὁ μπαμπούλας.

Αὐτὸς χαμογέλασε καὶ ἔγειρε τὸ κεφάλι στὰ πλάγια.

— Καλά, ἔχετε δίκαιο.

— Ἔχω καὶ ἔχω δίκαιο.

Καὶ γύρισε καὶ κύταξε δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Καὶ αὐτὸς ἔκανε τὸ ἴδιο.

Εἶδε τὸν κήρυκα νὰ τοὺς κυτάζῃ καὶ κάτι νὰ λέῃ σ' ἕναν νέο, ποὺ ἤταν κοντά του μὲ γυρτὸ λαιμό, ἀδύνατον, ξανθό.

— Πῶς κυτάζουν! τῆς εἶπε.

— Ναί! Γιὰ δές! Τοὺς χάχηδες!

Μὰ τί κόσμος εἶνε αὐτός;

Αὐτὸς τὴν κύταζε καλύτερα. Ἡ μύτη της, ποὺ ἤτανε χονδρὴ λίγο καὶ τὴν χαλοῦσε, τώρα μὲ τὸ πάχος δὲν φαινότανε ἔτσι πιά. Τὰ μάγουλά της εἴχανε στρογγυλέψει καὶ εἶδε χνοῦδι ἐλαφρὸ ἐπάνω.

— Καὶ εἶχα ἀρκετὰ νὰ σοῦ ψάλλω, ἀλλ' ἄλλη ὥρα. Τώρα θὰ πάω ἐδῶ ποὺ εἶνε αὐτὸς ὁ χάχας! Κάτι θὰ πάρω. Πιστεύω ὅτι θὰ ἔλθῃς στὸ σπίτι τώρα. Τί λές;

Καὶ καθὼς κινήθηκε γιὰ νὰ φύγῃ, τὸ πρό-

σωπό της ἔλαμψε ἀπὸ γέλιο καὶ ἡ παληὰ εἰρωνεία φάνηκε στὸ βλέμμα της.

— Ἴσα ἴσα, τοῦ εἶπε, θέλω νὰ μοῦ διηγηθῆς καὶ νὰ τελειώσῃς κεῖνο τὸ ὄνειρο.

Ἔφυγε κοὶ ὁ Λιβέας, καὶ ἀντὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν περίπατό του, πῆγε νὰ βρῇ τὸν Μαρλᾶ. Στὸ κατάστημά του δὲν ἤτανε, καὶ τὸν ζήτησε στὸ δωμάτιό του. Τὸν βρῆκε πάνω στὴν ταράτσα τοῦ ψηλοῦ σπιτιοῦ νὰ κυτάζῃ τὴν πόλι, τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ μικροὶ-μικροὶ κοντὰ στὰ μεγάλα κτίρια, στὰ ἔργα τους, ἔτρεχαν, σὰ μαῦρα σημάδια ἐκινοῦντο.

— Σὰ μυρμήγκια φαίνονται, τοῦ εἶπε ἅμα τὸν εἶδε.

Ὁ Λιβέας τοῦ τὰ διηγήθηκε ὅλα. Ὁ Μαρλᾶς ἤξερε τὸν πόνο του καὶ ἤκουσε μὲ προσοχὴ αὐτὴ τὴν συνάντησι, τί συνέβηκε. Καὶ ὅταν ἄκουσε τὴν ἀπόφασι, ποὺ ὁ Λιβέας εἶχε κάνει νὰ μὴ πάῃ στὸ σπίτι τῆς Φανῆς, ἐνθουσιάσθηκε καὶ φώναξε δυνατά:

— Ἔτσι, ἔτσι!... Πῦρ, γυνὴ καὶ θάλασσα! Τὰ τρία κακά! Μακρυά, μακρυά!

Καὶ οἱ ἡμέρες περνοῦσαν. Ὁ Λιβέας ξακολουθοῦσε νὰ πηγαίνῃ στὰ μέρη ποὺ σύχναζε ὁ Μαρλᾶς χωρὶς νὰ αἰσθάνεται ὄρεξι νὰ ἐργασθῇ, νὰ μελετήσῃ. Τὸν ἔσερνε ἀκόμα ἡ χαρά, ἡ εὐθυμία, ποὺ αὐτὸς δὲν εἶχε. Ἡ ἐπιθυμία ποὺ εἶχε ἄλλοτε νὰ ἐργάζεται, ὁλόκληρη ἡ ζωὴ ἡ καλή, ἡ γεμάτη σκέψι, δὲν ὑπῆρχαν πιά, σὰ νὰ εἶχαν χαθεῖ καὶ αὐτὰ μὲ τὸ χαμὸ τῆς Φανῆς. Κάποτε τοῦ ἐρχότανε ἡ σκέψι νὰ ἐργασθῇ, νὰ πετάξῃ αὐτὴ τὴ ζωή, ἀλλ' ἡ θέλησή του σὰ νὰ εἶχε ἀρρωστήσῃ· τοῦ ἀρνεῖτο τὴ βοήθειά της! Εἶχε ἀφεθῆ ἔτσι νὰ τρέχῃ στὰ μέρη ἢ στὰ λιμέρια τοῦ Μαρλᾶ, ἐνῷ δὲν τὸν εὐχαριστοῦσαν, δὲν ἤτανε γι' αὐτὸν καλά· ἤτανε μακρυὰ ἀπ' ὅ,τι αὐτὸς ἤθελε, σὰ νὰ βρισκότανε σὲ ὄνειρο, ποὺ ἡ σκέψι του ἡ καλή, ἐκεῖνο τὸ καλὸ ποὺ ἐπιθυμεῖ, νὰ ἤτανε κοιμισμένο καὶ μόνο κάτι μικρὲς ἐπιθυμίες, ὄχι ἄγνωστες, ἀλλὰ ποὺ μόλις ἄλλοτε ἐπρόσεχε, νὰ τὸν κυβερνοῦνε!

Ἕνα ἀπόγευμα μετὰ μακρυνὸ περίπατο πήγαινε στὸ δωμάτιό του νὰ ἡσυχάσῃ λίγο.

Ἤτανε τὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀλλ' ὁ καιρὸς ἤτανε ἀπὸ μέρες πολὺ δροσερὸς ἀπὸ βροχές, ποὺ εἶχε κάνει.

Αὐτὴν τὴν ἡμέρα εἶχε γευματίσει μόνος γιατὶ ὁ Μαρλᾶς ἤτανε ἄρρωστος. Τὸν εἶχε δῆ τὸ πρωΐ. Φοροῦσε ἕνα μανδήλι στὸ λαιμὸ μαβί, καὶ τοῦ εἶπε, ὅτι εἶχε κρυώσει, μὲ μιὰ φωνὴ βραχνιασμένη, ποὺ τὸ ἔλεγε αὐτή, χωρὶς νὰ κάνῃ τὸν κόπο αὐτὸς νὰ τὸ πῇ. Εἶχε δῆ δυὸ γυναῖκες στὸν ὕπνο του καὶ ἤτανε σημεῖο, τὸ ἤξευρε, ὅτι θὰ ἀρρώσταινε!... Τώρα θὰ ἔκανε ἕνα γιατρικὸ καὶ θὰ πλάγιαζε, θὰ τὸ ἔρριχνε στὸν ὕπνο. Στὸ διάολο τὸ παληάμπελο.

Στὸ δρόμο, ὁ Λιβέας εἶδε προγράμματα καὶ διάβασε· «Μάρτυρες» δρᾶμα... Ἤτανε τὸ δρᾶμα τοῦ φίλου του συγγραφέως. Τοῦ εἶχε στείλῃ καὶ τὰ δυὸ εἰσιτήρια, δὲν τὸν εἶχε ξεχάσῃ. Τὸ βράδυ θὰ πήγαινε καὶ ἔπρεπε νὰ πάῃ... Ὁ καιρὸς ἤτανε πολὺ καλός...

Καθὼς πλησίαζε στὸ σπίτι του, ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα του καὶ στὴ σκιὰ ἑνὸς κιτρινόφυλλου δένδρου, εἶδε τὸν νέο Βουλόπουλο μὲ σταχτιὰ ροῦχα καὶ παναμᾶ καπέλο νὰ στέκεται. Τὸν ζητοῦσε, καὶ γι' αὐτὸν εἶχε πάει. Καὶ μὲ λίγα λόγια τοῦ εἶπε τί ἔτρεχε. Ἡ Φανὴ εἶχε ἀρρωστήσει καὶ δὲν ἤτανε διόλου καλά!... Καὶ τὸν ζητοῦσε νὰ πάῃ ἐκεῖ. Εἶχε λίγες ἡμέρες ποὺ ἔπεσε, ἀλλ' ἤτανε πολὺ κακὰ καὶ θὰ ἤτανε θαῦμα ἂν γλύτωνε!...

Ὁ Λιβέας κιτρίνησε, ζαλίσθηκε, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὴν συγκίνησι, ποὺ αἰσθάνθηκε, κάτι ἄλλο φάνηκε νὰ θέλῃ νὰ χαρῇ γιὰ τὴν καταστροφή, ποὺ θὰ ἐρχόταν!... Ὁ Λιβέας τὸ εἶδε καὶ μ' ἕνα μικρὸ σούφρωμα τῶν φρυδιῶν τὸ ἔκανε νὰ χαθῇ καὶ ἄρχισε νὰ ρωτᾷ, νὰ ρωτᾷ!...

Ὁ ἄνδρας της δὲν ἦταν ἐκεῖ ἀπὸ καιρό, ταξίδευε! αὐτὸς ἤτανε ἄνθρωπος τοῦ καφεσαντὰν καὶ τοῦ γλεντιοῦ!... Ὁ γερὸ Σαμούρας μ' ὅλη του τὴν ἐξυπνάδα εἶχε πέσει ἔξω πολύ.

Μὲ τὸν νέο Βουλόπουλο χωρίσανε στὸ σταθμὸ τοῦ τράμ.

Στὸ δρόμο ὁ νέος Βουλόπουλος τοῦ διηγήθηκε τί συνέβηκε ὅταν ἔπαψε νὰ πηγαίνῃ στὸ σπίτι τοῦ Σαμούρα. Ρωτοῦσαν γι' αὐτόν, πρὸ πράντων ἡ θεία τῆς Φανῆς. Ἡ Φανὴ τὸν εἶχε ρωτήσει ἂν τὸν εἶδε στὸ δρόμο. Φοβηθήκανε μὴ ἀρρώστησε. Ἀλλ' ὁ Σούργας εἶπε μ' ἕνα χαμόγελο πονηρό, ὅτι θὰ ἤτανε ἄρρωστος ἀπ' ἄλλη ἀρρώστεια, γιατὶ τὸν εἶχε δῆ στὸ δρόμο νὰ συνοδεύῃ μιὰ νέα!...

Ὁ Λιβέας προσπάθησε νὰ θυμηθῇ καὶ θυμήθηκε ὅτι ἤτανε ἀλήθεια ποὺ συνόδευε μιὰ μέρα μιὰ γυναίκα γνωστή του, ὄχι ὅμως νέα. Ὅταν τὸ ἄκουσαν, ξακολούθησε ὁ Βουλόπουλος, ὅλοι ἀρχίσανε νὰ τὸν λένε Ἰησουΐτη, ὑποκριτή, σιγαλὸ ποτάμι καὶ ὁ Σούργας τὸ ξεροκέφαλο, ἐφώναξε.

— Πέστε τον χριστιανὸ καὶ ἄστε τον.

Στὸ τέλος ἔκαναν μιὰ ἐκστρατεία ἐναντίον τοῦ χριστιανισμοῦ, τῶν παππάδων καὶ τῆς καταστροφῆς ποὺ ἔφεραν, ποὺ ἤτανε τρομάρα

Ὁ Λιβέας στὸ σπίτι τοῦ Σαμούρα βρῆκε ἡσυχία μεγάλη. Στὸ διάδρομο εἶχαν ἀνάψει τὴ λάμπα ἂν καὶ ἀκόμα ἔξω φώτιζε.

Ἡ Φανὴ εἶχε ἡσυχάσει, τὴν εἶχε πάρει ὁ ὕπνος.

Ὁ θεῖος Ἀβραμᾶς σκεπτικὸς καθόταν στὸν καναπὲ τοῦ διαδρόμου καὶ μὲ τὰ δάχτυλα κάποτε, χτυποῦσε τύμπανο στὶς ψάθες. Γύρισε καὶ κύταξε τὸν Λιβέα καὶ κούνησε τὸ κεφάλι του χωρὶς νὰ πῇ λέξι. Ὁ Σαμούρας μὲ μάτια κόκκινα, ἡ ἀνεψιά του μιὰ ἀδύνατη μὲ γαλανὰ ξασπρισμένα μάτια, πηγαινοερχότανε πατῶντας στὰ νύχια. Τὴν εἶδε νὰ φορῇ μιὰ ποδιὰ σκοτσέζικη καὶ θυμήθηκε ὅτι τὴν φοροῦσε μιὰ φορὰ ἡ Φανή.

Ὁ Λιβέας ἐκάθησε πιὸ πέρα λίγο ἀπ' τὸν θεῖο τῆς Φανῆς.

Ἡ θέα τοῦ σπιτιοῦ, τῶν πραγμάτων τοῦ ἔφερε δυνατὰ τὴν ἐνθύμησι τῶν ὡραίων ἡμερῶν...

Ἀπ' τὶς ἐνθυμήσεις αὐτὲς τὸν ἔβγαλε ὁ ἐρχομὸς τοῦ γιατροῦ. Ἤτανε γνωστός του.

Ἡ ἀνεψιὰ τοῦ Σαμούρα πῆγε νὰ δῇ ἂν ξύπνησε ἡ Φανή. Καὶ σὲ λίγο ἦλθε καὶ τοὺς εἶπε ὅτι μόλις εἶχε ξυπνήσει.

Ὁ Σαμούρας, καθὼς ὁ γιατρὸς πῆγε μέσα, πλησίασε τὸν Λιβέα καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ ρωτήσῃ ἰδιαιτέρως τὸν γιατρό, πῶς ἤτανε ἡ κόρη του.

Καὶ ὁ Λιβέας ἅμα ὁ γιατρὸς βγῆκε ἀπ' τὸ δωμάτιο τῆς Φανῆς, σηκώθηκε καὶ τὸν ρώτησε.

— Πολὺ κακά, πολὺ κακά. Ἐκεῖνος ἂν βοηθήσῃ! Μὴ τοὺς τὸ πῆτε ὅμως! Ἐδῶ εἶνε ὅλοι ζουρλοί! Θὰ ἀρχίσουνε τὰ κλάματα καὶ τοὺς θρήνους καὶ θὰ τὴν κάνουνε νὰ πάῃ πρὶν τῆς ὥρας της! Καὶ αὐτὴ φοβᾶται. Πολὺ κακό, ἔκανε ὁ γιατρὸς ἀνοίγοντας πολὺ τὰ μάτια του.

Ὁ γιατρὸς ἔφυγε καὶ ὁ Σαμούρας πλησίασε γρήγορος γιὰ νὰ μάθῃ τί τοῦ εἶπε ὁ γιατρός.

Ὁ Λιβέας θυμωμένος, ἀπελπισμένος, θέλησε τότε νὰ ἐκδικηθῇ, γιὰ τὰ τόσα ποὺ τοῦ ἔκαναν ἄλλοτε, ὅταν πήγαινε στὸ σπίτι του καὶ νὰ χτυπήσῃ τὶς ἀρχές του, καὶ τοῦ εἶπε:

— Ὁ γιατρὸς μοῦ εἶπε, ὅτι περισσότερο ἔχει ἀπὸ φόβο νὰ πάῃ, παρὰ ἀπ' τὴν ἀσθένεια. Ἀκοῦτε. Ἕνας χριστιανὸς καλός, ποτέ, ποτὲ δὲν φοβᾶται. Ζωὴ τώρα, ζωὴ ἔπειτα. Σεῖς τί πιστεύετε; Τίποτα! Νὰ τὸ κέρδος σας! Τίποτα! Καὶ τραβῆχθηκε. Εἶχε πιὰ σχηματίσει ἀπ' τὰ λόγια τοῦ γιατροῦ καὶ ἀπὸ μιὰ προαίσθησι, πεποίθησι, ὅτι αὐτὴ δὲν θὰ ζοῦσε!... Χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι λυπᾶται, περίμενε σκυθρωπός, ἄγριος νὰ τὴ δῇ.

Κοντά του ἤτανε ἕνα μικρὸ τραπεζάκι σκεπασμένο μὲ μουσαμά, ποὺ πάνω του εἶχε ζωγραφισμένους τρεῖς μουσικοὺς ἐπαναστάτες Ἀμερικανοὺς νὰ προχωροῦν ἐμπρὸς σὲ μάχη ἀπ' ὅλο τὸ στράτευμα, ποὺ διακρινόντανε μόνο οἱ λόγχες του. Τὸ εἶδε καὶ θυμήθηκε, ὅτι ἕνας τέτοιος μουσαμᾶς, ὅπως αὐτός, μεγάλος, σκέπαζε τὸ τραπέζι τὸ μεγάλο, ποὺ παίζανε χαρτιά. Ἀπ' τὸ παράθυρο, σὲ λίγο, εἶδε τοὺς γλόμπους τοῦ ἠλεκτρικοῦ νὰ ἀνάβουνε καὶ νὰ φαίνωνται σὰ μεγάλοι, μεγάλοι κρίνοι, καὶ κοντὰ σ' αὐτούς, πιὸ κάτω, ἄλλα φῶτα κίτρινα πολλά, σὰ στεφάνι ἀπὸ κίτρινα λουλούδια.

— Σὰ στεφάνι κηδείας!...

Αὐτὸ τοῦ ἦλθε στὸ νοῦ καὶ τὸν ἀνάγκασε νὰ σηκώσῃ τὸ κεφάλι μὲ θυμό, γιὰ νὰ τὸ διώξῃ.

Ἡ ὑπηρέτρια ἦλθε.

— Ἐλᾶτε!... τοῦ εἶπε.

Μπῆκε μέσα στὸν θάλαμο, ποὺ βρισκόταν ἡ Φανή. Ἤτανε στὸ κρεβάτι μὲ τὰ μάτια στηλωμένα στὴν πόρτα. Τὸ χέρι της τὸ ἕνα, ἔξω ἀπ' τὸ βυσσινὶ πάπλωμα, παχουλὸ καὶ ἄσπρο, φανέρωνε ζωὴ καὶ ἔρωτα.

Τὸ παράθυρο ἤτανε ἀνοιχτὸ καὶ τοῦ ἦλθε μυρουδιὰ λουλουδιῶν.

— Βλέπεις; τοῦ εἶπε, ἅμα τὸν εἶδε.

Αὐτὸς εἶδε στὰ μάτια της μιὰ θαμπάδα, ἕνα ἀόριστο τοῦ φόβου. Ἤτανε μὲ ξαναμμένα μάγουλα. Δὲν εἶχε ἀδυνατίσει ὅμως παρὰ λίγο.

Τοῦ ἔσχισε τὴν καρδιά, ποὺ τὴν εἶδε ἔτσι φοβισμένη. Ἂν τὴν ἔβλεπε γενναία νὰ ὑπομένῃ τὸν θάνατον, νὰ τὸν περιμένῃ ἀδιάφορα σχεδόν, θὰ τὴν χαιρέτιζε γιὰ τὸ πέταγμά της στὴν ἀλήθεια!...

Χαμογέλασε δείχνοντας πρόσωπο εὔθυμο.

— Τί νὰ δῶ; τῆς εἶπε. Ποὺ εἶσε ἄρρωστη λίγο; Μὰ εἶνε κανένα σπουδαῖο νὰ ἀρρωστήσῃ κανείς; Καὶ μάλιστα μ' αὐτὲς τὶς ἀλλαγὲς τοῦ καιροῦ! Ὅλος ὁ κόσμος εἶνε κάτω, στὸ στρῶμα! Χιλιάδες!... Καλοκαῖρι ἀκόμα καὶ βροχὲς καὶ ψύχρες!... Χωρὶς ἄλλο καὶ μπορῶ νὰ τὸ ὁρκισθῶ, ὅτι τὸ καλοκαῖρι θὰ γείνῃ χειμῶνας καὶ αὐτὸς καλοκαῖρι!...

Πρόσεξε στὸν τρόπο ποὺ τὰ ἔλεγε καὶ τὸν εἶδε νὰ γίνεται σοβαρός. Τὰ ἔστριψε στὸ ἀστεῖο ἀκόμα.

Εἶδε κάποια ἀκτίνα στὰ μάτια της. Ἤτανε ἡ ἐλπίδα, ποὺ ἔφερνε ἡ εὐθυμία. Ἀλλ' ἀνέπνεε δύσκολα, πολὺ δύσκολα!... Καὶ ὁ Λιβέας, καθὼς εἶχε παρασυρθεῖ ἀπ' τὴν ψεύτικη εὐθυμία καὶ πίστευε ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ χαθῇ ἡ Φανῆ, μόλις εἶδε τὴν δύσκολη ἀναπνοή της, τὴν κομμένη, ἀπελπίσθηκε πάλι.

— Κάθησε! τοῦ εἶπε αὐτή.

Ἐκάθησε κοντά της.

Τοῦ ἦλθε στὸ νοῦ ὁ Μαρλᾶς καὶ ἄρχισε μὲ ἀστεῖο ὕφος νὰ λέγῃ γι' αὐτόν.

Αὐτὴ ἄκουγε. Τοῦ φαινόταν ὅμως κάποτε ὅτι σκεπτόταν ἢ προσπαθοῦσε νὰ ἀκούσῃ κάποια μακρινὴ φωνή.

Αὐτὸς σὲ μιὰ τέτοια στιγμὴ πῆρε τὸ χέρι της καὶ τὸ ἔσφιξε, ἔτσι σὰν ἄνθρωπος σὲ δικό του ἄνθρωπο, ποὺ φοβᾶται μὴ χαθῇ.

Αὐτὴ τὸν εἶδε τότε καὶ τὸν εἶδε ἀλλοιώτικα μὲ ἕνα βλέμμα ποὺ τὸν ἐτρόμαξε, τὸν ἐζάλισε, γιατὶ εἶχε ἀντικρίσει σ' αὐτὸ τὸ μυστικὸ ποὺ κρυβότανε στὴν παράδοξη καρδιά της!...

Μὴ ξεύροντας τί κάνει, χωρὶς νὰ μπορέσῃ νὰ κρατηθῇ ἔφερε στὰ χείλια του τὸ χέρι της.

Αὐτῆς τὰ μάτια μελαγχόλησαν ὅμως.

— Ἀργά!... εἶπε σιγά.

— Ἀργά; τί ἀργά; Τί θὰ πῇ ἀργά!... ρώτησε αὐτὸς κάνοντας ὅτι δὲν ἐννόησε.

— Τώρα εἶνε δικά μου!... εἶπε μὲ τὸ νοῦ του ἀπολογούμενος σὲ κάτι ποὺ τὸν πείραξε, γι' αὐτὰ ποὺ ἔκανε.

— Γιατί δὲν ἤρθες, γιατί ἄργησες νὰ ἔλθῃς; τὸν ρώτησε αὐτή.

Ἄρχισε νὰ τῆς λέγῃ γιατί δὲν ἐπῆγε χωρὶς νὰ λέγῃ σωστὰ τὴν ἀλήθεια, ἀποφεύγοντας νὰ πῇ πράγματα, ποὺ θὰ τὴν στενοχωροῦσαν...

Καθὼς μιλοῦσε ἔφερνε τὰ δάχτυλά της στὸ στόμα καὶ ἀκουμποῦσε τὰ χείλια του. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ποὺ εἶδε στὰ μάτια της τὴν εὐδαιμονία, τοῦ φάνηκε πὼς θὰ ζήσῃ!...

— Ἂς ζήσῃ καὶ ἂς συντριφθοῦνε οἱ ἀρχές μου!... εἶπε ἀπαντῶντας πάλι σὲ κάτι ποὺ ζητοῦσε τὸ λόγο μέσα του.

Μέσα στὸ δωμάτιο ἡ ὁμιλία ἀκουγότανε σιγαλή, σιγαλὴ σὰ μικρὸ παράδοξο κελαΐδισμα. Καὶ τὸ δωμάτιο κεῖνο δὲν ἦταν ἀνθρώπου ποὺ πάσχει, ποὺ κινδυνεύει νὰ χαθῇ, ἀλλ' ἀνθρώπου, ποὺ μπαίνει στὴ ζωή, στὸν ἔρωτα.

Ὁ Λιβέας τὸ λησμόνησε σιγὰ σιγά, καὶ χάθηκε μέσα στὴν ἀγάπη του. Γρήγορα συνῆλθε ὅμως, καὶ καθὼς ἄκουσε τὸν κρότο τοῦ ρολογιοῦ τοῦ φάνηκε αὐτὴ σὰ σταθερὸ βῆμα ἐκείνου ποὺ φοβότανε!

Ἡ μάννα της μπῆκε μέσα καὶ τὴν ρώτησε ἂν θέλῃ τίποτα.

— Ὄχι!... τῆς εἶπε αὐτή, καλὰ εἶμαι!...

Ἡ μάννα της βγῆκε ἔξω καὶ πάλι ἐπρόβαλε. Φάνηκε ἔπειτα ὁ Σαμούρας νὰ κινῆται καὶ νὰ κυτάζῃ μέσα. Τραβήχθηκε.

Ὁ Λιβέας τῆς διηγότανε τί λύπη τράβηξε ὅταν ἔφυγε ἀπ' τὸ σπίτι της καὶ δὲν ξαναπάτησε...

Ξαφνικὰ ἡ Φανὴ μὲ ἀλλαγμένη φωνὴ τοῦ λέει.

— Γιὰ πές μου τὸ ὄνειρο κεῖνο!... ἐκεῖνο! Δὲν τὸ θυμᾶσαι;

— Ποιό; τὴν ρώτησε αὐτὸς τρομαγμένος.

— Τὸ ὄνειρο κεῖνο, ποὺ μοῦλεγες τότε;... Τὴ βραδειὰ ποὺ ἔφυγες;... Ποὺ εἴμεθα μαζί...

— Μὰ τί τὸ θέλεις τώρα;...

Αὐτὴ ἐπέμενε. Αὐτὸς κύταξε πάλι ἔξω ὅπως τὴν πρώτη φορά, καὶ καθὼς εἶδε ἕνα ἄστρο μεγάλο, λαμπερὸ νὰ κουνᾷ γρήγορα τὶς ἀκτῖνες του, προσπάθησε νὰ θυμηθῇ καὶ ἄρχισε μὲ τὰ ἴδια σχεδὸν λόγια:

— Εἶχα δῆ κόσμο πολὺ νὰ πηγαίνῃ καὶ νὰ φεύγῃ ἀπὸ ἕνα μέρος γεμᾶτο δένδρα. Θὰ εἴχανε πανηγύρι ἢ κάτι ἄλλο ὅμοιο. Εἴμαστε μαζὶ χωρὶς νὰ ξέρουμε πῶς βρεθήκαμε καὶ σὲ ποιὸ μέρος εἴμαστε, καὶ προχωρούσαμε μέσα στὸν κόσμο!... Κανένας ὅμως δὲν μᾶς ἐπρόσεχε! Καὶ 'γὼ αἰσθανόμουνα χαρὰ μεγάλη γι' αὐτό. Δὲν μᾶς ἔβλεπαν! Τὸ σῶμα μας ἤτανε ὅμοιο μὲ τὸν ἀέρα καὶ δὲν φαινότανε στὰ μάτια τοῦ κόσμου. Εἴμεθα... πεθαμένοι καὶ θυμοῦμαι ποὺ ὅλο ἔλεγα:

— Τί ὡραῖος εἶνε ὁ θάνατος!... Εἶνε ἡ πόρτα ποὺ πηγαίνει κανεὶς στὴ ζωή!...

Ἔπειτα βρεθήκαμε, ἀπ' τὰ χέρια πιασμένοι, σ' ἕνα μέρος πλημμυρισμένο ἀπὸ λαμπερὸ φῶς. Περνούσαμε τὶς ἐκτάσεις τοῦ ἀπείρου, ποὺ μυριάδες κόσμοι γυρίζουνε, γυρίζουνε καὶ ζητούσαμε νὰ φθάσουμε, λέει, μακρυά, ὅπου ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος! Λαμπερὲς σφαῖρες γυρίζανε τυλιγμένες στὸ δικό της ἡ κάθε μιὰ χρῶμα! Ἐμεῖς προχωρούσαμε, προχωρούσαμε. Ἔξαφνα ἕνα μαῦρο πρᾶγμα παρουσιάσθηκε νὰ φράξῃ τὸ ἄπειρο! Ἤτανε λέει τὸ χάος, ἔτσι τὸ ἤξερα στὸν ὕπνο μου! Αὐτὸ μᾶς τράβηξε μέσα σὰ μαγνήτης. Καὶ ἤτανε τὸ σκοτάδι μέσα καὶ τόσο πυκνό, ποὺ σκέφθηκα μὴ ἐκεῖ διαλύονται οἱ ψυχὲς οἱ ἁμαρτωλὲς καὶ γίνονται ἕνα μὲ τὸ χάος!...

Ὁ Λιβέας πρόσεξε τώρα στὸ ἀστέρι, ποὺ ψηλὰ κινοῦσε γρήγορα τὶς ἀκτῖνες του. Εἶδε τὶς ἀχτῖνες του νὰ ἀλλάζουνε πάλι χρῶμα, νὰ γίνωνται κόκκινες σὰ νὰ ματώθηκαν...

Ἕνας στεναγμὸς ἔγεινε κάτω κεῖ κοντά του.

Ἡ Φανὴ βρισκότανε κίτρινη ἀκίνητη μὲ στηλωμένα τὰ μάτια, νεκρή, σ' αὐτόν!...

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΥΠΟ ΒΑΝ ΝΤΥΚ

ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

1

Καὶ νὰ μποροῦσες, ἄνθρωπε, νὰ μένῃς
πάντα παιδὶ ἀσυλλόγιστο, καὶ νᾶσαι
πάντα τὸ πιὸ σοφὸ τῆς φύσης πλάσμα— —
— Πόσ' ὄμορφο τὸ παιδικὸ τὸ μάτι,
ποὺ ἐμπρὸς σ' ὅλα σαστίζει. —

Ὅλο καὶ ξεδιαλύνουμε τὰ τόσα
μυστήρια τοῦ κόσμου — — κ' ἔτσι πάντα
μπαίνοντας σὲ βαθύτερο σκοτάδι
τὸ πιὸ ἄσοφο γινόμαστε παιγνίδι
τῆς ξεδικήτρας φύσης.

2

Τὸ γέλιο τὸ χαρσύμενο τὸ νοιώθω
βαθύτερο ἀπὸ τὸν ἀχὸ τοῦ πόνου.
Ὡσὰν ἀψὺ κρασὶ μοῦ συνεπαίρνει
τὸ γέλιο τὰ συλλοϊκά μου πάντα— —
— Γέλιο, χαρᾶς σημάδι —

Δάκρυα μᾶς φέρνει τὸ πολὺ τὸ γέλιο·
δάκρυα μᾶς φέρνει κ' ἡ χαρὰ ἡ μεγάλη — —
— Τίποτα δὲν ὑπάρχει, ποὺ νὰ δείχνῃ
καλύτερα ποιὰ τραγικὴ εἰρωνεία
μᾶς κυβερνάει τὴ ζήση — —

3

Μέσα στὴ χλαλοὴ τοῦ κόσμου μπαίνω — —
Κακὸ τὸ παραστρατισμά μου . . . Κι' ὅμως
ἦταν ἀνάγκη ἔτσι νὰ γίνῃ τώρα,
γιατὶ δὲν ἔφτασε ἡ στιγμή, ποὺ δίκια
θὰ τὸ κατηγοροῦσα — —

Καλὸ εἶναι νὰ μπορῇ κανένας πάντα
ἀπὸ τὸν κόσμο ξέμακρα νὰ στέκῃ
καὶ νᾶχῃ τὴ λαχτάρα νὰ τὸν μάθῃ,
ὥς ποὺ νἀρθῇ ἡ στιγμὴ νὰ εἰπῇ: — Τί ἀξίζει
μιὰ τέτοια γνωριμία;

4

Δοξολογοῦμε τὴ ζωή· κι' ὁ τρόμος
τοῦ θάνατου γεμίζει τὴν ψυχή μας — —
Ἀνίδεοι! ποὺ ἀκόμη δὲ μποροῦμε
νὰ νοιώσουμε ὅτι ὁ θάνατος ἀξία
μὲ τὴ ζωὴν ἔχ' ἴδια.

Πεθαίνοντας τὸ χρέος μας στὴ φύση
πληρώνουμε ὅπως κι' ὅταν ἀγαποῦμε.
Εἶν' ἡ ζωή μας θάνατος κι' ἀγάπη — —
— Ἔτσι στοχάζεται ὁ σοφὸς καὶ ξέρει
σὰν ἥρωας νὰ πεθαίνῃ — —

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΕΛΛΑΣ ΤΡΕΙΣ ΧΙΛΙΕΤΗΡΙΔΑΣ ΠΡΟ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τὸ θέμα τοῦτο ἐπραγματεύθη διὰ διαλέξεώς του εἰς τὸν Παρνασσὸν τὴν 16 Ἰανουαρίου ὁ κ. Γεώργιος Σωτηριάδης. Ἐπρόκειτο περὶ τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ πρὸς τὸν τῆς βορείου Ἑλλάδος κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς διὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐπιγνωστῆς γενομένης προϊστορίας τῶν περὶ τὸ Αἰγαῖον χωρῶν. Αἱ σχέσεις αὗται βεβαιοῦνται ἐκ τῶν πορισμάτων τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐργασίας τοῦ κ. Σωτηριάδου εἰς τὴν περὶ τὴν Χαιρώνειαν βοιωτικὴν χώραν καὶ εἰς τὴν γειτονικὴν Φωκίδα, ἐν γένει εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Κηφισοῦ καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν ῥοῦν. Τὰς σπουδαιοτάτας δὲ ἐνδείξεις περὶ αὐτῶν παρέσχον αἱ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος λαμπραὶ αὐτοῦ ἀνακαλύψεις εἰς τὸν μέγιστον ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐρευνηθέντων προϊστορικῶν συνοικισμῶν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κηφισοῦ, ἐγγὺς τοῦ χωρίου Καλύβια τῆς Ἁγίας Μαρίνης εἰς τὴν φωκικὴν πεδιάδα.

Αἱ προϊστορικαὶ ἔρευναι εἰς τὴν βορείαν Ἑλλάδα ἤρχισαν ἀπὸ δεκαετίας καὶ πλέον, εἰς τὴν Χαιρώνειαν δὲ ἰδίως καὶ τὴν Φωκίδα ἀνενδότως ἐργάζεται ὁ κ. Σωτηριάδης ἀπὸ τοῦ 1902. Πολλάκις δὲ καὶ ἐπραγματεύθη περὶ αὐτῶν, ἰδίως εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν ἐφημερίδα τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἑταιρείας καὶ εἰς τὰς *Ἀνακοινώσεις* τοῦ ἐνταῦθα ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου.

Ἀλλὰ τὰ πρῶτα ἀσφαλῆ διδόμενα πρὸς χρονολόγησιν τῶν κατ' ἐποχὰς μακρὰς σχηματισθέντων στρωμάτων τῶν προϊστορικῶν συνοικισμῶν καὶ τῶν πολιτικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς βορείας Ἑλλάδος — ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Ὀρχομενοῦ ἡ χώρα ἀποτελεῖ ἓν ὅλον ἀδιάσπαστον — καὶ τοῦ μεγάλου λαοῦ τῆς

ΠΑΝ ΥΠΟ ΦΡΑΝΤΣ ΣΤΟΥΚ

Κρήτης πολὺ πρὸ τῆς λεγομένης μυκηναϊκῆς, ἐποχῆς, παρέσχον αἱ τελευταῖαι ἔρευναι καὶ παρατηρήσεις του.

Τοιουτοτρόπως ἐν τῇ διαλέξει του ἠδυνήθη περὶ τὸ ἐπαγωγότατον τοῦτο θέμα τῆς θαυμασίας ἀναπτύξεως τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς τετάρτης ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς τρίτης πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδος νὰ πλέξῃ ὅλην τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ τῇ Φωκίδι παρατηρηθεῖσαν ἀνάπτυξιν.

Μὲ πλῆθος φωτεινῶν εἰκόνων διεξῆλθε ὅλα τὰ στάδια τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως βορείας Ἑλλάδος καὶ Κρήτης πρὸ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸν μυκηναϊκὸν αἰῶνα τῆς Ἑλλάδος, ὅστις περίπου συμπίπτει εἰς τὰ μέσα καὶ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς δευτέρας πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδος περίπου μὲ στρογγύλους ἀριθμοὺς μεταξὺ τοῦ 1600 καὶ 1100 πρὸ Χριστοῦ.

Κυρίως πρὸς τὸ κρητικὸν τῆς Κνωσοῦ νεολιθικὸν στρῶμα, τὸ ὁποῖον εἶνε προγενέστερον τοῦ 3000 περίπου πρὸ Χριστοῦ καὶ φθάνει ἴσως εἰς τὸ 4000 ἢ 5000 (ὁ Ἔβανς τὸ θέλει φθάνον ἕως εἰς τὸ 10,000 πρὸ Χριστοῦ!), πρὸς τοῦτο τὸ νεολιθικὸν στρῶμα ἀντίστοιχον δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοὐλάχιστον δὲν εὑρέθη μέχρι τοῦδε.

Ἀκριβῶς ἡ ἐργασία τοῦ κ. Σωτηριάδου εἰς τὴν Φωκίδα ἔφερε τὴν ἀπόδειξιν ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι οἰκήσαντες τὴν βορείαν Ἑλλάδα ἄνθρωποι οἵτινες κατέλιπον μαρτύρια τῆς ὑπάρξεώς των, λείψανα τῶν κατοικιῶν, σκευῶν, ὅπλων των, φαίνονται ὅτι ἐνεφανίσθησαν εἰς αὐτὴν περὶ τὸ 3000 πρὸ Χριστοῦ. Οἱ ἀριθμοὶ δίδονται πάντοτε στρογγύλως, καὶ δύνανται νὰ λαμβάνωνται μὲ ἱκανὴν ἐπέκτασιν πρὸς τὰ ἄνω ἢ ἐνίοτε πρὸς τὰ κάτω. Τὴν βάσιν ὅμως εἰς τὰς χρονολογήσεις δίδουν τὰ εὑρήματα τῆς Κρήτης καὶ ταῦτα πάλιν χάρις εἰς τὰς μεταξὺ Κρήτης καὶ Αἰγύπτου σχέσεις. Αἱ αἰγυπτιακαὶ χρονολογίαι δύνανται νὰ θεωρηθῶσι σχεδὸν μετ' ἀπολύτου ἀκριβείας δεδομέναι. Εἰς τὸν συσχετισμὸν τῆς κρητικῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν ὡς βάσις χρησιμεύουν τὰ αἰγυπτιακὰ χρονολογήσιμα ἀντικείμενα τὰ εὑρεθέντα εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὰ κρητικὰ ἀντικείμενα τὰ εὑρεθέντα εἰς τάφους χρονολογησίμους τῆς Αἰγύπτου. Πρῶτος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ὁ Μὴν (Men) περὶ τὸ 3315 πρὸ Χριστοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τῶν πρώτων χρόνων τῆς προϊστορίας τῆς Ἑλλάδος μετεχειρίζοντο ἀκόμα λίθινα ἐργαλεῖα δι' ὅλας τὰς βιωτικὰς χρήσεις τῆς τέχνης, μαχαιρίδια καὶ ξουράφια ἐκ τοῦ ἡφαιστειογενοῦς ὀψιδιανοῦ τῆς Μήλου, ὅπου εὑρέθησαν σπουδαῖα αὐτοῦ ὀρυχεῖα. Ἀλλ' ἤδη ἐγνώρισαν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ χαλκοῦ. Ψέλλια χαλκᾶ γυναικεῖα, ἐγκοπεὺς χαλκοῦς ξυλουργοῦ, δύο ἐγχειρίδια χαλκᾶ εὑρεθέντα κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ λήξαντος ἔτους ὑπὸ τοῦ κ. Σωτηριάδου εἰς τὸν μέγαν προϊστορικὸν συνοικισμὸν

τῆς Ἁγίας Μαρίνης βεβαιοῦσι περιφανῶς τοῦτο.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ τέλους τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ χαλκοῦ (κατ' ἀρχὰς καθαροῦ, ἔπειτα μετὰ κασσιτέρου ὡς κρατερώματος, ἤτοι μπρούντζου) συμπίπτει εἰς τὸ 3000 περίπου πρὸ Χριστοῦ καὶ εἶνε σύγχρονος πρὸς τὴν ὁμοίαν τῆς Κρήτης. Τὰ χαλκᾶ ἐγχειρίδια τῆς Φωκίδος φέρουν ὅλως διόλου τὸν τύπον τῶν κρητικῶν. Ἐκ παραλλήλου δὲ εἰς τὴν Κρήτην, εἰς στρώματα πρωτομινωϊκὰ λεγόμενα εὑρεθέντα, παρετήρησεν ὁ κ. Σωτηριάδης δεκατέσσαρα τεμάχια ἀγγείων φωκικῶν ἢ χαιρωνειακῶν τοῦ παλαιοτάτου στρώματος τῆς βορείας Ἑλλάδος. Ὁ συγχρονισμὸς τούτου τοῦ στρώματος καὶ τῶν εὑρημάτων του πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ πρωτομινωϊκοῦ τῆς Κρήτης, καθίσταται τοιουτοτρόπως ἀσφαλής.

Ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον στρῶμα ἄλλο (πάχους ὡς τὸ παλαιότατον 3 $^1/_2$ μέτρων περίπου) εὑρέθη εἰς τὴν Φωκίδα, ἀντιστοιχοῦν τελείως πρὸς τὸ τέλος τῆς πρωτομινωϊκῆς περιόδου τῆς Κρήτης, ἤτοι περὶ τὸ 2500 πρὸ Χριστοῦ καὶ κατόπιν. Πολλαὶ πάλιν ἐδῶ καὶ ἐνδεικτικώταται εἶνε αἱ σχέσεις αἱ παρατηρηθεῖσαι μεταξὺ τῆς κεραμικῆς τέχνης Κρήτης καὶ βορείας Ἑλλάδος, Κυκλάδων καὶ βορείας Ἑλλάδος. Ὁ χρονολογικὸς παραλληλισμὸς γίνεται τοιτοτρόπως πάλιν ἀσφαλὴς διὰ τὴν περίοδον τῶν ἐτῶν περίπου 2500 καὶ 2000 πρὸ Χριστοῦ.

Ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἁγίας Μαρίνης ὡς χωρικὸς δὲν ἐγνώρισε τὰ πολυτελέστερα καὶ ὡραιότερα προϊόντα τῆς κρητικῆς κεραμικῆς τέχνης. Ἀλλ' ὁ κ. Σωτηριάδης εὐτύχησε νὰ εὕρῃ εἰς τὴν Φωκίδα τάφον καλυπτόμενον ὑπὸ τύμβου χώματος, κρύπτοντα τὸν σκελετὸν ἡγεμονίδος τινὸς τῆς ἐποχῆς μὲ τὸν χρυσοῦν της στολισμόν, ὁμοῦ δὲ καὶ ἀγγεῖα τῆς λαμπρᾶς ἀναπτύξεως τῆς κρητικῆς κεραμικῆς κατὰ τὴν μεσομινωϊκὴν λεγομένην περίοδον, ἤτοι περίπου 2000 ἢ 1900 μέχρι 1700 περίπου πρὸ Χριστοῦ. Τοιουτοτρόπως καὶ τὸ κενὸν τοῦτο μέχρι τῶν κυρίων μυκηναϊκῶν χρόνων συμπληροῦται καὶ ἐναργῆς ἀποβαίνει ἡ σχέσις ἡ πολιτιστικὴ μεταξὺ Κρήτης καὶ βορείας Ἑλλάδος.

Ἀναμφιβόλως ἤδη ἀπὸ τῆς τετάρτης χιλιετηρίδος ὑπῆρχεν ἀνεπτυγμένη θαλασσία συγκοινωνία καθ' ὅλην τὴν ἀνατολικὴν λεκάνη τῆς Μεσογείου, μεταξὺ πασῶν τῶν νήσων καὶ ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου καὶ μέχρι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας, ὅπου ἀγγεῖα τῆς παλαιοτάτης περιόδου τῆς Φωκίδος, τοῦ χαλκολιθικοῦ στρώματος, εὑρέθησαν εἰσηγμένα.

Ὅλα ταῦτα καὶ ἰδιαιτέρως ἔπειτα τὰ δείγματα τῆς ὑψίστης ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Κρήτην κατὰ τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 2000 περίπου μέχρι τοῦ 1400 πρὸ Χριστοῦ διὰ τῶν φωτεινῶν εἰκόνων αἰσθητοποιούμενα ἔδιδον πλήρη τὴν ἰδέαν μιᾶς καταστάσεως τοῦ κόσμου τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Κρήτης περὶ τὸ 2000 καὶ 3000 πρὸ Χριστοῦ, ὡς διετύπωσεν αὐτὴν διὰ χαρακτηριστικῶν λέξεων ἐν προοιμίῳ ὁ ὁμιλητής.

Μετὰ μίαν φιλόσοφον ἱστορικὴν παρατήρησιν περὶ τῆς ἀσταθείας τῶν ἀνθρωπίνων καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μεγάλας κατακτήσεις τοῦ πνεύματος καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ὑψίστας ἀναλάμψεις τῆς τέχνης, ὅπου ὅμως ὁ ἄνθρωπος πάντοτε φαίνεται ἀναλαμβάνων νέας δυνάμεις πάλιν καὶ ἐκ τῆς ἐσχάτης πολλάκις καταπτώσεως, ὁ κ. Σωτηριάδης ἐτελείωσε τὴν ὁμιλίαν του μὲ ἕνα χαιρετισμὸν πρὸς τὴν Κρήτην μὲ μίαν αἰσιοδοξίαν τοῦ ἀγωνιζομένου ἐπιστήμονος ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος τοῦ θεραπεύοντος τὴν ἐπιστήμην αὐτὴν ἔθνους.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΣ

Ο ΚΟΡΑΗΣ ΩΣ ΕΜΠΟΡΟΣ*

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΜΠΤΗ

Διὰ τὴν ἀγάπην ποῦ σᾶς ἔγραψα πῶς κάνει μὲ τοῦ σπιτονυκοκύρη τὴν κόρην ἀκολουθεῖ ἕως τὴν σήμερον, μάλιστα μὲ περισσοτέραν θερμότητα. Σᾶς ἔγραφα πῶς τὴν φέρνει στὸ σπίτι καὶ σφαλιοῦνται σὴν κάμαρα· τὸ ἴδιο κάμνουν καὶ ὅταν πᾶν στὸ σπίτι της. Ἐγὼ ἔχω χρέος νὰ σοῦ γράφω ἐκεῖνα ὅπου βλέπω καὶ ἡ ἀφεντιά σου ὁσὰν φρόνιμος ἄνθρωπος κάμε τὴν κρίσιν. Θέλει νὰ τοῦ κάμουν τὴν δουλιά του ἄλλοι καὶ αὐτὸς νὰ γυρεύει τὸ ζεῦκι του, παντάπασι δὲν θέλει νὰ κοπιάσῃ καὶ ἕνας πραματευτὴς ὅπως ἀτός του δὲν ἐπιμελεῖται τὴν δουλιά του, σᾶς εἶνε γνωστὸν τί προκοπαῖς θὰ κάμῃ. Ἐτοῦτος διὰ νεγότσιο δὲν εἶνε. Ἐγὼ αὐθέντη λυποῦμαι πολὺ ὅπου δὲν ἐπιτύχατε κανένα ἄνθρωπον τῆς δουλιᾶς. Νὰ μὴ εἶχε τὸν φόβον τὸν ἰδικόν μου, ὁ Θεὸς ἠξεύρει τί ἤθελε νὰ κάμῃ. Λυποῦμαι καὶ τ' ἄλλα παιδιὰ ὅπου ἦλθαν ἐδῶ διότι ἐτοῦτος ὁ τόπος ἐδῶ δὲν εἶνε δι' ὀρθοδόξους. Τὸν καιρὸν ὅπου εὑρίσκεσθε ἡ ἀφεντιά σας ἐδῶ ἦτο κάποια τάξις, ἐπειδὴ μιλοῦσατε περὶ πίστεως λόγῳ καὶ ἔργῳ. Τώρα μᾶς πῆρεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Μάλιστα ὁ σοφολογιώτατος σιὸρ Διαμαντῆς ἀντὶ νὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα, ἔγεινε κεφαλὴ τῆς κακίας καὶ τώρα μήτε ὁ παπᾶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸν συμμαζέψῃ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚΤΗ

Ἐγὼ ἀφέντη τὸ γνωρίζω πῶς αἱ γραφές μου σὲ δίδουν πολλὴν πίκραν. Ὅμως ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ κάμω ἀλλιῶς παρὰ νὰ σᾶς γράφω καὶ τὸ παραμικρὸν ὅπου ἀκολουθεῖ. Ἐγὼ αὐθέντη εἰς τὸν σιορ Διαμαντῆ δὲν βλέπω καμμίαν μεταλλαγὴν μάλιστα τώρα ὅπου ἔβαλε τὰ φράγκικα ἔβγαλε παντελῶς τὸ γιουλάρι [1] καὶ γυρίζει σὰν χαμένο πρόβατο. Προχθὲς τὸ βράδυ εἶδα καὶ τοὔφεραν χρυσᾶ σιρίτια χρυσὸ καπέλο καὶ τἄβαλε τὴν νύκτα καὶ ἤβγεν ἔξω. Ἠγόρασε καὶ σπαθὶ καὶ φαίνεται ἔχει εἰς τὸν νοῦν του νὰ γίνῃ ὀφισιάλος. Ὁ Γιασέτσογλους καθὼς μοὶ εἶπε τὸν ἠμπόδισε, τοῦ εἶπεν ὅτι οἱ ἐδῶ τιμημένοι ἄνθρωποι τέτια ῥοῦχα δὲν βάζουν, ἀπὸ ἐμένα ὅμως τὰ ἔχῃ κρυφά.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΒΔΟΜΗ

Τοῦ περασμένου σοὶ ἔγραψα πάλιν διὰ τὸν σιὸρ Διαμαντῆν. Διὰ τὴν ἀγαπητικιά του σᾶς ἔγραψα πῶς ἦτον ἄρωστη ἡ ὁποία ἀπέθανε καὶ ἡ αὐθεντιά του ἀντὶ νὰ τὸ χαρῇ ἔκλαιε ἀπαρηγόρητα. Ὁ Θεὸς τὸν ἐλυπήθη· διότι ὡς ἔμαθον εἶχε συμφωνήσῃ νὰ γίνῃ Καλβῖνος καὶ νὰ τὴν πάρῃ. Τὴν μεγάλην τεσσαρακοστὴν τρώγει τετάρτη καὶ παρασκευὴ χωρὶς νὰ τὸν τύπτῃ ἡ συνήδεισις. Κάθε Σάββατο βράδυ ἀντὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἐκκλησία, πηγαίνει εἰς τὴν ὄπερα. Τοῦ μεγάλου κανόνος τὸ βράδυ τὴν παραμονὴ τῶν βαΐων ὑπῆγε εἰς τὴν Ὄπεραν. Ἡ αὐθεντιά του γυρεύει νὰ δείξῃ στοὺς Ὀλλανδέζους πῶς εἶνε πλούσιος· καὶ δὲν ἠμπόρεσε ἀκόμη νὰ καταλάβῃ πῶς οἱ Ὀλλανδέζοι δὲν πέρνουν ἀπ' αὐτά. Οἱ μεσίταις ἀπὸ μακρυὰ τὸν βλέπουν καὶ ἅμα ἔλθῃ κανεὶς κοντά του μὲ τὸ νὰ ἠξεύρουν πῶς εἶνε πολλὰ ὑπερήφανος τοῦ κάμουν μετάνοιες ὡς κάτω εἰς τὴν γῆν. Αὐτὰ εἶνε ὅλα περιπαίσματα· εἰς κοντολογίαν κανὲν σημεῖον πραματευτοῦ δὲν ἔχει.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΓΔΟΗ

Εὑρισκόμενος μὲ ἓν τίμιόν σας δοσμένο 3 Ἰουνίου, τὸ ὁποῖον μοὶ τὸ ἔδωσε ὁ σιὸρ Μπρίγκας. Εἶδα ὅπου ἐλυπήθητε πολὺ περὶ τοῦ σιὸρ Διαμαντῆ καὶ βέβαια ἔχετε μεγάλο δίκαιο νὰ λυπῆσθε. Ἐπειδὴ ἄλλα ἠλπίζατε καὶ ἄλλα βλέπετε καὶ ἀκούετε. Εἶδα πῶς ἐδώσατε τὴν γραφὴν πρὸς τὸν πατέρα του καὶ τὴν λύπην ὅπου ἔλαβεν καὶ ἡ αὐθεντιά του διὰ τὴν ἀνέλπιστον καὶ ἀπίστευτον μεταλλαγὴν τοῦ υἱοῦ του. Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν ὅπου μὲ ταῖς γραφαῖς ὅπου τοῦ στείλατε ἔκαμε μεγάλην μεταλλαγὴν κατὰ τὸ παρὸν καὶ ἀπέχει. δόξα ὁ κύριος, ἄμποτες νὰ τὸν ἐφωτίσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἑξῆς νὰ περάσῃ ἥσυχα. Ἐλπίζω τώρα νὰ παρετήσῃ καὶ τὰ πολλὰ στολίσματα ὅπου ἄλλαζε τὴν ἡμέραν 2-3 φοράς. Ὅταν πάει στὸ σπάσο, τότε βάλει καὶ τὸ σπαθί. Περὶ τούτου ὅλοι οἱ φίλοι τὸν καταγελοῦν, ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν ἐδόθησαν διὰ τοὺς πραγματευτάδες, ἀλλὰ ἐδόθησαν τῶν ἠτραδόρων, ὅπου δὲν εἶχαν ἄλλην δουλιὰν νὰ συλλογίζωνται τί νὰ φάσῃ καὶ τί ῥοῦχα νὰ φορέσουν. Ἐμένα αὐθέντη μου δὲν μοῦ φαίνονται γνωστικὰ καμώματα. Τώρα εἶνε καιρὸς ὅπου πρέπει μὲ μεγάλην προσοχὴν νὰ ἔχῃ κάθε ἕνας τὴν δουλιά του, μάλιστα ὅπου ἠκολούθησε καὶ τὸ φαλιμέντο τοῦ μισε-Ἀμβρόσιου. Ἐσύνθεσε μιὰν γραφὴν πῶς τὴν γράφει ὁ σιὸρ Μπρῖγκος πρὸς τὸν πατέρα του καὶ τὴν ἔγραψε κατὰ τὴν θέλησίν του. Παρεκάλεσε τὸν σιὸρ Μπρῖγκον νὰ τὴν μεταγράψῃ καὶ νὰ τὴν στείλῃ τοῦ πατέρα του. Ὁ σιὸρ Διαμαντῆς ζητεῖ νὰ κρύψῃ τὴν χάρμπη μὲ τὸ τσουβάλι.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΝΑΤΗ

1774 Φεβρουαρίου 8. Ἕως σήμερον ἔκαμα ὑπομονὴν ἐλπίζων νὰ ἀλλάξῃ γνώμην ὁ σοφολογιώτατος κύριος Διαμαντῆς Κοραῆς. Ἡ αὐθεντιά του ὄχι μόνον δὲν ἤλλαξε γνώμην ἀλλ' ἐπερίσσευσε τὴν ἔχθραν του κατ' ἐπάνω μου καὶ φέρεται σ' ἐμένα ὁσὰν νὰ ἤμουν σκλάβος του. Ποῦ ἄκουσες ἡ αὐθεντιά του νὰ κατοικοῦν δύο ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ μὲς σ' ἕνα σπίτι καὶ νὰ μὴ μιλοῦν παντελῶς; αὐτὰ μᾶς διδάσκει ὁ Ἰησοῦς Χριστός; Ποῦ μένει νὰ ἀγαπήσῃς τὸν ἀδελφόν σου ὡσὰν καὶ τοῦ λόγου σου; Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ· ἡ ἀγάπη σπλαχνίζεται· ἡ ἀγάπη δὲν φθονεῖ, ἡ ἀγάπη δὲν βάζει εἰς τὸν νοῦν της κακόν. καὶ τὰ ἑξῆς. Αὐτός, φαίνεται, ἀπὸ κάποιους πούντους ὁποῦ μοῦ ῥίχτει, ὅτι εἶναι ψυχραμένος μὲ τὴν αὐθεντιά σου. Ἀτός του ἐκρέμνισε καὶ τώρα ῥίκτει τὰ φτεξίματα στοὺς ἄλλους. Μὰ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἦτο τὸ κεφάλι του γεμάτο καπνούς. Ἐγύρεψε νὰ ὑψώνῃ τὸν ἑαυτόν του καὶ ἔπεσε μέσα εἰς τὴν λάσπην. Ἐγὼ αὐθέντη ἀπεφάσισα νὰ χωρίσω ἀπὸ αὐτόν· δὲν ἠμπορῶ πλέον νὰ τὸν ὑποφέρω. Τώρα εἶνε 2 $^1/_2$ χρόνια ὅπου ὑποφέρω μιὰν δυστυχισμένην ζωήν. Τὴν λαμπρὰν γίνονται δυὸ

* Τέλος. «Παναθήναια» 15 Φεβρουαρίου.

[1] Χαλινόν.

χρόνια ὅπου δὲν ἐμετάλαβα. Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ποῦ σᾶς δίδω τὴν εἴδησιν, λαμβάνοντες τὴν παροῦσαν μου νὰ μοῦ γράψετε μὲ πρῶτον καὶ μοῦ δώσετε τὴν ἄδειαν νὰ ἀναχωρήσω. Ἐκεῖ ὅπου ἤμουν αὐθέντης ἐκαταντήθηκα ὑπόδουλος. Ἐγὼ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δὲν εἶμαι κανένας ὅπου δὲν μπορῶ νὰ βγάλω τὰ καθημερινά μου ἔξοδα. Τοὺς κομισαρίους τοὺς θέλει νὰ εἶναι ὅλοι σοφοὶ νὰ τὰ γράφουν ὀρθά. Ὅταν λάβῃ γραφαὶς ἀπὸ τοὺς φίλους, δὲν ἀκούεις ἄλλο νὰ λέγῃ, παρὰ πῶς εἶνε ἀμαθεῖς καὶ χυδαῖοι.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ

Ἕως σήμερα δὲν ἔλαβον ἀπόκρισιν τῆς γραφῆς μου μὲ τὴν ὁποίαν σᾶς ἔγραφα τὴν ἀπόφασίν μου. Τώρα δὲν λείπω νὰ σᾶς γράψω πάλιν περὶ τοῦ ἐπαινεμένου σας σιὸρ Διαμαντῆ. Ἐγὼ αἰσθάνομαι δὲν ἠμπορῶ πλέον νὰ βλέπω τὴν ζημίαν σας. Ἐμὲ μ' ἐστείλατε ἐδῶ νὰ βλέπω τὸ ἐνδιαφέρον σας καὶ ὄχι νὰ βλέπω τὴν ζημίαν σας καὶ νὰ μὴ ὁμιλῶ. Αὐτὸ δὲν εἶνε χριστιανικὸν ἰδίωμα, ἀλλὰ διαβολικόν. Ὁ σοφολογιώτατος δὲν δέχεται νὰ εἰπῶ τίποτες. Τὰ κρέτιτά του τὰ ἔχασε παντελῶς. Ὁ εὐλογημένος δὲν ἔχει σχῆμα πραγματευτοῦ. Ἀπὸ αὐτοῦ στοχασθῆτε τὴν ἀμέλειαν ὅπου ἔχει στὸ νεγότσιο. Ὁ Μάϊος ἀπέρασε καὶ ἀκόμη δὲν σᾶς ἔστειλε τοὺς κόντους κορέντες. Τώρα ἐπῆρε ἄνθρωπον νὰ τοῦ μάθῃ τὸ σπαθί, καὶ ποῦ νὰ σᾶς τὰ γράφω ὅλα; Ἀμ πῆς δὲν σοῦ γράφουν οἱ ἐδῶ χριστιανοί, σᾶς λέγω πῶς θέλουν καλλίτερα τὸν ἄφανισμόν σου. Τὸ ξεύρει ὁ Θεὸς αὐθέντη μου, ἡ καρδιά μου κλέγει βλέποντας ταῖς δουλιές σας νὰ πηγαίνουν ὀπίσω. Τὸν πατέρα του τὸν ἔκαμε μὲ ταῖς γραφαῖς του καὶ θαρεῖ πῶς ἅγιασεν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν καὶ δὲν ἠξεύρει πῶς περνοῦν δύο καὶ τρεῖς ἑβδομάδαις νὰ πατήσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Μεγάλο κακὸ τοῦ ἔγινεν ὅπου ἦλθεν ἐδῶ, διαβάζοντας τὰ διαβολεμένα βιβλία φραντσέζικα· ἔγινε ὡς ὁ ἄσωτος υἱός.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

1774 Ἰουλ. 8 Ἀμστερδαμ. Εὑρίσκομαι μ' ἕνα τίμιόν σας γράμμα δοσμένο Ἀπριλ. 19. Παλαίω κατὰ τὸν πόθον σας καὶ μὲ μεγάλην μου στενοχωρίαν ἔκαμα ὑπομονὴν ἕως νὰ λάβω γράμμα σας. Ὁ σοφολογιώτατος Σιὸρ Διαμαντὴς Κοραῆς μ' ἔστειλε τὸ γράμμα, τὸ ἄνοιξα, τὸ ἐδιάβασα καὶ γράφω οὕτως. — Ἀδελφὲ Σταμάτη, φρόντισε σὲ παρακαλῶ διὰ τὴν κυβέρνησίν σου, διὰ νὰ μὴ σκανταλίζεται ἡ ἀδελφότης βλέποντας μακρυσμένους ἀπὸ τὴν ἱερὰν μετάληψιν. Ἔρρωσο». Ἐγὼ διαβάζοντας ἔμεινα ἐκστατικὸς τοῦ γράφω εἰς ἀπάντησιν — Σιὸρ Διαμαντῆ. Ἐγὼ ἦλθα μὲ τὴν θέλησιν τοῦ αὐθέντος μου σιὸρ Εὐστάθιου Θωμᾶ· ἔχε ὑπομονὴν νὰ τοῦ γράψω καὶ ἐὰν εἶνε μὲ τὴν θέλησίν του φεύγω. Ἔστειλε καὶ τὸν σιὸρ Ρήγα καὶ μοῦ παρήγγειλε νὰ φύγω ἀπὸ τὸ σπίτι, διότι ἐὰν δὲν φύγω θὰ μὲ βγάλῃ μὲ ἀφρόντε. Ὡς τόσον ἐπειδὴ ἀπεφάσισε νὰ μὲ βγάλῃ μὲ ἀφρόντε ἔφυγα ἀπὸ τὸ σπίτι ἀπὸ τὸν περασμένον Ἰούνιον· καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἐνοικίασα μίαν κάμαρα ἕως νὰ λάβω τὴν ἀπόκρισίν σας. Εἰς ἐρώτησιν τῶν περιέργων λέγω πῶς ἐχώρισα διότι θὰ κάμω ἰδικόν μου· νεγότσιο. Ἐπειδὴ δέ τινες ἐνδιαφέροντο ἔκαμον εἰς αὐτοὺς ὅρκον πῶς δὲν ἔχουν κανένα φόβον. βον. Ἡ αὐθεντιά του αὐθέντη μου δὲν ἦτο διὰ παργματευτής. Ἦτο καλὸς νὰ τὸν ἔστελνε ὁ πατέρας του νὰ μάθῃ τὴν Ἰατρικήν. Εἰς αὐτὸ ἦτο πολλὰ ἁρμόδιος ποῦ εἶνε σπουδαῖος. Ἔχει ἕως τώρα πολλὰ παρσίματα καὶ κάμνει πολλὰ ἔξοδα. Τὸ σπαθὶ ὅπου φορεῖ τὸ ἀγόρασε 63 φιορίνια. Βλέπει πῶς τὸν ἐπῆραν ὅλοι σὲ κακὴν ὑπόληψιν, καὶ πάλιν τὸ φορεῖ χωρὶς νὰ ἐντρέπεται. Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος χαίρομαι ὅπου ἐγλύτωσα ἀπὸ τὴν αὐθεντιά του, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος λυπροῦμαι τὴν αὐθεντιά σου ὁποὺ ἔμπλεξες μὲ ἕνα τοιοῦτον καὶ παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ σὲ γλυτώσῃ ἀπὸ αὐτὸν μὲ καλὸν τέλος. Ἰδοὺ ὅπου σᾶς ἔδωσα ἀρκετὰ νὰ καταλάβετε καὶ πλέον ἀπὸ ἐμένα μὴ καρτερεῖς νὰ σὲ γράψω.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΩΔΕΚΑΤΗ

Εὑρίσκομαι μὲ ἕνα μυστικό σας γράμμα σημειουμένον Αὐγούστου 3. Εἶδον τὴν πρόφασιν διὰ τὴν ὁποίαν μ' ἔβγαλεν ὁ σιὸρ Διαμαντῆς ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἀλλ' ἐὰν ἤμουν ἐγὼ ἄτακτος διατί δὲν ἔγραφεν εἰς τὴν αὐθεντιά σου; Ἔτσι κάνουν οἱ ἄνθρωποι ὅπου ἀγαποῦν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον τους; ὡς τόσο μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος τρεπτὸς πῶς ἐγὼ ἄλλαξα τὰ ἤθη μου διὰ τοῦτο ἡ αὐθεντιά σου δύνασαι νὰ γράψῃς εἰς τοὺς ἐδῶ νὰ σοῦ γράψουν κατὰ Θεὸν τὴν ζωὴν καὶ τὴν πολιτείαν τὴν ἰδικήν μου. Ὡς τόσον ὁ καιρὸς θέλει φανερώσῃ ποῖος ἦτον ἡ αἰτία Ἡ αὐθεντιά του ἔκαμε τὴν φάμπρικα τῶν τσοχῶν διὰ δύο αἰτίας, πρῶτον μὲν νὰ φοβερήσῃ τοὺς ὁλλανδέζους πῶς εἶνε ἄξιος καὶ αὐτὸς νὰ κάμῃ τσόχες καὶ δεύτερον διὰ νὰ βάζῃ τ' ὄνομά του Διαμαντῆς Κοραῆς εἰς τὰ μολύβια. Ὅσες μεταχείρισεις ἔκαμε ἕως τώρα εἰς τὸ νεγότσιον εἶνε ὅλαις παιδιάτικες.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ

1874 Ὀκτωβρίου 7 Ἀμστερδαμ. Εὑρίσκομαι μὲ ἕνα τίμιόν σας γράμμα δοσμένο 19 Αὐγούστου. Εἶδον τὴν ψεύτικην πρόφασιν ὅπου εὑρῆκε καὶ σᾶς ἔγραψε διὰ νὰ σᾶς κάμῃ νὰ πιστεύσετε εἰς τὰ λόγια του· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ἐνθυμοῦμαι πότε νὰ ἔγραψεν ἡ αὐθεντιά του γράμμα γράφοντας ταῖς ἀταξίες μου εἰς τὴν αὐθεντιά σου καὶ ἐγὼ τὸν ἠμπόδισα καὶ τὴν ἐξέσκισε. Εὐθὺς ὡς μοῦ τὸ εἶπεν ὁ σιὸρ Μπρῖγκος ἐπῆγα καὶ ηὗρα τὸν Ρήγα Νιότη καὶ τοῦ εἶπα νὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ τί καιρὸς ἦτο ποῦ ἔγραψε τοῦ αὐθέντη μου καὶ ἐγὼ τὸν ἠμπόδισα. Ἕως τώρα δὲν μοῦ εἶπεν ὁ Ρήγας τίποτε. Οἱ ἐδῶ μᾶς εἶπον νὰ σᾶς γράψουν κατὰ Θεὸν πῶς ἐπέρασα τιμημένα, ἀλλ' ἐμένα τέτιο γράμμα δὲν μοῦ κάμνει χρείαν. Ἐπειδὴ εἰς δόξαν Χριστοῦ ἕως τώρα ἐπέρασα τιμημένα. Τὸ ἰδικόν μου καπιτάλι αὐθέντη μου εἶνε ἡ τιμή μου. Ἐὰν ὅμως θέλετε τέτιο γράμμα, εἰς κάθε καιρὸν ὅπου τὸ ζητήσετε τὸ στέλνω. Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος νὰ μοῦ χαρίσῃ ὑγείαν νὰ ἀνταμωθοῦμεν μὲ τὸ καλὸν καὶ θέλεις ἀκούσει ἄλλα ὁποῦ θὰ φρίξῃ τὸ πνεῦμα σου. Ἡμεῖς ἔχομεν δίκαιον κριτὴν νὰ μᾶς κρίνῃ καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν.

Ὁ παπᾶς ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ καὶ αἰτία εἶνε ὁ σοφολογιώτατος. Εἰς τὸ σπίτι του δὲν δέχεται κανένα ῥωμιόν.

Στὸ σπίτι μου τὰ κορίτσια μου ἔχουν τὸ καθένα τὸ πιάνο της. — Γελοιογραφία Δ. Γαλάτη

ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Ἔχω ἕνα ἀδελφάκι, τὸ ἀδελφάκι ἔχει ἕνα ἀετό, ὁ ἀετὸς ἔχει μιὰ οὐρά. Ἡ οὐρὰ δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο. Ἔχει μόνον τὸ χρῶμα τοῦ νερατζιοῦ, καὶ εἶνε φλύαρη σὰν σχίζη τὸν ἀέρα, ἀκολουθῶντας τὸν ἀετὸ στὰ ψηλώματα.

Ἕνα μεσημέρι ἐπήγαμε στὴν Κολοκυθοῦ νὰ τὸν ἀπολύσουμε. Τὰ σπιτάκια μὲ τὰ παράθυρα ἀνοιχτὰ στὸ φῶς. Καθένα μὲ τοὺς βασιλικούς, καὶ μὲ τὰ ἄλλα λουλούδια, ποὺ κρεμᾶν ὡς κάτω, καὶ μοιάζουν μὲ πρασινομάλλικα κεφαλάκια.

Τὰ ἀγκαθωτὰ φυτὰ στοὺς τοίχους ἦσαν ξέθωρα, σὰν ἀποστακτωμένα ἀπὸ τὴν ἀντηλιὰ κι' ἀπὸ τὴν σκόνη. Οἱ γυναῖκες ἀνασκουμπωμένες, γοργοκίνητες, ζωηρὲς στὸ καλοσύνεμα τοῦ καιροῦ. Οἱ ἄνδρες στὶς καρέκλες τῶν μαγαζιῶν τεντωμένοι, κι' ἄλλοι μὲ φορτώματα στὸν ὦμο καὶ ὀκνοί. Τὰ παιδιὰ νυσταγμένα. Οἱ φωνὲς ἔφθαναν μέσα ἀπὸ τοὺς κήπους σὰν ὑγρές —, τέτοια ἦταν ἡ νωθρότης καὶ ἡ ζέστη. Κάρρα κυλοῦσαν, ἀγωγιάτες ψαλμῳδοῦσαν, πουλιὰ τὸ ἔλεγαν ἀπὸ ἀφανέρωτες κρύπτες.

Πήραμε τὸν ἄσπρο κατασκονισμένο δρόμο ποὺ πάει στὶς ἐλιές.

— Κάνε μου κεφάλι, ἐφώναξε τὸ ἀδελφάκι, ποὺ βρῆκε τὴν ἐλευθερία του στὴν ἀνοιχτὴ φύσι.

Ἐσήκωσα ψηλὰ τὸν ἀετό, τὸ παιδὶ ἔτρεξε μὲ ὁρμή, μὰ μὲ τὴν ἴδια ὁρμὴ ἔπεσε στὶς σκόνες κι' ὁ ἀετὸς τρίζοντας.

Πίσω μας ἔρχόταν μιὰ συντροφιὰ Κολοκυθόπαιδων, ποὺ ὅ,τι εἶχε σχολάση. Οἱ τσίτινες σάκκες ἐκρέμοντο ξεχειλισμένες ἀπὸ τὰ πράγματα, — βιβλία, βόλους, ἀμάδες. Ἀνόρεξα ἔσερναν τὰ πόδια, σὰν νὰ μὴ τοὺς τραβοῦσε καμιὰ εὐχαρίστησι πρὸς τὸ σπίτι.

— Θᾶναι στραβὰ τὰ ζύγια. Εἶπε ἕνας μικρὸς μαῦρος στρογγυλοπρόσωπος, ἴδιος μοῦτσος τοῦ καραβιοῦ.

— Μέτρα τα, ρέ.

Ὁ ἀετὸς ἔξαφνα βρέθηκε στὰ χέρια τῶν παιδιῶν. Ἐγὼ καὶ τὸ ἀδελφάκι μου κυταχθήκαμε παράξενα.

— Τί θὰ πῇ ζύγια; μ' ἐρώτησε συλλογισμένο.

— Δὲν ξέρω. Θὰ ἰδοῦμε.

Ὡς ποὺ νὰ εἰποῦμε τὰ δυὸ λόγια, ὁ ἀετὸς ἦταν ψηλά, οἱ σάκκες πεταμένες ὅλες πλάϊ στὸ ρέμα, χυμένα τὰ ξεροκόμματα στὰ ἀγριοχόρταρα.

— Αὐτὸς ξέρει νὰ τὸν ἀνεβάζῃ ψηλά, εἶπε τὸ ἀδελφάκι.

— Ἀμόλα, ρέ! ἐφώναξε πάλι κάποιο ἄλλο παιδὶ τῆς παρέας. Τὸ τόπι τοῦ σπάγγου ἐλύθηκε ὅλο. Περήφανη ἡ οὐρά, σὰν καλικατούρα τοῦ κομήτου, ἔγραφε στὸν ἀέρα δικά της σχήματα.

Τὰ μάτια τῶν παιδιῶν, ὅλα ψηλά, ἦταν εὔμορφα σὰν νὰ προσηύχοντο, καὶ σ' ὅλα ἔσταζε λάμψις τοῦ οὐρανοῦ. Κι' ἀλήθεια, ἐμπρὸς στὸν θεὸ τοῦ παιγνιδιοῦ, ποιὸς μπορεῖ νὰ εἰπῇ πῶς δὲν ἔκαναν σιωπηλή, ἀσυναίσθητη δέησι.

Ἀκολουθῶντας τὸν ἀετὸ βγήκαμε στὰ ξέφωτα χωράφια. Τὰ ἄσπρα κεφάλια τῶν κουνουπιδιῶν, μισοχωμένα στὰ χονδρὰ φύλλα τους ἐφαίνοντο ἀπὸ μακρυὰ σὰν γιγάντια λουλούδια. Ὁ τόπος ἔβραζε. Οἱ πέτρες ἔσκαζαν. Ἡσυχία μιᾶς ἐποχῆς, ποὺ περιμένει γλυκύτερες ἡμέρες. Στὴν μέση τοῦ ποταμοῦ, χωμένος ἕνας νέος μὲ κάτασπρα πόδια ἔπλεγε τὶς ρόδες τοῦ κάρρου του.

Δυὸ παιδάκια, ὅμοια μ' αὐτόν, ἐκάθηντο κοντὰ κοντὰ στὴν ἀγκαλιὰ φουντωτῆς πρασινάδας, καὶ τὸν κύτταζαν καὶ τοῦ πετοῦσαν πετρίτσες.

Ἀκούγονται οἱ σφυρίχτρες τῶν μαγαζιῶν. Τὸ μεσημέρι προχώρησε. Μιὰ πεταλοῦδα κάτασπρη περνᾷ μπροστά μας στάζοντας ἡμερότητα μὲ τὴν ψυχούλα της στὴν δική μου. Τὸ ἀδελφάκι ἔτρεξε νὰ τὴν πιάσῃ, μὰ τὰ φτερά της ἦταν γοργότερα ἀπὸ τὰ χεράκια του. Ἐπέταξε ψηλά, κι' ἐχάθη στὸ φῶς. Ἔμεινε κόκκινο καὶ ἱδρωμένο τὸ παιδὶ μὲ τὰ χέρια ἄδεια, τεντωμένα πρὸς τὸ εὐτυχισμένο πετούμενο.

Ὕστερα μοῦ εἶπε:

— Νὰ ἤμουνα πεταλούδα, κι' ἂς πέθαινα γρήγορα.

Ἐμείναμε δὲν ξεύρω πόσο τρέχοντας ξοπίσω τῶν παιδιῶν τῆς Κολοκυθοῦς. Εἶχαν ξεχάσει τὰ σπίτια τους, κι' ἂς τοὺς περίμενε ἡ μάννα καὶ τὸ ζεστὸ φαΐ.

Ὁ ἀετὸς εἶνε τὸ ποίημα τῆς ἐποχῆς. Τὸ ξεκούρασμα τῶν φτωχῶν παιδιῶν. Ταπεινός, πρόστυχος, κι' ὅμως πάει ψηλά, — σύμβολο τῶν μικρῶν ψυχῶν ποὺ ἀνεβαίνουν μαζί του. Ἄ, ὅποιος δὲν εἶδε ἐκεῖνα τὰ παιδιά, δὲν ξέρει τὴν σημασίαν τοῦ χαρτένιου παιγνιδιοῦ, ποὺ κυματίζει ἴδιο πουλὶ ἐκεῖ ἀπάνω . . .

Ὁ ἅγιος Καλαμπόκας. Ἔτσι τὸν λένε. Εἶχε μετακομίσῃ τὰ κουρέλια του καὶ τὴν ψυχήν του σὲ μιὰ σπηλιὰ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ζοῦσε ἐκεῖ. Δὲν ἐφοβόταν τὸ κρύο, οὔτε τὰ φαντάσματα τοῦ τόπου, ποὺ θᾶσαν ὅσα καὶ οἱ τεχνῖτες, καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ οἱ λαϊκοί, ποὺ πέρασαν, ποὺ στάθηκαν, ποὺ δούλεψαν τριγύρω. Οὔτε τὴ θλῖψι τῶν ἐρειπίων φοβήθηκε, ποὺ εἶνε τραγικώτερη ἀνάμεσα στὰ γερὰ κτίρια βάρβαρης ἐποχῆς. Κι' ἔστησε τὴν σκηνή του στὴν σπηλιά. Δικαίωμά του. Ὅμως ἡ ἀστυνομία εἶπε: Ὄχι δὲν εἶνε δικαίωμα αὐτὸ στὸν ἄνθρωπο. Δικαίωμά του εἶνε νὰ ξενυχτᾷ στὸν δρόμο, ἔξω ἀπὸ τὶς κλειδωμένες αὐλόπορτες, νὰ ξαπλώνεται κάτω στὴν ξερὴ λάσπη καὶ νὰ τὸν πατοῦν μέσ' στὸ σκοτάδι καὶ στὴ βία τους οἱ διαβάτες. Μὰ ὄχι νὰ καταφεύγῃ σὲ μιὰ σπηλιὰ ἀδέσποτη κι' ἔρημη, χωρὶς νὰ πειράζῃ κανένα καὶ χωρὶς νὰ τὸν πειράζῃ κανείς. Ἔτσι εἶπε ἡ ἀστυνομία. Κι' ὁ ἄνθρωπος μιὰ μέρα ἐκεῖ ποὺ ἐκάθητο χωρὶς φανάρι καὶ χωρὶς ζεστασιά, εἶδε ἕναν ἄνδρα μπροστά του, μὲ σπαθὶ καὶ μὲ γυαλιστερὰ κουμπιά. Τὸν ἔπιασε ἀπ' τὸ μανίκι, τὸν τράβηξε ἔξω, τὸν ἔσυρε ἀνάμεσα ἀπὸ κόσμο περίεργο, κι' αὐτὸς ἀκολούθησε. Ἔφθασαν σ' ἕνα παληόσπιτο μὲ σιδερόφρακτα παράθυρα. Πέρασαν τὴν πόρτα ποὺ ἔστεκε ἕνας στρατιώτης σὰν μολυβένιος, καὶ κατέβηκαν μιὰ πέτρινη παληοσκάλα. Τὸ ὑπόγειο μύριζε μούχλα. Τὸν ἔβαλε μέσα, ὁ ἄνδρας μὲ τὸ σπαθὶ καὶ τὰ χρυσᾶ κουμπιά, ἐβγῆκε ἔξω αὐτὸς κι' ἐκλείδωσε. Τὸ τρίξιμο τοῦ σκουριασμένου κλειδιοῦ εἶπε στὴν ψυχὴ τοῦ Καλαμπόκα: «Ἐδῶ θὰ δύσῃς. Πάει ἡ σπηλιὰ μὲ τὸ μυστήριο τῆς περασμένης ζωῆς, πάει ὁ καθαρὸς ἀέρας. Ξέχασέ τα, κακόμοιρε».

Τὴν ἴδια μέρα ἐπῆγα νὰ τὸν δῶ. Τὸν ἔφεραν μὲ κωμικὴν πομπὴν ἄνδρες ἀναίσθητοι στὴν δυστυχία του. Ἴδια μελαψὴ μορφὴ ἁγίου. Μάτι πνευματικὸ μὲ κάποιαν θρησκευτικὴν ἔξαρσι. Γένεια καὶ μαλλιὰ ἀχτένιστα ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ ἐγεννήθηκε. Στῆθος γυμνὸ μὲ ἔκφρασιν ἀναισθησίας ἑνὸς σιδερένιου θώρακος.

Μοῦ εἶπε στὴν γλῶσσα του τὴν τρελλὴ κι' ἀσυνάρτητην ὅτι εἶνε 33 ἐτῶν, καὶ μοῦ ἀνέφερε τοὺς κλάδους τοῦ οἰκογενειακοῦ του δένδρου. Σὰν ἐτειλείωσαν, ἄρχισε πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἀποστήθιζε μάθημα ποὺ εἶχε πολὺ διαδάσῃ. Ἦταν ἤρεμος καὶ μετριόφρων. «Δὲν εἶμαι ἅγιος οὔτε Χριστός, ἄνθρωπος εἶμαι ὅπως οἱ ἀδελφοί μου ἅπαντες». Κάποτε ἦταν γραμματοδιδάσκαλος καὶ εἶχε γυναῖκα τὴν Ἑλένην Κακοῦ.

Τέτοιος ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔβαλε σὲ κίνησιν τὴν ἀστυνομίαν τὴν ἀργοκίνητην γιὰ τοὺς ἐγκληματίας.

Γυναῖκες, λέγει ὁ ἀστυνόμος μὲ τὸ σπαθὶ καὶ μὲ τὰ γυαλιστερὰ κουμπιά, ἐπορεύοντο πρὸς τὴν σπηλιά, τοῦ ἐπήγαιναν φαΐ καὶ ψωμὶ καὶ λάδι, γιὰ νὰ ἀνάβῃ φανάρι καὶ νὰ βλέπῃ μήπως τὸν δαγκώσῃ κανένα ἑρπετό.

Καὶ κόρες ἐπήγαιναν, ψυχόπονες, καὶ μιλοῦσαν μαζί του καὶ τοῦ φιλοῦσαν τὸ βρώμικο χέρι.

Καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν σπηλιά του ὁ λαὸς τῶν γυναικῶν ἐστέκετο μὲ εὐσέβειαν.

Σήμερα δὲν εἶνε ἐποχὴ καμιᾶς πίστεως. Σήμερα δὲν συμπαθοῦν καὶ δὲν λυποῦνται. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὰ αἰσθήματα τῆς ἐποχῆς — ὁ Καλαμπόκας ἔπρεπε νὰ συρθῇ στὰ ὑπόγεια καὶ νὰ πεθάνῃ δίχως τὸν χορὸ γύρω του τῶν πιστῶν γυναικῶν.

Ποιὸς δὲν ξεύρει τοὺς ἀρχαίους περιπατητικοὺς φιλοσόφους, ποὺ εἶχαν ἀκολουθίαν ἀπὸ πιστοὺς καὶ φωτισμένους μαθητάς. Μὲ κάποιες διαφορὲς — ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς πῶς κατατάσσεται τὸ μάθημα τοῦ ἀρχαιολόγου κ. Σωτηριάδη σ' αὐτὸν τὸν κύκλο. Εἶπα διαφορές, γιατί, οἱ μαθηταὶ τουλάχιστον, ἄλλαξαν ἀπὸ τότε. Δὲν εἶνε οἱ νέοι, ποὺ κατόπιν σὰν ὡρίμασαν, ἐπῆραν δικαιωματικὰ τὶς ἕδρες μεγάλων ἀνδρῶν, κι' ἔγιναν αὐτοὶ διδάσκαλοι γιὰ νὰ κατηχήσουν ἄλλους νέους.

Παρὰ εἶνε ἄνθρωποι ἡλικιωμένοι οἱ περισσότεροι, ποὺ τὸ φόρτωμα τῶν χρόνων δὲν τοὺς ἀφίνει ν' ἀνεβοκατεβοῦν εὔκολα τὰ σκαλοπάτια τῆς Ἀκροπόλεως.

Δὲν ξεύρω ἂν αὐτό, γιὰ τὸν κόσμο, εἶνε ἐνθαρρυντικώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ συνέβαινε στὶς ἡμέρες τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων. Γιὰ μένα ἐκεῖνο ἦταν τὸ θαυμαστό, τὸ ἀκολούθημα νέων ξοπίσω ἑνὸς ἀνωτέρου, — αὐτὸ τὸ φαινόμενον, ὅτι παιδιὰ πλούσια καὶ ἀριστοκρατικὰ ποθοῦσαν τὴν ἐνατένισι πνευματικῶν λαμπηδόνων. Καὶ ὅτι ἐπίστευαν στὴν ἰδέα, στὴν ἀλληγορία, στὴν ἱστορία τὴν πειὸ ἁπλῆ, φθάνει νὰ ἦταν λόγος τοῦ Διδασκάλου.

Ἔτσι ἐμορφώθηκαν ἐκεῖνοι οἱ μαθηταὶ — μὲ μίαν λιτὴν ἔκφρασιν. Ἔτσι φροντίζει νὰ μορφώσῃ καὶ ὁ κ. Σωτηριάδης. Μιλεῖ εὔμορφα, καὶ σὰν πράγματα δικά του καὶ γνώριμά του, δείχνει τὰ σημάδια ποὺ ἐχύθη ἡ ἔμπνευσις, ἡ σκέψις, εἴτε ποὺ ἔμεινε μιὰ ὑπέροχη ἐκτέλεσις. Εἶνε ζωντανός, ἀφελής, ἐξηγητικός. Τὸ ἀκροατήριόν του μεγαλώνει, σὲ κάθε διδασκαλία, κι' ἀλήθεια, ἀξίζει νὰ μεγαλώσῃ.

Μόνο θὰ ἤθελα ἀλλοιώτικο τὸν κόσμο, — νά, νέους μὲ ροῦχα παληὰ ἤθελα νὰ ἔβλεπα γύρω στὸν σκονισμένο ἀρχαιολόγο, καὶ κορίτσια ντυμένα ὅπως-ὅπως, καὶ στὰ μάτια τους νἄβλεπα τὴν συγκίνησι καὶ τὸ νόημα.

Ἡ ὥρα εἶνε καλὴ κι' εὐχάριστη — τρεῖς τὸ μεσημέρι. Καὶ ἡ ἱστορία τῆς Ἀκροπόλεως εἶνε τὸ βιβλίο ποὺ τὸ ξεύρομε λιγώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο. Πότε στὰ ἐρείπια τοῦ ἑνὸς θεάτρου, πότε

στὰ ἐρείπια τοῦ ἄλλου, πότε στὸ μουσεῖο ψηλά, ἐκεῖ γίνεται τὸ μάθημα. Στὸν τόπον, ψάχνοντας τὶς πέτρες καὶ τὰ συντρίμμια. Ὁκνὰ κάνουμε τὸν γύρω τοῦ ἀρχαίου κόσμου, γιατὶ κάθε λεπτομέρεια δίδει τὴν ἀφορμὴ κι' ἕνὸς παραμυθιοῦ ὡραίου, ποὺ ἔχει ξεχωριστὴν σημασίαν.

Ὁ ἱερὸς βράχος ὁλάνθιστος, στρωμένος στάχυα καὶ χαμομήλια, ἀκούει τὴν φωνὴν ποὺ λέγει τὴν ἴδια του τὴν ἱστορία.

Ὅμως οὔτε μαθηταί, σὰν ἄλλοτε, ὑπάρχουν, γιὰ νὰ ξαπλωθοῦν στὰ χόρτα, κι' ἔτσι μισοβυθισμένοι στὸ ὄνειρο ν' ἀκούσουν, — κι' οὔτε λάμψις στὰ μάτια τους, γιὰ νὰ βρῇ σ' αὐτὴν τὴν ἔμπνευσί του ὁ Διδάσκαλος.

Κάτω τὸ ὅπλο. Ἐδόθηκε χάρις στὰ πουλιά. Σύ, κυνηγέ, ἂς εὕρῃς ἄλλον τρόπο νὰ ἱκανοποιήσῃς τὰ ἰδανικὰ τῆς ψυχῆς σου. Ἄδειασε τὰ σκάγια σου στὸν ἀέρα, στὶς σκιές, στὸν ἑαυτό σου ἀκόμα — δὲν μὲ ἐνδιαφέρει. Ἄφησε τὰ φτερωτὰ πλασματάκια — ἀρκετὰ ἔχουν κυλισθῆ κατατρυπημένα στὴ γῆ ἐξ αἰτίας σου, μὲ θλιβερό, κούφιο δοῦπο.

Ὅμως τώρα, μπῆκε στὴ μέση ὁ γίγαντας Νόμος. Σοῦ λέγει: ὡς ποὺ νὰ χειμωνιάσῃ δὲν θ' ἀκουσθῆ τουφεκιά.

Πῶς ξεχειλίζει ἡ χαρά τους. Πνίγονται. Θέλουν νὰ ποῦν τὶς ἀγάπες τους τώρα ποὺ ἔχουν καιρό. Πετᾶν, ἔρχονται, σὰν ξαφνισμένα, κολυμποῦν στὸ φῶς τῶν ἀνατολῶν, ποὺ γι' αὐτὰ γεννήθησαν πειὸ πολύ. Λάμνουν στὸ ἀεράκι, ἀγγίζουν χαϊδευτικὰ τὰ νερά, ποὺ δείχνουν μεγαλωμένη τὴ σκιά τους.

Τὴν ὥρα μὲ τὸ χρυσὸ ἡλιόγερμα, λὲς καὶ μόνα τους ἀνοίγονται τὰ κλαδιὰ γιὰ νὰ τὰ δεχθοῦν στὸν βαθὺ κόρφο τοῦ δένδρου, — ποὺ στέκει σκιερὸς καὶ ἀχυροπλεγμένος ὁ νυμφῶνας. Τότε σιγαλιὰ βασιλεύει, — ὅσο πειὸ βαθειὰ καὶ πειὸ ἄϋλη ἡ ἡδονή, τόσο καὶ πειὸ σιωπηλὰ οἱ ψυχὲς τὴν ἀπολαμβάνουν.

Ὕστερα σὰν μιὰ ἀνιστόρησις ἀκολουθεῖ τοῦ τί αἰσθάνθηκαν — ἴδια μέθη, καὶ ζάλη, καὶ πλημμύρισμα χαρᾶς, ποὺ χύνεται σὲ μυριόλαλο ἀκατάπαυστο τραγοῦδι.

Ἂς διελύοντο μέσα σ' αὐτὸ τὸ τραγοῦδι, ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο, οἱ ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων.

Στὶς ἐκλογὲς γινόμεθα ἀγριάνθρωποι. Ἠμποροῦμε νὰ χύσουμε τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ μας, ἂν τύχῃ νὰ ἔχῃ ἀντίθετη πολιτικὴν ἰδέα. Τὶς νύχτες ἡ πόλις ἀλλαλάζει, πνίγεται στὸν θόρυβο καὶ στὴ φωνή. Κι' ὅλα μαζί, συζητήσεις, πιστολιές, ὀχλοβοή, ἀνεβαίνουν σὰν βάρβαρος λιβανωτὸς πρὸς τὸν θεὸν τοῦ συμφέροντος. Προχθὲς ἐρραντίσθη κάποιος δρόμος μὲ αἷμα ἀντιφρονοῦντος. Ὁ δυστυχής, δὲν ἐπήγαινε καλύτερα νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν ἰδέαν του σ' ἕνα λέοντα, παρὰ σ' ἐκεῖνο τὸ πλῆθος τῶν χωροφυλάκων; Κάθε βράδυ κεφάλια σπάζουν, σανίδες ὑψώνονται ἀπειλητικά, ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ εἶδος τῶν ἀσυνειδήτων πίνουν εἰς ὑγείαν τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου πολιτικοῦ, μέσα στὶς μπύρες. Περνῶντας κανεὶς ἀπ' ἔξω, βλέπει ἕνα λαὸν τρελλόν, νὰ ἐνθουσιάζεται, εἴτε νὰ κομματιάζεται χωρὶς κανένα λόγον. Ἕνας μὲ κόκκινη μύτη, ἄλλος μὲ μάτια πρισμένα καὶ μὲ χείλη ἀπηυδισμένα ἀπὸ τὴν λογομαχίαν. Ὅμως ὅλοι μὲ ἕνα ποτῆρι γεμᾶτο στὰ χέρια.

Σὰν ραντισθοῦν ἀκόμα πολλοὶ δρόμοι μὲ αἷμα, ὕστερα ἀπὸ αἰῶνες, ὁ πρῶτος δίκαιος ποὺ θὰ ἔλθῃ, πρέπει νὰ ἀρχίσῃ μὲ μιὰ σκαπάνη τὴν κατεδάφισι τῶν Ἀθηνῶν. Οὔτε μιὰ πέτρα ἐπάνω στὴν ἄλλη — ὅλα στὸν ποταμὸν ποὺ ὁδηγεῖ σὲ μιὰ βαθειὰν λήθην. Καὶ νὰρχίσῃ πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή, — ἐξαγιάζοντας πρῶτα αὐτὰ τὰ αἱματοβρεγμένα, μέσα στὴν εἰρήνη, χώματα.

Ἁπλᾶ καὶ πειστικὰ ἐμίλησεν ὁ κ. Χασιώτης τὴν ἡμέραν ποὺ συνῆλθαν τὰ παραγωγικὰ σωματεῖα. Τὸ θέμα του ἦταν ἡ σηροτροφία. Ἕνα θέμα τῆς πρακτικωτέρας βιομηχανίας, ποὺ ἤθελε πλέον ὄχι τὴν σκέψιν ὡσὰν θεωρίαν, ἀλλὰ ὡσὰν πρᾶξιν ἀριθμητικὴν καὶ εὔκολην, γιὰ νὰ ἐννοηθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ ἐμπορίου. Καὶ ἔτσι ἔγινε. Ὁ κ. Χασιώτης τὶς συγκρίσεις, σχετικῶς μὲ τὰ ἄλλα ἐμπόρια, τὶς ὠφέλιες ἀπὸ τὴν ἐργασίαν ὡρισμένων ἀνθρώπων στὴν μεταξοπαραγωγήν, καὶ κάθε καλὸ τῆς βιομηχανίας, τὸ ἐσυμπέρανε μὲ ἀριθμούς. Βαθύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἔγινε αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς διαδόσεως μιᾶς ἐργασίας τέτοιας — ποὺ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀνακουφίσῃ τὶς πτωχὲς ἐργατικὲς τάξεις. Ὁ κ. Χασιώτης εἶνε ὁ ἁπλὸς ἐπιστήμων, ποὺ κρατᾷ τὴν ἰδέαν στὸ βάθος τοῦ λόγου του καὶ τοῦ ἔργου του — γιὰ ὅσους μποροῦν νὰ φθάσουν ὡς ἐκεῖ.

Σὲ ποιὰν πηγὴν αἰωνίας δυνάμεως ἄφησε τὰ χείλη της νὰ πιοῦν ἡ Ἴβετ Γκιλμπέρ, — ἡ ἀμάραντη Γαλλίδα τῶν τύπων καὶ τῶν μεταμορφώσεων, μὲ τὰ κρινόλευκα χέρια. Δὲν ἀνήκει σὲ καμιὰν ἀπὸ τὶς γνωστὲς καλὲς τέχνες. Λίγο θαμπὸ τραγοῦδι, πολλὴ μίμησις, μιὰ ζωντανὴ ἀτομίκευσις τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων — νὰ ἡ Γκιλμπέρ. Ἄκουσα ἀπὸ τὸ στόμα

της φωνὲς παιδιῶν, ὁμιλίες γερόντων, ἀγκομαχητὰ ἑτοιμοθανάτων, ψαλμωδίες ἱερέων. Ὅμως τὸ μεγαλεῖο της εἶνε στὴν κίνησι.

Στὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ ὁ θρῦλος τοῦ μαρτυρίου ἐπέρασεν ἀπὸ πάνω της σὲ διαδοχικὲς εἰκόνες τραγικῆς μυστικοπαθείας.

Κι' ἔφθασεν ὡς τὸ σταύρωμα, κι' ἀκολούθησε ὡς ἐκεῖ τὴν τυραννίαν τοῦ ἀνθρώπου, κι' ἀποκρυστάλλωσεν ἀληθινὰ τὸν πόνο καὶ τὴν χλωμάδα του. Οἱ ψυχὲς τῶν χριστιανῶν, χωρὶς ἄλλο, ἐρρίγησαν, μὲ κατάνυξι. Ἐκεῖ τὴν πρωτοεθαύμασα τὴν Γκιλπέρ. Ὕστερα μ' ἕνα τολμηρὸ ἀδρασκέλημα παρουσιάσθηκε ἔξαφνα ἀγροτικὴ κόρη τοῦ μεσαίωνος. Μὲ τὸ δαντελωτὸ σκουφάκι τὸ ἀνθοστολισμένο, μὲ τὴν σουρωτὴν φούστα, μὲ τὸ κοκέτικο πολκάκι καὶ τὶς κεντημένες περιχειρίδες. Καὶ τὴν μέσην τὴν λιγνὴν — κάτι σὰν εἰκόνα τοῦ Greuse, ἐλαφρά, χαριτωμένη, φρέσκη, καπριτσιόζα. «Κοπέλα» ὅπως ἔγραψε ὁ ποιητὴς-Παπαντωνίου — πιστέψατε, ὅσοι ξεύρετε μόνο τὰ χρόνια της. Ἄρχισαν οἱ ἀηδονόστομες τριλίτσες, τὰ βήματάκια στὴν σκηνὴν τοῦ ἐρωτότροπου κοριτσιοῦ, — ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀμίμητα τῆς Γκιλμπέρ. Ἡ ἁπλὴ ψυχὴ τῆς ἀγροτικῆς Γαλλίας ἦταν ἐκείνη, ἀληθινή, ἀπαράλλακτη, — ὅπως μᾶς τὴν ἔδειξε. Τὸ τραγουδάκι τὸ ἐλαφρὸ ἐκύλησε μὲ τὴν θαυμαστήν της ἀπαγγελίαν ποὺ τὴν ἐσυμπλήρωναν δυὸ σοφὰ χέρια. Ὅσοι δὲν τὴν εἶδαν δὲν θὰ τὴν καταλάβουν ἀπὸ κανένα. Ἄνοιξε ἡ ψυχὴ τῆς κομψῆς, τῆς χαριτωμένης Γαλλίας, κι' ἀπὸ μέσα της ἐπήδησε αὐτὴ ἡ γυναῖκα, — πῶς νὰ τὴν περιγράψῃ κανείς.

Ἔφθασεν ὁ τίτλος τοῦ παρισινοῦ Μαύρου Γάτου γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ ταπεινὸν Ἀττικὸν Θέατρον αὐτοκίνητα καὶ ἰδιωτικὰ ἁμάξια ἔξω ἀπὸ τὴν πόρταν του. Οἱ καλὲς κυρίες δὲν ἐξήτασαν ἂν ἄξιζε τὸ θέαμα νὰ ἐμφανισθοῦν ἐπίσημα στολισμένες καὶ μὲ γυμνὸν λαιμόν. Οὔτε οἱ κύριοι νὰ ντυθοῦν μὲ φράκο καὶ νὰ στολίσουν τὸ μάτι των μὲ τὸ εὐγενικὸ μονόκλ. Ἡ παράστασις ἄρχισε καὶ ἐτελείωσεν εἰς βάρος τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὴν ἄκουσαν καὶ ποὺ τὴν εἶδαν. Ἦτον ἕνα πετροβόλημα ἀπὸ τὶς χειρότερες φράσεις καὶ ἀλληγορίες. Ἔφυγα ἀγανακτισμένη μὲ τὴν περιέργειάν μου — νὰ ἰδῶ αὐτὸν τὸν Μαῦρον Γάτον. Τὸ συμπέρασμα εἶνε ὅτι, ἐκεῖνο τὸ βράδυ τὸ Ἀττικὸν εἶδε κόσμον πλούσιον καὶ ἀριστοκρατικὸν ποὺ δὲν τὸν εἶχε ἰδῇ ποτὲ στὶς φιλολογικὲς παραστάσεις τῆς Δ^ος^ Κοτοπούλη, — στὴν «Ἄνναν Καρένιν», στὴν «Ἐρωτευμένην», στὸ «Σὰν τὰ φύλλα». Τὸ σοβαρόν, τὸ μορφωτικὸν ἑλληνικὸν θέατρον, δὲν προστατεύεται λοιπὸν οὔτε ὅσον ἕνας Μαῦρος Γάτος — κι' αὐτὸς ψεύτικος — ἀπὸ τὴν καλὴν κοινωνίαν μας. Γι' αὐτὸ ἡ κοινωνία θὰ μείνῃ μὲ τὸν τίφλον τοῦ πλούτου, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἐκείνους τοὺς ἄλλους ποὺ βεβαιώνουν τὴν εὐγένειαν κι' ἀποτελοῦν τὰ οἰκόσημα τὰ πειὸ ζηλευτά.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΥΣΤΗΡΙΑ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

Ἀχ, ἔχω τόση εὐτυχία σήμερα ποὺ δὲν μπορῶ μιὰ στιγμὴ νὰ τὴν ξεχάσω! Ἴσως νὰ μὴ ξέρῃς πῶς ἐγὼ κάμνω συλλογὴ ἀπὸ διάφορα πράγματα, κατὰ τὶς δυνάμεις μου βέβαια, καὶ πῶς ἤρθα ἐδῶ γιὰ νὰ μαζέψω σπάνια ἀντικείμενα. Ἴσως οὔτε νὰ μὴ σοῦ διηγήθηκα καὶ γιὰ τὰ κουδούνια ποὺ ἔχω, κουδούνια ἀγελάδων. Μά, Θεέ μου, τότε δὲν ἔχεις καὶ καθόλου ἰδέα τί ἄνθρωπος εἶμαι ἐγώ. Βέβαια εἶμαι ἀγρονόμος, μὰ κοντὰ σ' αὐτὸ ἔχω καὶ τὰ πράματα ποὺ μ' ἐνδιαφέρουν. Ναί, ὡς τώρα ἔχω διακόσια ἑξῆντα ἑπτὰ κουδούνια· πρὸ δέκα χρόνων ἄρχισα νὰ τὰ μαζεύω, καὶ τώρα, δόξα τῷ Θεῷ, ἔχω μιὰ συλλογὴ πρώτης τάξεως. Κι' αὐτὴν τὴν καρέκλα ἐδῶ — ξέρεις πῶς τὴν ψάρεψα; Σύμπτωσις, γουρουνίσια τύχη! Μιὰ μέρα τριγυρνοῦσα στοὺς δρόμους, φθάνω σ' ἕνα μικρὸ σπιτάκι κοντὰ στὴν προκυμαία, καὶ ἀπὸ παληὰ συνήθεια ποὺ τῶχω, κυτάζω ἔτσι λοξὰ μέσ' ἀπ' τὸ παράθυρο. Διὰ μιᾶς σταματῶ, τὸ μάτι μου πέφτει ἀπάνω σ' αὐτὴν τὴν καρέκλα κι' ἀμέσως καταλαβαίνω τί εἶναι ἡ ἀξία της. Χτυπῶ τὴν πόρα καὶ μπαίνω μέσα, μὲ ὑποδέχεται μιὰ κυρία ἡλικιωμένη μὲ ἄσπρα μαλλιά... ἄχ, στάσου, πῶς τὴν ἔλεγαν; Ἂς εἶναι, δὲν ἔχει σημασία, ἴσως νὰ μὴ τὴν ξέρῃς· μοῦ φαίνεται ὀνομάζεται Γούδα, Μάρθα Γούδα ἢ κάπως ἔτσι... Λοιπόν, στὴν ἀρχὴ δὲν θέλει νὰ μοῦ τὴν δώσῃ τὴν καρέκλα, μὰ ἐγὼ τὴν παρακαλῶ τόσο πολὺ ὡς που μοῦ τὴν ὑπόσχεται πιὰ ὁρι-

* Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 31 Μαΐου 1911.

στικῶς καὶ σήμερα ἐπὶ τέλους πῆγα καὶ τὴν πῆρα. Μὰ τὸ πιὸ ὡραῖο ἀπ᾽ ὅλα εἶναι ποὺ τὴν ἐπῆρα τζάμπα, μοῦ τὴν ἔδωσε χάρισμα· ναὶ μὲν ἔρριξα ἐγὼ μερικὲς κορόνες ἀπάνω στὸ τραπέζι *γιὰ νὰ μὴ τὸ μετανοήσῃ ποὺ μοῦ* τὴν ἔδωσε ἔτσι, μὰ ἀλήθεια αὐτὴ ἡ καρέκλα ἀξίζει ἑκατοντάδες. Μὰ αὐτό, σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ τὸ ἐπαναλάβῃς· εἶναι πάντα δυσάρεστο νἄχῃ ἔπειτα ὁ κόσμος νὰ λέγῃ κάτι κακὸ γιὰ ἕναν ἄνθρωπο. Ἔπειτα, ἀλήθεια, δὲν ἔκανα καὶ τίποτα κακό· αὐτὴ ἡ κυρία δὲν καταλάβαινε ἀπὸ τὴν ἀξία τῶν πραγμάτων, κ᾽ ἐγὼ ποὺ καταλάβαινα καὶ ποὺ ἤθελα ν᾽ ἀγοράσω, δὲν εἶχα καμία ὑποχρέωσι νὰ ἰδῶ τὸ δικό της συμφέρον. Δὲν εἶν᾽ ἔτσι; δὲν πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς κοντός, πρέπει νὰ βλέπῃ τὸ δικό του τὸ συμφέρον, αὐτὸς εἶναι ὁ ἀγὼν τῆς ὑπάρξεως... Μ᾽ ἀκόμα *διστάζεις νὰ πῇς ἕνα ποτήρι κρασὶ μαζί μου* ἐνῷ σοῦ διηγοῦμαι πῶς ἦρθαν ὅλα;

Ὁ Μινούττας ἐπέμενε πὼς ἔπρεπε νὰ φύγῃ.

— Ἀνοησίες, λέγει ὁ Νάγκελ. Ἐγὼ χαιρόμουν νὰ μιλήσω λίγο μαζί σου· εἶσαι ὁ μόνος ἄνθρωπος σ᾽ ὅλο αὐτὸ τὸ μέρος ποὺ ξυπνᾷ τὸ ἐνδιαφέρον μου ὅταν σὲ βλέπω· ὁ μόνος ποὺ μ᾽ ἀρέσει νὰ συναναστρέφωμαι. Καὶ σὲ λένε καὶ Ἰωάννη; Καλέ μου φίλε, αὐτὸ πρὸ πολλοῦ τὸ ἤξερα, χωρὶς νὰ μοῦ τὸ πῇ κανεὶς ὡς τώρα... Μὰ νὰ μὴ σὲ πιάνῃ πάλι φόβος μαζί μου. Εἶναι μεγάλο μου δυστύχημα πὼς πάντα μὲ φοβοῦνται οἱ ἄνθρωποι. Ἔννοια σου, μὴ λὲς ὄχι, μιὰ *στιγμὴ ἀλήθεια μὲ κύταξες φοβισμένος, γιὰ νὰ* μὴ πῶ πὼς μοῦ φάνηκε πὼς ἀνατρίχιασες ἀπὸ τρόμο...

Ὁ Μινούττας εἶχε φτάσει κοντὰ στὴν πόρτα· ἦτον *σὰν νὰ ἤθελε μιὰ καὶ καλὴ νὰ φύγῃ καὶ* νὰ ξεμπερδεύῃ, γιατὶ καὶ ἡ ὁμιλία ἐγίνετο ὅλο πιὸ δυσάρεστη.

— Εἶναι σήμερα 6 Ἰουλίου; ρώτησε ὁ Νάγκελ ἔξαφνα.

— Ναί, εἶπε ὁ Μινούττας, 6 Ἰουλίου, κ᾽ ἔβαλε τὸ χέρι του στὸ πόμολο τῆς πόρτας.

Ὁ Νάγκελ σηκώνεται κ᾽ ἔρχεται κοντά του, τόσο κοντά του ποὺ σχεδὸν τὸν ἀγγίζει σῶμα πρὸς σῶμα· τὸν κυτάζει στὰ μάτια καὶ σταυρώνει τὰ χέρια του πίσω στὴν ράχη. Κ᾽ ἔτσι, σ᾽ αὐτὴν τὴν στάσι τοῦ λέγει μὲ ψιθυριστὴ φωνή:

— Καὶ ποῦ ἤσουν τὶς 6 Ἰουνίου;

Ὁ Μινούττας δὲν λέγει οὔτε λέξι. Τὸν πιάνει ἕνας τρόμος μπρὸς σ᾽ αὐτὰ τ᾽ ἀνοιχτὰ μάτια ποὺ τὸν κυτάζουν, κι᾽ αὐτὴν τὴν χαμηλὴ φωνή, ποὺ οὔτε καταλαβαίνει τί τοῦ λέγουν, ποιὰ μέρα, *ποιανοῦ μηνός*, ἀνοίγει μὲ ὁρμὴ τὴν πόρτα καὶ χύνεται ἔξω στὸ πέρασμα. Τρέχει, τὰ χάνει, δὲν βρίσκει τὴν σκάλα· ὁ Νάγκελ ἀπ᾽ τὴν πόρτα τοῦ φωνάζει:

— Θεέ μου, τί τρέλλα! γιὰ ἄκου, σὲ παρακαλῶ νὰ τὸ ξεχάσῃς! Ἄλλη φορὰ θὰ σ᾽ τὸ ἐξηγήσω, ἄλλη φορά...

Μὰ ὁ Μινούττας δὲν ἄκουε τίποτα, ἦτον κι᾽ ὅλας κάτω στὴν πόρτα πρὶν τελειώσῃ ὁ Νάγκελ, κ᾽ ἔτρεχε — χωρὶς νὰ βλέπῃ οὔτε δεξιά, οὔτε ἀριστερὰ — στὸν δρόμο, *στὴν ἀγορά*, ὡς τὸ μεγάλο πηγάδι, ὅπου πῆρε ἕνα δρομάκι καὶ χάθηκε.

Μιὰ ὥρα ἀργότερα — κατὰ τὶς δέκα — ὁ Νάγκελ ἄναψε ἕνα τσιγάρο καὶ βγῆκε ἔξω. Ἡ πόλις ἀκόμα δὲν εἶχε ἡσυχάσει· στὸν δρόμο πρὸς τὴν ἐκκλησία ἕνα σωρὸ ἄνθρωποι πήγαιναν κ᾽ ἤρχονταν περίπατο, κι᾽ ἀπ᾽ ὅλα τὰ μέρη γύρω ἀκούονταν οἱ φωνὲς καὶ τὰ γέλια τῶν παιδιῶν ποὺ παίζαν ἀκόμα. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες καθόντανε μπρὸς στὶς πόρτες των καὶ κουβέντιαζαν σιγανά· ποῦ καὶ ποῦ φώναζε ἕνας τοῦ ἄλλου κάτι ἀπ᾽ τὸ ἀντικρυνὸ πεζοδρόμιο κ᾽ ἐκεῖνος τοῦ ἀπαντοῦσε μ᾽ εὐθυμία.

Ὁ Νάγκελ πῆγε κάτω πρὸς τὴν ἀποβάθρα. Εἶδε τὸν Μινούττα νὰ κολλᾷ ἀγγελίες στὸ ταχυδρομεῖο, στὴν τράπεζα, στὸ σχολεῖο καὶ στὴν φυλακή. Τί εὐσυνείδητα ποὺ ἔκανε τὴν δουλειά του! Καὶ μὲ τί προθυμία τὴν ἔκανε, καὶ πῶς δὲν τὸν ἔμελε νὰ χάνῃ μ᾽ αὐτὴν τὸν καιρό του, ἐνῷ βέβαια θὰ ἔχρειάζετο νὰ πάῃ ν᾽ ἀναπαυθῇ. Ὁ Νάγκελ πέρασε πολὺ κοντά του, χαιρέτησε, *μὰ δὲν σταμάτησε.*

Εἶχε φθάσει κάτω σχεδὸν στὴν ἀποβάθρα ὅταν ἄκουσε ἀπὸ πίσω μιὰ φωνὴ νὰ τὸν φωνάζῃ· ἦτον ἡ Μάρθα Γούδε λαχανιασμένη καὶ τοῦλεγε:

— Συγγνώμη, μὰ μοῦ δώσατε πάρα πολλὰ χρήματα.

— Καλησπέρα, ἀπαντᾷ ἐκεῖνος, πᾶτε κ᾽ ἐσεῖς περίπατο;

— Ὄχι, ἤμουν ἀπάνω, στὴν πόλι, ἐμπρὸς στὸ ξενοδοχεῖο, σᾶς περίμενα ἐσᾶς. Ναί, μοῦ δώσατε πάρα πολλὰ χρήματα.

— Γιὰ νὰ σᾶς πῶ, θέλετε ν᾽ ἀρχίσωμε πάλι *τὴν κωμωδία;*

— Μὰ κάνατε λάθος — φωνάζει ἡ Μάρθα, ἦταν περισσότερα ἀπὸ διακόσια!

— Ἔ, καί; Ἦταν περισσότερα ἀπὸ διακόσια — μερικὲς κορόνες περισσότερες ἀπὸ διακόσια; Καλά, μπορεῖτε ἂν θέλετε νὰ μοῦ τὶς δώσετε πίσω.

Ἡ Μάρθα κάνει ν᾽ ἀνοίξῃ τὸν μποῦστο της, μὰ διὰ μιᾶς σταματᾷ, κυτάζει γύρω καὶ δὲν ξέρει τί νὰ κάνῃ. Ἔπειτα ζήτησε πάλι συγγνώμη: εἶναι τόσοι ἄνθρωποι, δὲν μπορεῖ ἐδῶ στὸν

δρόμο νὰ βγάζῃ τὰ χρήματα, τἄχει τόσο καλὰ κρυμμένα...

— Καλά, εἶπε ὁ Νάγκελ, δὲν πειράζει, ἔρχομαι σπίτι σας καὶ τὰ παίρνω.

Καὶ πῆγαν μαζὶ πρὸς τὸ σπίτι της. Ἀπήντησαν πολλοὺς ἀνθρώπους κι᾽ ὅλοι τοὺς κύταζαν μὲ περίεργες ματιές.

Ὅταν μπῆκαν στὴν κάμαρά της ὁ Νάγκελ κάθισε στὸ παράθυρο ποὺ εἶχε καθίσει καὶ πρὶν καὶ ποὺ ἐκρέμετο *ἀκόμα ἡ φούστα γιὰ κουρτίνα.* Ἐνόσω ἡ Μάρθα προσπαθοῦσε νὰ βγάλῃ τὰ χρήματα δὲν μιλοῦσε· μόνο ὅταν τέλειωσε καὶ ἦρθε καὶ τοῦδωσε μερικὰ μικρὰ χαρτονομίσματα ποὺ ἦτον ἀκόμη ζεστὰ ἀπ᾽ τὸν κόρφο της καὶ ποὺ ἡ τιμιότης της τῆς ἀπαγόρευε νὰ τὰ κρατήσῃ, ἔστω καὶ μιὰ νύχτα, τῆς μίλησε καὶ τῆν παρακάλεσε νὰ τὰ κρατήσῃ κι᾽ αὐτά.

Μὰ τότε, σὰν καὶ μι᾽ ἄλλη φορὰ πρίν, ἄρχισε νὰ τὸν ὑποψιάζεται· τὸν κύταξε φοβισμένα καὶ εἶπε:

— Ὄχι... Δὲν σᾶς καταλαβαίνω...

Τότε ὁ Νάγκελ σηκώθηκε διὰ μιᾶς.

— Ὅμως ἐγὼ *σᾶς καταλαβαίνω πολὺ καλά,* εἶπε· γι᾽ αὐτὸ σηκώνομαι καὶ φεύγω. Εἶσθε τώρα ἥσυχη;

— Ναί... Ὄχι, μὴ φύγετε, καὶ ἔκανε σὰν νὰ ἤθελε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ φύγῃ. Τὸ καημένο τὸ κορίτσι ἀλήθεια ἐφοβεῖτο μὴ τύχῃ καὶ προσβάλῃ ποτὲ κανέναν.

— Ἔχω κάτι νὰ σᾶς παρακαλέσω, εἶπε τότε ὁ Νάγκελ, μὰ ἐστέκετο ἐκεῖ ποὺ ἦτον καὶ δὲν ξανακάθισε, μπορούσατε νὰ μοῦ κάνετε μιὰ μεγάλη χάρη, ἂν θέλατε, κ᾽ ἐγὼ μὲ κάποιο τρόπο θὰ προσποθήσω νὰ σᾶς τὸ ἀνταποδώσω πάλι· ἤθελα νὰ σᾶς παρακαλέσω νἄρθετε τὴν Πέμπτη *τὸ βράδυ στὴν ἀγορά.* Θέλετε νὰ μοῦ κάνετε αὐτὴν τὴν εὐχαρίστησι; Θὰ σᾶς διασκεδάσῃ, θὰ εἶναι πολλοὶ ἄνθρωποι, πολλὰ φῶτα, μουσική, πλαστικὲς εἰκόνες· ἄχ, ἐλᾶτε, δὲν θὰ τὸ μετανοήσετε! Γελᾶτε; γιατί γελᾶτε; Θεέ μου, τί ἄσπρα δόντια ποὺ ἔχετε.

— Δὲν μπορῶ πουθενὰ νὰ πάω—εἶπε ἐκείνη πῶς μπορεῖτε νὰ πιστέψετε πὼς μπορῶ νὰ πάω ἐκεῖ; Καὶ γιατί νὰ πάω; Γιατί μοῦ λέτε νὰ πάω;

Τῆς τὰ ἐξήγησε ὅλα: τοῦ ἦρθε ἔτσι αὐτὴ ἡ ἰδέα, τὸ σκέφθηκε πολὺν καιρό, εἶναι μερικὲς ἑβδομάδες τώρα, μὰ ἔπειτα τὸ εἶχε ξεχάσει πάλι. Νὰ τὸ *σκεφθῇ καὶ νὰ τὸ ἀποφασίσῃ·* θέλει νὰ τὴν δῇ ἐκεῖ· ἂν θέλῃ, τότε οὔτε νὰ τῆς μιλήσῃ ἐκεῖ, γιὰ νὰ μὴ τῆς δώσῃ καθόλου βάρος — δὲν θέλει καθόλου νὰ τὴν δυσαρεστήσῃ. Μόνο θὰ τοῦ ἔκανε εὐχαρίστησι νὰ τὴν δῇ μιὰ φορὰ μὲ ἄλλους ἀνθρώπους, νὰ τὴν ἀκούσῃ νὰ γελᾷ, νὰ τὴν δῇ νὰ διασκεδάζῃ σὰν νέα. Δίχως ἄλλο πρέπει νὰ πάῃ.

Τὴν κύταξε. Τί ἄσπρα ποὺ ἦταν τὰ μαλλιά της καὶ τί σκοτεινὰ ποὺ ἦταν τὰ μάτια της! Μὲ τὸ ἕνα της χέρι ἔπαιζε μὲ τὰ κουμπιὰ τοῦ μπούστου της, κι᾽ αὐτὸ *τὸ χέρι,* ἔν᾽ ἀδύνατο χέρι μὲ λιγνὰ δάχτυλα, ἦτον λίγο μαῦρο, ἴσως νὰ μὴν ἦτον καὶ πολὺ καθαρό, μὰ ἔκανε τὴν ἐντύπωσι τόσο ἁγνό. Δυὸ γαλάζιες φλέβες περνοῦσαν ἀπάνω σ᾽ αὐτὸ τὸ λιγνὸ χέρι.

Ναί, εἶπε, θὰ ἦτον ἴσως διασκεδαστικό, μὰ δὲν εἶχε οὔτε φόρεμα γιὰ μιὰ τέτοια βραδυά...

Ὁ Νάγκελ τὴν διέκοψε: πῶς, ἔχει τρεῖς μέρες μπροστά της, ὅ,τι θέλει κανεὶς προφταίνει νὰ κάνῃ ὡς τὴν Πέμπτη. Λοιπόν, τὸ ἀποφασίζει;

Καὶ σιγὰ σιγὰ ἐνέδωσε.

Δὲν πρέπει νὰ κρύβεται κανεὶς ὅλως διόλου ἀπ᾽ τὸν κόσμο, ἔλεγε ὁ Νάγκελ, *τί κερδίζει μ᾽αὐτό,* μόνο ποὺ βλάπτει τὸν ἑαυτό του. Κι᾽ αὐτὴ μὲ τὰ μάτια της, μὲ τὰ δόντια της — εἶναι ἁμαρτία! Αὐτὰ τὰ χαρτονομίσματα ἀπάνω στὸ τραπέζι θὰ εἶναι γιὰ τὸ φόρεμα· δὲν ἔχει ὄχι, μὴ ἀνοησίες! Ἀφοῦ μάλιστα ἦτον καὶ δική του ἰδέα καὶ ἐκείνη ἐπὶ τέλους μετὰ τόσο κόπο τὸ ἀποφάσισε.

Εἶπε καληνύχτα, ξηρὰ ξηρὰ ὅπως πάντα, χωρὶς νὰ τῆς δώσῃ καθόλου ἀφορμὴ ν᾽ ἀνησυχήσῃ. Μὰ ὅταν τὸν συνώδευσε ὡς ἔξω τότε ἐκείνη τοῦ ἔδωσε τὸ χέρι καὶ τὸν εὐχαρίστησε ποὺ τὴν ἐκάλεσε γιὰ τὴν ἀγορά. Χρόνια εἶχε νὰ δῇ *τέτοιο πρᾶμα,* ἔχει ξεσυνειθίσῃ τόσο πολύ, μὰ θὰ προσπαθήσῃ νὰ φερθῇ καλά!

Τὸ μεγάλο παιδί! ὑπόσχετο πὼς θὰ φερθῇ καλά!

XVI

Ἡ Πέμπτη ἦρθε, ἔβρεχε λίγο, μὰ ἡ ἀγορὰ ἔγινε τὸ βράδυ μὲ τί πολλὲς μουσικὲς καὶ μὲ τί πολὺ συνωστισμὸ κόσμου. Ὅλη ἡ πόλις εὑρίσκετο ἐκεῖ· ἀκόμα κι᾽ ἀπ᾽ τὰ χωριὰ ἐρχόντανε ἄνθρωποι γιὰ νὰ διασκεδάσουν σ᾽ αὐτὸ τὸ πανηγύρι.

Ὅταν ὁ Νάγκελ ἦρθε κατὰ τὶς ἐννέα, ἦταν *ὅλες οἱ σάλες* γεμάτες. Βρῆκε μιὰ θέσι πίσω μακριὰ κοντὰ στὴν πόρτα, ὅπου στάθηκε λίγο κι᾽ ἄκουσε ἕναν λόγο ποὺ ἔλεγαν ἐκείνην τὴν στιγμή. Ἦτον χλωμὸς καὶ φοροῦσε σὰν πάντα τὴν κίτρινή του φορεσιά· μὰ εἶχε βγάλει τὸν ἐπίδεσμο ἀπ᾽ τὸ χέρι του· οἱ δύο πληγὲς εἶχαν σχεδὸν περάσει.

Εἶδε τὸν κύριο Στένερσεν τὸν γιατρὸ μὲ τὴν κυρία του ἀπάνω στὴν σκηνή· λίγο πιὸ δεξιὰ ἦτον κι᾽ ὁ Μινούττας μὲ τοὺς ἄλλους *ποὺ*

ἐπρόκειτο νὰ λάβουν μέρος, μόνο ἡ Δάγνη δὲν ἦταν ἐκεῖ.

Ἔκανε τόση ζέστη μὲ τὰ πολλὰ κεριὰ καὶ μὲ τὸν τόσο κόσμο, ποὺ σὲ λίγο βγῆκε ἀπὸ τὴν σάλα. Βγαίνοντας ἀντάμωσε τὸν Ράινερτ τὸν δικαστὴ ποὺ μόλις τοῦ ἀνταπόδωσε τὸν χαιρετισμό του. Στάθηκε ἔξω στὸ πέρασμα.

Τότε εἶδε κάτι ποὺ γιὰ πολλὴ ὥρα ἔπειτα ὅλο τὸ ἐσκέπτετο καὶ τὸ ξαναεσκέπτετο καὶ τοῦ κεντοῦσε τὴν περιέργειά του. Ἀριστερὰ ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ ἐστέκετο ἦτον ἡ πόρτα μιᾶς πλαϊνῆς κάμαρας ποὺ ὅλος ὁ κόσμος εἶχε βάλει ἐκεῖ τὰ πανωφόρια του, καὶ μέσ' στὸ φῶς ποὺ ρριχνε ἡ λάμπα ἐκεῖ μέσα, εἶδε τὴν Δάγνη νὰ σκαλίζῃ στὸ πανωφόρι του ποὺ τὸ εἶχε κρεμάσει σ' ἕνα καρφί. Δὲν μποροῦσε νὰ κάνῃ λάθος· δὲν ἦτον κανεὶς ἄλλος στὴν πόλι ποὺ νὰ εἶχε τέτοιο κίτρινο πανωφόρι· ἦτον ἀλήθεια τὸ δικό του· καὶ ἔπειτα ἐνθυμεῖτο τόσο καλὰ ποῦ τὸ εἶχε κρεμάσει. Ἡ Δάγνη ἐσκάλιζε, σὰν κάτι νὰ γύρευε καὶ ἦτον σὰν πολλὲς φορὲς νὰ τὸ χάιδευε μὲ τὸ χέρι της. Ὅμως στὴν στιγμὴ πάλι ὁ Νάγκελ γύρισε γιὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ τὸν δῇ καὶ ταραχθῇ.

Αὐτὸ τὸ μικρὸ περιστατικὸ τὸν ἔκανε παρευθὺς πολὺ ἀνήσυχο. Τί γύρευε, τί εἶχε νὰ κάνῃ μὲ τὸ πανωφόρι του; Ὅλην τὴν ὥρα ἀδιάκοπα τὸ ἐσυλλογίζετο καὶ δὲν τοὔβγαινε ἀπ' τὸν νοῦ. Ποιὸς ξέρει, ἴσως νὰ ἤθελε νὰ δῇ ἂν εἶχε τίποτα πιστόλια στὶς τσέπες του· ἴσως νὰ νόμιζε πὼς σὲ τέτοιο σημεῖο ποὺ εἶχε φθάσει ἡ τρέλλα του ἦτον ἄξιος νὰ κάνῃ κάθε διάβημα. Μὰ ἂν τυχὸν καὶ τοῦ εἶχε βάλει κανένα γράμμα στὴν στέπη του! Ὁ καημένος, ἀλήθεια κατώρθωσε νὰ σκεφθῇ πὼς κι' αὐτὸ τὸ ἀδύνατο πρᾶμα μποροῦσε νὰ εἶναι δυνατό. Ἄ, μπᾶ, τὸ δικό της πανωφόρι θὰ γύρευε, ἦτον σύμπτωσις· τί ἰδέα, νὰ βάζῃ ὁ νοῦς του τέτοιες ἀνέλπιδες φαντασίες!... Μὰ ἔπειτα ἀπὸ λίγο ὅταν εἶδε τὴν Δάγνη νὰ μπαίνῃ μέσα στὴν σάλα, πῆγε ἐκεῖνος καὶ γύρεψε τὶς τσέπες τοῦ πανωφοριοῦ του μὲ καρδιοχτύπι. Κανένα γράμμα, τίποτα, μόνο τὰ γάντια του κ' ἕνα μαντήλι.

Μέσα στὴν σάλα ἠχοῦσαν παταγώδη χειροκροτήματα· ὁ λόγος τοῦ δημάρχου εἶχε τελειώσει. Ὁ κόσμος τώρα ἐχύνετο στοὺς διαδρόμους καὶ στὶς πλαϊνὲς κάμαρες κ' ἐκάθιζε σὲ τραπεζάκια γιὰ νὰ πάρῃ ἀναψυκτικά. Ντυμένες σὰν ὑπηρέτριες μὲ ἄσπρες ποδιὲς καὶ σερβιέτες στὸ χέρι, πολλὲς ἀπ' τὶς καλὲς κυρίες τῆς πόλεως ἔτρεχαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ μὲ δίσκους καὶ ποτήρια.

Ὁ Νάγκελ γύρεψε νὰ βρῇ τὴν Δάγνη· πουθενὰ δὲν ἐφαίνετο. Χαιρέτησε τὴν κυρία Ἀνδρέζεν ποὺ φοροῦσε κι' αὐτὴ μιὰ ἄσπρη ποδιὰ τῆς ζήτησε κρασί, κ' ἐκείνη τοὔφερε σαμπάνια.

Τὴν κύταξε μὲ ἀπορία.

— Μὰ ἐσεῖς μόνο σαμπάνια πίνετε, εἶπε ἐκείνη γελώντας.

Αὐτὴ ἡ προθυμία της νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, ἂς εἶχε καὶ λίγη κακία μέσα της, τὸν ἔκανε νὰ γίνῃ λίγο πιὸ εὔθυμος. Τὴν παρακάλεσε νὰ μείνῃ νὰ πιῇ μαζί του ἕνα ποτήρι, κ' ἐκείνη κάθισε γιὰ λίγο ἂν καὶ εἶχε τόση πολλὴ δουλειά. Τὴν εὐχαρίστησε γιὰ τὴν καλοσύνη της, τῆς εἶπε μερικὰ κομπλιμέντα γιὰ τὴν ἐνδυμασία της, ἐνθουσιάσθηκε μὲ μιὰ παλιὰ νορβηγικὴ καρφίτσα ποὺ φοροῦσε στὸν λαιμό της. Ἀλήθεια ἐφαίνετο πολὺ ὡραία· ἡ ἀριστοκρατική της μορφή, μὲ τὴν μεγάλη μύτη, ἐφαίνετο πάρα πολὺ εὐγενής· καὶ ἦτον ἥσυχη δὲν ἄλλαζε πολὺ ἔκφρασι. Μιλοῦσε μὲ πολλὴ ἠρεμία, κοντά της αἰσθάνετο κανεὶς ἥσυχος· ἦτον σωστὴ κυρία, ἀληθινὴ γυναῖκα.

Ὅταν σηκώθηκε, ὁ Νάγκελ εἶπε:

— Σήμερα τὸ βράδυ πρόκειται νἄρθῃ ἐδῶ μιὰ κυρία, ποὺ θὰ ἤθελα πολὺ νὰ τὴν περιποιηθῶ λίγο· ἡ κυρία Γούδε, Μάρθα Γούδε, δὲν ξέρω ἂν τὴν ξέρετε; Ἄκουσα πὼς ἦρθε κι' ὅλας. Δὲν μπορῶ νὰ κῶ πόσο πολὺ θὰ ἤθελα νὰ τῆς κάνω μιὰ εὐχαρίστησι· ζῇ τόσο μοναχικά, ὁ Μινούττας μοῦ ἔχει διηγηθῇ γι' αὐτήν. Δὲν νομίζετε πὼς θὰ μποροῦσα νὰ τὴν παρακαλέσω νἄρθῃ ἐδῶ νὰ καθίσῃ μαζί μας; Ἂν βέβαια δὲν ἔχετε ἐσεῖς καμία ἀντίρρησι;

— Μπᾶ, καθόλου, εἶπε ἡ Ἀνδρέζεν, μὲ μεγάλη εὐχαρίστησι μάλιστα· θὰ πάω νὰ τὴν εὕρω τώρα ἀμέσως· ξέρω ποῦ εἶναι.

— Μὰ θἄρθετε κ' ἐσεῖς πίσω!

— Ναί, εὐχαρίστως.

Ἐνόσω κάθεται ὁ Νάγκελ καὶ περιμένει, μπαίνουν μέσα ὁ Ράινερτ ὁ δικαστὴς κι' ὁ γραμματικός του καὶ ἡ Δάγνη. Ὁ Νάγκελ σηκώνεται καὶ χαιρετᾷ. Καὶ ἡ Δάγνη ἦτον χλωμὴ μὲ ὅλην τὴν ζέστη. Φοροῦσε ἕνα κιτρινωπὸ φόρεμα μὲ κοντὰ μανίκια, καὶ στὸν λαιμὸ εἶχε μιὰ βαρειὰ χρυσῆ ἁλυσίδα. Αὐτὴ ἡ χρυσῆ ἁλυσίδα δὲν ἦτον καθόλου ὡραία. Ἡ Δάγνη στάθηκε μιὰ στιγμὴ στὴν πόρτα· εἶχε τὸ ἕνα της χέρι πίσω ἀπ' τὴν ράχη καὶ ἔπαιζε μὲ τὴν πλεξούδα της.

Ὁ Νάγκελ πῆγε κοντά της. Τὴν παρακάλεσε μὲ λίγα, συγκινητικὰ λόγια νὰ τὸν συγχωρέσῃ γιὰ ὅλο του τὸ φέρσιμο τὴν Παρασκευή· θὰ ἦτον ἡ τελευταία, ἐντελῶς τελευταία φορά· δὲν θὰ εἶχε ποτὲ πιὰ ἀφορμὴ νἄχῃ παράπονο μαζί του. Μιλοῦσε σιγά· εἶπε κάθε λέξι ποὺ εἶχε νὰ πῇ καὶ ἔπειτα σιώπησε.

[Ἀκολουθεῖ]

[Μεταφρασ. Τ.] ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

Η ΣΤΗΛΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΟ ΣΚΙΤΣΟ

Ἕνα πουλάκι εἶνε φυλακισμένο μέσα σ' ἕνα κλουβί. Φαγὶ καὶ νερὸ δὲν τοῦ λείπει, ὅμως σὰν τσιμπήσῃ τοὺς σπόρους πολλὴν ὥρα, καὶ δροσίσῃ μιὰ στιγμὴ τὸ ράμφος του στὴν κρυσταλλένια βρύση, πηγαίνει καὶ κάθεται σ' ἕνα καλάμι, καὶ φουσκόνει, φουσκόνει μελαγχολικά.

Τὸ κεφαλάκι του βυθίζεται μέσα στὸ φτερωτὸ λαιμό του, οἱ φτεροῦγες του κυρτώνονται, καὶ γίνεται ὁλόκληρο σὰν μιὰ πουπουλένια σφαῖρα. Μάλιστα μὲ τὰ ἀπελπισμένα χτυπήματα ποὺ ἔδινε στὰ χρυσᾶ τέλια τοῦ κλουβιοῦ, γιὰ νὰ πεταχθῇ ἔξω, τὸν πρῶτο καιρὸ τῆς σκλαβιᾶς, ἡ οὐρά του μαδήθηκε.

Τώρα συνείθισε. Ξέρει πὼς τὰ χρυσᾶ τέλια εἶνε στερεὰ καὶ δὲν ὑποχωροῦν στὶς προσπάθειές του. Τὸ πῆρε ἀπόφασι καὶ μόνο κάποτε αἰσθάνεται κάτι τι ποὺ θὰ τὸ λέγαμε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι: «Γιατί ἔχω φτεροῦγες ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ πετάξω;» Κι' ὅταν αἰσθάνεται τέτοια πράματα, ποὺ δὲν μπορεῖ τὸ κεφαλάκι του νὰ ἐξηγήσῃ, φουσκόνει, φουσκόνει καὶ προσπαθεῖ νὰ ξεχάσῃ πὼς ἔχει φτερά.

Τὸ πουλάκι γεννήθηκε πέρυσι, δὲν ξεύρει τὴν ζωή. Μόλις ἄρχισε νὰ πετᾷ, πιάστηκε σὲ μιὰ ξόβεργα καὶ μπῆκε στὸ κλουβί. Θυμᾶται μόνο πὼς εἶχε μιὰ ζεστὴ φωλίτσα, πὼς ἀδελφάκια τριγύρω του ἔσφιγγαν τὰ γυμνὰ κορμάκια τους στὸ δικό του ἐπάνω, πὼς κάθε φορὰ ποὺ ἔφερνε ὁ πατέρας ἕνα σκουλῆκι ἢ μιὰ μυῖγα ἄνοιγαν ὅλα μαζὶ τὰ στόματα καὶ φώναζαν, — ποιὸ νὰ τὴν πρωτοαρπάξῃ.

Μιὰ μέρα ἄνοιξε κάποιος τὴν θύρα τοῦ κλουβιοῦ καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ τὸ πουλάκι, βρέθηκε ἔξω.

Μὲ μιὰ μεγάλη φόρα πέταξε ψηλὰ στὴν ὀροφή, ἔκαμε ἕναν κύκλο, καὶ κάθησε στὴν κορνίζα τοῦ παραθύρου. Εἶχε φτερὰ λοιπὸν νὰ πετᾷ: Καὶ πετοῦσε; Ὤ, τί ὡραῖο πρᾶγμα τὸ πέταγμα! Καὶ ἄλλη μιὰ φόρα τὄριξε ἀπ' τὴν κορνίζα σ' ἕνα χάλκινο ἄγαλμα, ἐπάνω στὴν θερμάστρα.

Ἔκαμε γύρους τὸ πουλάκι μεσ' στὴν κάμαρα, καὶ κάθησε σ' ὅλα τὰ ὑψηλότερα πράγματα καὶ τίναξε χαρούμενα τὰ φτερά του. Μπῆκε ὅμως πάλι στὸ κλουβὶ ἀπ' τὴν ἀνοικτὴ θύρα, μόνο του τώρα, γιατὶ πεινοῦσε καὶ πουθενὰ δὲν εὕρισκε σπόρους τόσην ὥρα ποὺ πετοῦσε ἐδῶ κι' ἐκεῖ. Τὴν ἄλλη μέρα, πάλι ἀνοικτὸ τὸ κλουβί, καὶ πάλι τὸ πουλάκι ἔξω στὸ γῦρο. Τὴν στιγμὴ ποὺ πετοῦσε εἶδε, ἕναν μεγάλο καθρέφτη, καὶ τὸν πῆρε γιὰ παράθυρο ἐπειδὴ ὅλο τὸ φῶς ἔπεφτε στὸ γυαλί. Πέταξε λοιπὸν ὁλόϊσια, ἀλλὰ κτύπησε δυνατά, ὅπως στὰ χρυσᾶ τέλια τοῦ κλουβιοῦ, κι' ἀναγκάσθηκε νὰ σταθῇ σ' ἕνα κάδρο. Ἀμέσως βλέπει, τί περίεργο θέαμα! Ἕνα πουλάκι κοντά του. Γυρνᾷ τὸ κεφαλάκι του, τὸ κυτάζει, τεντόνει τὸ λαιμάκι του πρὸς αὐτό, μὰ συναντᾷ κάτι σκληρὸ καὶ ξαναπονεῖ τὸ ράμφος του. Δὲν ἤξευρε τὸ καϋμένο τὸ πουλάκι τί θὰ εἰπῇ καθρέπτης.

Ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμὴ ἡ ἀγαπημένη θέσις τοῦ ἔγινε τὸ κάδρο.

Ὧρες ὁλόκληρες ἐστέκετο ἐκεῖ καὶ μιλοῦσε μόνο του μὲ τὸν ἑαυτό του. Ἔβγαζε τὶς ὡραιότερες φωνές, τὶς πειὸ γλυκὲς στροφὲς ἀπὸ τὸ λάρυγγά του γιὰ τὸ πουλάκι ποὺ ἔβλεπε, τέντωνε τὶς φτεροῦγες σὰν ἀγκαλιά. Ὅλες αὐτὲς τὶς τρυφερότητες τὶς ἔκανε γιὰ νὰ φθάσῃ τὸ ἄλλο πουλάκι, μὰ δὲν τὸ ἔφθανε. Ἕνα σκληρὸ γυαλὶ τὰ χώριζε.

Τότε τὸ πουλάκι ἔγινε πειὸ μελαγχολικὸ παρὰ πρίν. Φούσκωνε ἐπάνω στὸ κάδρο κι' ἔβλεπε ἀντικρὺ τὸ ἄλλο πουλάκι νὰ φουσκώνῃ κι' αὐτὸ σὰν νὰ ἦταν ἀρρωστο. Ἡ καρδοῦλα του βέβαια θἄταν βαρειὰ καὶ λυπημένη. Θἄλεγε μέσα του: «Γιατί δὲν φθάνω τὸ πουλάκι ἀφοῦ τ' ἀγαπῶ;»

Δὲν ξεύρω πῶς θὰ τελείωνε ἡ ἱστορία τοῦ μικροῦ ἐρωτευμένου πουλιοῦ μὲ τὴν εἰκόνα του, ἂν μιὰ εὐχάριστη σύμπτωσις δὲν ἤρχετο ἔξαφνα νὰ διορθώσῃ τὰ πράγματα. Ἕνα πρωΐ, ἐκεῖ ποὺ πετοῦσε τὸ πουλάκι μέσα στὸ κλεισμένο δωμάτιο κι' ἑτοιμάζετο ἴσως νὰ πάρῃ τὴ θέσι του ἀντικρὺ στὸν καθρέφτη, ἕνας ἀέρας φύσηξε δυνατά, καὶ τὸ παράθυρο ἄνοιξε. Τὸ πουλάκι ἔνοιωσε τὶς φτεροῦγες του νὰ τὸ σηκώνουν γρήγορα, καὶ πρὶν καταλάβῃ τί συμβαίνει, βρέθηκεν ἔξω.

Πέταξε στὴν ἄνοιξι, πέταξε στὸ χρυσὸ φῶς, κι' ἔμοιαζε ἔτσι, μέσ' στὸν οὐρανό, σὰν εἰκόνα τοῦ πόθου.

ΕΛΛΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ΤΟ ΔΕΙΛΙΝΟ

Μέσα στῆς λίμνης τὰ νερὰ ποὺ μοιάζουν τὸν καθρέφτη
ὅταν ἀργὰ τὸ δειλινὸ τὸ φῶς τοῦ ἥλιου πέφτει,
καὶ οἱ σκιὲς τῶν καλαμιῶν τριγύρω ἀργοσαλεύουν
σὰν κἄτι νὰ ὀνειρεύωνται, σὰν κἄτι νὰ γυρεύουν...
Φαντάζομαι τὸν Ἔρωτα νὰ κυβερνᾷ τὴ βάρκα
με τ' ἀργυρᾶ κουπιά,
κι' ἐγὼ στὸ στῆθος γέρνοντας τῆς ἀγαπητικῆς μου
νὰ τῆς ζητῶ φιλιά...

ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ

ΤΡΙΚΥΜΙΑ

Στὸν οὐρανὸ τά σύννεφα βαρειά,
δλόμαυρα, γοργοκύλοῦν ἀντάμα,
κι' ἡ παγωμένη ἀνάσα τοῦ βορηᾶ
γύρω ἀντηχεῖ σ' ἀγριεμένο κλάμα.

Καὶ μεσ' στὴν στοιχειωμένη τή βραδυὰ
στοῦ μανιωμένου τ' ἄνεμου τὴ δίνη
γυρνάει ἡ πονεμένη μου καρδιὰ
στὴν τρικυμία ζητῶντας τὴ γαλήνη

Ἀθῆναι ΑΝΝΙΝΟΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κον Ἀντ. — Δημοσιεύομεν τὸ καλύτερο.

Κον Ἄν. — Βλέπετε, ἔφθαναν τὰ δυὸ αὐτὰ τετράστιχα γιὰ νὰ γίνῃ ἕνα εὔμορφο ποιηματάκι. Παραλείψαμεν τὸ μικρό σας ὄνομα γιατὶ ἦτο κακογραμμένον.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Ἀγαπητέ μου, ... 26 Φεβρουαρίου 1912

ΕΧΘΕΣ εἴχαμε τὴν ἐπίσκεψι τῶν ὑποψηφίων στὸ χωριό μας. Φαντάζεσαι πιὰ τί γίνηκε. Ἤρθανε καὶ στοῦ μπάρμπα - Γιώργη ἕνα δυό. Ὄχι πῶς ὁ μπάρμπα - Γιώργης δὲν πῆγε νὰ τοὺς καλοδεχθῇ κάτω στὰ μαγαζειά, μόλις ξεπεζέψανε ἀπ' τὰ μουλάρια, μὲ θέλανε, λέει, νὰ ἰδοῦνε καὶ τὴ γρηὰ καὶ τὰ παιδιά, ποὺ τἄχανε ἀποθυμήσει. Ἕνα - ἕνα τὰ ξέρανε μὲ τ' ὄνομά τους. Καὶ τὸν Τάσσο, καὶ τὸν Νικόλα καὶ τὸν μικρὸ τὸ Βάσσο.

Ἔτυχα κ' ἐγὼ ἐκεῖ καὶ τοὺς γνώρισα. Μὲ ρωτήσανε ἂν εἶχα φρέσκες ἐφημερίδες καὶ τί νέα ἀπ' τὴν Ἀθήνα.

— *Ἐμεῖς δέκα μέρες γυρίζαμε στὰ βουνά. Εἴδησι* δὲν ἔχουμε τί γίνεται. Τέλειωσε ὁ συνδυασμὸς τῆς Ἀττικῆς;

Τοὺς εἶπα ὅ,τι νέα ἤξερα καὶ τοὺς ἔδωκα καὶ τὶς ἐφημερίδες νὰ διαβάσουνε. Τὰ μάτια τους ἀστράψανε σὰν εἴδανε τὸ τυπωμένο χαρτί. Τὶς ἁρπάξανε καὶ τὶς χώσανε στὶς τσέπες, ὅπως ἁρπάζει ὁ πεινασμένος ἕνα κομμάτι ψωμί.

Ὕστερα γυρίσανε τὴν κουβέντα.

— Ἄς τὴν ἀφίσουμε τὴν Ἀθήνα. Τὰ δικά μας νὰ ἰδοῦμε τώρα! Μωρέ! πῶς ἔγινε ὁ Βάσσος σου, φτοῦ νὰ μὴν ἀβασκαθῇ. Ἄνδρας σωστός! Σὲ λίγα χρόνια θὰ τὸν πάρουμε στὸν συνδυασμό.

Ὁ μπάρμπα - Γιώργης ἀναστέναξε.

— Ἄμποτε νὰ γενῇ καλὸς ἄνθρωπος, νὰ μάθῃ γράμματα σὰν καὶ λόγου σας, νὰ τὸν πάρετε!

Ὁ ἕνας ὑποψήφιος, ὁ γεροντότερος κι' ὁ πιὸ γαλίφος, χάϊδεψε τὸ παιδὶ στὶς πλάτες, καὶ γυρίζοντας στὸν πατέρα.

— Αἴ; Πῶς τὰ βλέπεις τὰ πράματα; τοῦ εἶπε.

— Ὅλοι πέρα - πέρα, κουμπάρε. Νὰ μείνῃς ἥσυχος. Κουκὶ δὲ θὰ μᾶς φύγῃ.

— Κι' οἱ ἀντίθετοι;

— Λουφάξανε. Τοὺς βλέπεις πουθενά; Πᾶν, χαθήκανε. Μόν' κοιτᾶχτε νὰ κάνετε κἀνένα καλὸ στὸν τόπο, νὰ σᾶς σχωρᾶμε τὰ πεθαμένα σας.

Ὁ ὑποψήφιος ὑποσχέθηκε.

— Τούτη τὴ φορὰ θὰ τὸ κάνουμε τὸ γεφύρι. Δὲν ἔχει! Μᾶς τῶχει ταμένα ὁ Πρόεδρος.

Ὁ μπάρμπα - Γιώργης τὸν κοίταξε στὰ μάτια.

— Τὸ γεφύρι θὰ γενῇ! εἶπε. Ἂν δὲ γενῇ φέτος θὰ γενῇ *τοῦ χρόνου. Κι' ἂν πάρῃ δέκα ζωντανὰ ἀκόμα τὸ* ρέμα, δὲ χάθηκε ὁ κόσμος. Μόνο κοιτᾶχτε νὰ κάνετε τίποτα γιὰ τὴν πατρίδα! Γιὰ τὴ δόλια τὴν πατρίδα, κουμπάρε, ποὺ τῆ ρημάξαμε μοναχοί μας.

Ἡ φωνὴ τοῦ μπάρμπα - Γιώργη εἶχε πάρει ἕνα χαμηλὸ τόνο, σοβαρὸ καὶ συγκινημένο μαζί, σὰν ἀπὸ ἀληθινὴ συγκίνησι. Τὸ φαντάσθηκες ποτέ σου; Τἄλεγες ποτέ σου, πῶς ἀπὸ κάτω ἀπὸ μιὰ λυγδιασμένη σκοῦφια θὰ βρισκότανε καὶ τόπος γιὰ τὴν Πατρίδα. Ὅμως ἡ σκούφια αὐτὴ σκεπάζει Ρωμαΐικο κεφάλι. Καϋμένε Ρωμηέ! Ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, κι' ὅσα κουσούρια κι' ἂν ἔχῃς, ἔρχονται στιγμὲς ποὺ τὸ δείχνεις ἀπὸ ποῦ βαστᾷς κι' ἀπὸ τί χῶμα εἶσαι ζυμωμένος. Ὅλα, ὅλα, μὰ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἡ Πατρίδα! Ἀπάνω στὴ ράχη τοῦ βουνοῦ τὴ συλλογίζεσαι περσότερο ἀπ' τὰ ζωντανά σου...

Θὰ μὲ γελάσῃς ἴσως ἢ θὰ ξαφνισθῇς βλέποντάς με νὰ γεμίζω τὸ γράμμα μου μ' ἐκλογικὲς κουβέντες. Εἶναι ἡ ἀλήθεια, πῶς στὴν Ἀθῆνα ποτὲ δὲ μιλήσαμε γιὰ τέτοια πράματα. Μὰ τί τὸ θέλεις; Σὲ κάθε βοῦρκο πρέπει νὰ χωθῇ κανεὶς γιὰ νὰ ἰδῇ, πῶς κι' ὁ κάθε βοῦρκος κρύβει τὰ διαμάντια του. Εἶναι μικρὸ τάχα νὰ μάθῃς πῶς ἕνας γερο - χωριάτης ἐδῶ ἀπάνω στὰ βουνὰ ἔχει κλεισμένα μέσ' στὰ στήθια του τὴν Πατρίδα; Καὶ δὲν ἀξίζει νὰ περηφανευθῇς γιὰ τὴ δόλια τὴ Ρωμηοσύνη; Καὶ δὲν ἀξίζει νὰ εὐχηθῇς νὰ βρεθοῦνε ἀνθρῶποι ἀπὸ ἕνα τέτοιο ὑλικὸ νὰ φκιάξουνε κράτος τιμημένο καὶ δυνατό, ἔθνος περήφανο καὶ μεγάλο;

Ὁ καϋμένος ὁ Ρωμηός! Ὁ καϋμὸς πάντα τὸν τρώει μέσα του. Ὁ Ἐγγλέζος τί καϋμὸ νἆχῃ; Μεγάλη ἡ πατρίδα του, πλούσια, δυνατή, δοξασμένη, σὲ ἄξια χέρια μπιστεμένη, στὸν ἴσιο δρόμο βαλμένη χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ Ρωμηοσύνη φτωχὴ ἡ κακομοίρα, ἀδύνατη, ἀπὸ δικοὺς καὶ ξένους κυνηγημένη. Μεγάλος καϋμός! Μὰ ὅσο τὸν καϋμὸν αὐτὸ τὸν ἔχει κάθε Ρωμαΐικη ψυχὴ μέσα της, «θαρσεῖν χρή». Καὶ τὸν *ἔχει! Τώρα τὸ κατάλαβα, τώρα τὸ βλέπω, τώρα τὸ* νοιώθω. Πίστεψέ με. Κοιμισμένη ἤτανε ἡ Ρωμαΐικη ψυχή, ἀποκαμωμένη, βαρειεστισμένη ἀπ' τὴν ἀφροντισία καὶ τὴν ἀνεμελειὰ τῶν δυνατῶν. Λίγο ἀέρα τῆς ἔδωκες; Πῆρε τ' ἀπάνω της, φανερώθηκε ποιὰ εἶναι.

— Μόνε κοιτᾶχτε νὰ κάνετε τίποτε γιὰ τὴν Πατρίδα!

Ὁ μπάρμπα - Γιώργης τὰ εἶπε τὰ λόγια αὐτά. Κ' ἐγὼ τὸν ἀγκάλιασα καὶ τὸν φίλησα, ὅπως σὲ φιλῶ, καλέ μου, ὁ δικός σου.

ΑΣΟΦΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Γιάννη Βλαχογιάννη: «Τὸ Σοῦλι». Ἀθήνα 1912

ΣΟΥΛΙ! Τί κόσμος ἀπόμακρος καὶ θαμπωτικὸς ξυπνάει μέσα μας μὲ τὸ ξεφώνημα τῆς λέξεως αὐτῆς. Φαίνεται ὅμως πῶς ἔχουμε πραγματικὰ λησμονήσει τὴ μεγάλη ἐποχή, ὅπου ζοῦσε τὸ Σοῦλι κ' ἔγραφε τὶς ἀθάνατες σελίδες του στὴν ἐποποιΐα τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, καὶ χρειάζεται ὁ νοῦς μας ξυπνητῆρι γιὰ νὰ γυρίζῃ κάποτε πρὸς τὴν ἐποχὴν ἐκείνη. Ἕνα τέτοιο ξυπνητῆρι θαρρῶ πῶς εἶναι τὸ «Σοῦλι» τοῦ κ. Βλαχογιάννη, ποὺ ἀπὸ τὸ *ἀντίκρυσμα βέβαια* τῆς λήθης αὐτῆς θ' ἀναγκάσθηκε νὰ τελειώσῃ τὸ μικρὸ ἀριστοτέχνημά του μὲ τοῦτα τὰ λόγια: «Τὸ Σοῦλι στὸ τραγοῦδι βρίσκεται... ἀλλοῦ πειὰ δὲ θὰ τ' ἀπαντήσετε. Ὥρα καλή, μαῦρα παιδιά, ποὺ λησμονήσατε τὸ Σοῦλι!» Τὸ Σοῦλι τὸ περήφανο καὶ τὸ Σοῦλι τὸ πολεμόχαρο, ὁ Σουλιώτης, ὁ λατρευτὴς τῆς λευτεριᾶς καὶ ὁ Σουλιώτης ὁ λεοντόκαρδος ξαναζωντανεύουν ἐμπρός μας μὲ τὸ ὁλιγοσέλιδο αὐτὸ βιβλίο. Στὶς ἑφτὰ σύντομες ἱστορίες του ξεδιπλώνεται κι' ἀπὸ μιὰ πτυχὴ τῆς ἱστορίας τοῦ περίλαμπρου τόπου καὶ τῶν δοξασμένων ἡρώων του.

Ὁ κ. Βλαχογιάννης μὲ τὴ γεμάτη φράσι του, τὴν περιγραφικὴν του τέχνη, τὴν ἁβίαστη καὶ λεβέντικη γλῶσσα του, τὴν ψυχολογικὴ του δύναμι μᾶς παρουσιάζει ὁλοζώντανο τὸ Σοῦλι τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ δοξασμένο. Καὶ τὸ Σοῦλι, ποὺ μόνο στὸ τραγοῦδι βρίσκεται» βρῆκε τὸν ὑμνητή του!..

Σωτήρης Σκίπης: «Ὁ Γῦρος τῶν Ὡρῶν, ὀνειρόδραμα σὲ πέντε μέρη καὶ πρόλογο 1911.

ΠΕΡΑ ἀπὸ τὸν αἰσθητὸν κόσμον καὶ ἀπὸ τὰ σύγορα τῆς ζωῆς, ὑπάρχει ὁ κόσμος τῶν μυστηρίων, ὁ κόσμος τῶν πνευμάτων, — λέγουν οἱ μυστικισταὶ καὶ πνευματισταὶ καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἰδεαλιστικῆς φιλοσοφίας — ὑπάρχουν τὰ ὑπερφυσικὰ ὄντα — λέγει ὁ λαὸς — ποὺ ζοῦνε μιὰ ζωὴ δική τους καὶ ποὺ φανερώνεται στὶς *μυστηριώδεις τῆς Φύσεως ἐνέργειες*. Ὁ λαὸς μὴν ἠμπορῶντας νὰ ἐξηγήσῃ τὰ διάφορα τῆς Φύσεως φαινόμενα ἔπλασε μὲ τὴν φαντασία του ὄντα ὑπέρτερα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, τὰ ἐχαρακτήρισε ἄλλα ἀγαθὰ καὶ ἄλλα κακά, καὶ φαντάσθηκεν ἀκόμη, ὅτι αὐτὰ κυβερνοῦν τὴν Φύσιν καὶ ἔχουν μυστικὴν ἐνέργεια ἐπάνω στὴ ζωὴ καὶ τὴν τύχη τῶν ἀνθρώπων. Σὲ μιὰ τέτοια ἀντίληψι τῶν ἀγνώστων τῆς Φύσεως δυνάμεων ὀφείλεται καὶ ἡ νεώτερη Ἑλληνικὴ μυθολογία, ποὺ τὰ περισσότερα στοιχειά της εἶναι βέβαια κληρονομία ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ μυθολογία.

Τὰ ὑπερφυσικὰ αὐτὰ ὄντα, ἡ ζωή τους, ἡ δράσις των ἀναμεταξύ τους καὶ ἀπέναντι στὸν ἄνθρωπο, ἔδωκαν στὸν ποιητὴ κ. Σκίπη τὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ φτιάσῃ τὸν «Γῦρο τῶν Ὡρῶν» ὀνειρόδραμα σὲ πέντε μέρη καὶ πρόλογον, καὶ ποὺ ἡ κυριώτερη μορφή του — καθὼς διϊσχυρίζεται ὁ ποιητὴς του — εἶναι κωμωδία, χωρὶς βέβαια νὰ εἶναι κανεὶς ὑποχρεωμένος — ἐπειδὴ τὸ θέλει ὁ ποιητὴς — νὰ τὸ δεχθῇ καὶ γιὰ πραγματικὴ κωμῳδία.

Τί εἶναι ὁ «Γῦρος τῶν Ὡρῶν;» Ὀνειρόδραμα· Ἀμφιβάλλω ἂν καὶ ὁ ἴδιος ὁ κύριος Σκίπης θὰ μπορέσῃ νὰ μᾶς εἴπῃ ποτὲ καθαρὰ — καὶ νὰ μᾶς πείσῃ πῶς ἔχει δίκαιο — *τί θέλει νὰ παραστήσῃ μὲ τὸ ἔργον* του αὐτό. Ποιὸ τὸ κύριο νόημά του καὶ ποιὰ ἡ οὐσία του. Ἀπὸ ἕνα κυκεῶνα συμβόλων καὶ ἰνδαλμάτων, ἀπὸ μιὰ ἀκανόνιστη ἐπιστράτευσι ὅλων τῶν ξωτικῶν, στοιχεῶν, νεροπαπούλη, Μαντρακούκου, βουνοκυράδων, δεντροκυράδων, Κίρκης, Βελβεζούλ, Βερβελούδων, καλικαντζαρέων καὶ τῶν ἄλλων ἄλλων πλασμάτων τοῦ ὑπερφυσικοῦ κόσμου, ἀνθρώπων μὴ ἀνθρώπων, ἀπὸ ἕνα ἄρρυθμον ἀνακάτωμα παραδόσεων, θρύλων, μύθων, ἀλληγοριῶν, προλήψεων, πίστεων, παροιμιῶν καὶ στερεοτύπων λαϊκῶν φράσεων δὲν ἀπομένει τίποτε θετικό, ποὺ θὰ μᾶς ὁδηγοῦσε νὰ συλλάβουμε τὸ κύριον νόημα τοῦ ἔργου. Βλέπουμε μόνο σὲ μιὰ ἔμμετρη πολυλογία νὰ ἐξιστορῇ καθένα ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ ὀνειροδράματος τὸν προορισμόν του καὶ τὴν οχέσιν του μὲ τὸν ἄνθρωπον, ὅπως τὰ φαντάσθηκεν ὁ λαϊκὸς νοῦς. Κ' ἔτσι ὁ «Γῦρος τῶν Ὡρῶν» μπορεῖ πολὺ σωστὰ νὰ ὀνομασθῇ «Ἔμμετρον Ἐγχειρίδιον τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς μυθολογίας» μὲ πολλὰς παρανοήσεις. Θέλει βέβαια ὁ ποιητὴς τὶς διάφορες ὑπεραισθητὲς ἐνέργειες τῶν ὑπερφυσικῶν πλασμάτων νὰ προσαρμόσῃ στὴν ἀνθρώπινη ζωή, τυλίγοντάς τες μέσα σὲ κάποιο ξεθωριασμένο καὶ τρύπιο φιλοσοφικὸ πέπλο, μὰ τὸ *πρᾶγμα δὲν κατορθώνεται*, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἡ συνοχὴ μεταξὺ τοῦ φανταστικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ κόσμου.

Δὲν θὰ καταπιασθῶ καθόλου νὰ ἐξετάσω τί γίνεται μέσα σ' ὅλο αὐτὸ τὸ ὀνειρόδραμα, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀνάγκη. Ἡ δράσις λείπει ὁλότελα. Ὅλα τὰ κρυφὰ καὶ μυστικά, τἄγνωστα καὶ τ' ἀθώρητα, ποὺ — κατὰ τὸν λαὸ καὶ τὸν ποιητὴ — συμβαίνουν στὸν ὑπεραισθητὸ κόσμο τῶν στοιχιῶν καὶ τῶν ἐξωτικῶν, ὅλες οἱ μυστικὲς ἐνέργειες τῶν φυσικῶν δυνάμεων, προσωποποιημένες, παρατάσσονται στὸν «Γῦρο τῶν Ὡρῶν» μὲ παιδιακήσια ἀρρυθμία καὶ μὲ καμιὰ ἐσώτερη συνοχή. Τὰ διάφορα ὑπερφυσικὰ πλάσματα μιλοῦνε πολύ, λένε τὸ καθένα τους χωριστά, καὶ πολλὰ μαζί, τί εἶναι, ποιός ὁ προορισμός τους, μὰ σ' ὅλην αὐτὴ τὴν πολύμορφη ὁμιλία δὲν ὑπάρχει καθόλου ἡ σκέψις, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς συγκινήσῃ, ἡ γενναία ἰδέα, ποὺ θὰ μᾶς ἔδινε νὰ καταλάβουμε κάπως οὐσιαστικώτερα τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ «Γύρου τῶν Ὡρῶν».

Τὸ ἐλάττωμα τῆς πολυλογίας συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἄλλα ὄχι ἀσήμαντα γιὰ τὴν ὅλη κακοδημιουργία τοῦ «Γύρου τῶν Ὡρῶν». Ἄκαιρη παράθεσις σὲ πολλὰ μέρη πεζῶν λαϊκῶν φράσεων γιὰ νὰ γίνῃ φυσικὸς ὁ διάλογος, ἀνάλυσις γνωστότατων λαϊκῶν διστίχων σὲ στίχους πολύλογους καὶ φυσικὰ χαλάρωμα τῆς πυκνότητος τοῦ νοήματος, καὶ ἄλλα τέτοια ἁμαρτήματα κάνουν πιὸ φανερὴ τὴν ἀτεχνία στὴν ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ μορφὴ τοῦ ἔργου. Ὁ κ. Σκίπης ἔχει καὶ ἕνα ἄλλο πολὺ σημαντικὸν ἐλάττωμα. Θέλει νὰ φτιάσῃ λέξεις χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸ λεξιπλαστικὸν αἴσθημα, καὶ δὲν γνωρίζει τὴν ἀληθινὴ σημασία πολλῶν λέξεων τῆς δημοτικῆς. Πλάθει π. χ. τὴ λέξι ἠχοσκόπια — ἀπὸ τὸ ἦχος καὶ σποπός, ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια σημασία στὴ δημοτική. Γράφει τοῦ «χρυσονήματος τὸ σμάρι», σμάρι = σμῆνος. Ἂν μποροῦμε νὰ εἰποῦμε ποτὲ σμῆνος νήματος, τότε σωστὰ τὸ εἶπε καὶ ὁ κ. Σκίπης. Μεταχειρίζεται τὴ λέξι «μυρογυάλι» μὲ τὴ σημασία τοῦ καθρέφτης. Σὲ πολλὰ μέρη ὁ λαὸς λέει «τηρογυάλι» (τηρῶ καὶ γυαλί), μὰ μυρογυάλι δὲ θὰ εἴπῃ τίποτε. Ἴσως νὰ παράκουσεν ὁ κ. Σκίπης. Γράφει «χρόνια προϊστορισμένα» ἀντὶ προϊστορικά. Ὑποθέτω ὅτι εἶναι φανερὴ ἡ διαφορὰ τῶν δύο λέξεων. «Πνέει τὸ καλοκαῖρι» ἀντὶ βασιλεύει ἢ κάτι ἀνάλογο. Καὶ ἄλλα πολλὰ τέτοια. Ἡ ἀπροσεξία, ποὺ βασιλεύει στὴ γλῶσσα, ὑπάρχει καὶ στὰ νοήματα καὶ στὶς εἰκόνες. «Ἔξαφνα λέει: «δόξα στὶς τρεῖς σου μάννες, ποὺ σὲ γέννησαν». Ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἀλληγορικὴ ἡ φράσις, πάντα, θαρρῶ, ἔχει κάτι τὸ ἀφύσικο καὶ τὸ ἀστεῖο, ἐπειδὴ δὲν μποροῦμε βέβαια νὰ φανταστοῦμε πλάσμα ὁρατὸ ἢ ἀόρατο *γεννημένο* ἀπὸ τρεῖς μάννες. Γράφει «παταγὴ μουγγιά»· πάταγος μουγγὸς εἶναι ὥρισμένως πρᾶγμα πρωτάκουστο. Λέει ἀλλοῦ: «Χαρίζουνε τὰ *δέντρα τὰ μαγικὰ πουλιά*». Τί εἴδους δέντρα νὰ εἶναι ἄραγε καὶ μᾶς χαρίζουν πουλιά; «Οἱ σκελετοὶ θωροῦν μὲ τὰ γυαλένια μάτια». Σὰν τί σκελετοὶ νὰ εἶναι αὐτοί, ποὺ ἔχουν γυαλένια μάτια; Τὰ λίγα αὐτὰ ἀπὸ τὰ πολλὰ γιὰ παραδείγματα.

Ὑπάρχουν βέβαια ἀρκετὰ μέρη σ' ὅλο τ' ὀνειρόδραμα, ποὺ ἂν τὰ πάρῃ κανεὶς ὡς ξεχωριστὰ λυρικὰ κομμάτια, βλέπει ὅτι ἔχουν τὴν ἀξία τους καὶ μποροῦνε νὰ σταθοῦνε δίπλα στὰ *«Κάλβεια μέτρα» τοῦ* ποιητῆ κ. Σκίπη. Μὰ ὑποθέτω ὅτι σκοπός του δὲν ἤτανε νὰ μᾶς παρουσιάσῃ σ' ἕνα πολύλογο καὶ ἄρρυθμο ἔργο καὶ μερικὰ ποιητικὰ μέρη, ἀφοῦ μέσα στὸ ἔργο του αὐτὸ ξεχωρίζει καὶ κάποια προσπάθεια νὰ μᾶς συγκινήσῃ μὲ τὴν ὑποβλητικὴ ἀναπαράστασι τῆς ζωῆς καὶ τῆς Φύσεως.

Γρ. Ξενοπούλου: «Ὁ Κακὸς Δρόμος» κι' ἄλλα καινούργια διηγήματα. Λογοτεχνικὴ βιβλιοθήκη Φέξη. Ἀθῆναι 1912.

Ο νέος τόμος τοῦ κ. Ξενοπούλου περιέχει διηγήματα τῆς τελευταίας παραγωγῆς του (1908 - 1911). Τὸ μεγαλύτερον τῆς σειρᾶς αὐτῆς εἶναι τὸ διήγημα «Ὁ Κακὸς Δρόμος» ποὺ δείχνει καθαρὰ σὲ ποιὰν ἐντέλειαν κατώρθωσεν ὁ κ. Ξενόπουλος νὰ *φθάσῃ τὴν τέ-*

χνην του καὶ ποὺ δίνει ἀφορμὴ νὰ μιλήσῃ κανεὶς κάπως γενικώτερα γιὰ τὴν παραγωγή του στὸ εἶδος τοῦτο.

Τὸ ξεχωριστὸ γνώρισμα τοῦ διηγηματογράφου κ. Ξενοπούλου — πρὸ πάντων στὰ τελευταῖα ἔργα του — εἶναι, ὅτι ἔχει τὴ δύναμι νὰ βλέπῃ καθαρὰ μέσα στ' ἄδυτα τῆς ψυχῆς καὶ μέσα στὴν πολύμορφη κοινωνικὴ ζωὴ ἐκεῖνο, ποὺ πραγματικὰ συμβαίνει. Κ' ἔτσι τὰ διηγήματά του — ἂν ὄχι ὅλα, ἀλλὰ βέβαια τὰ περισσότερα — ἐνῷ στὴν ἀρχὴ φαίνονται σὰν ἠθογραφίες ὡρισμένου τόπου καὶ ἐποχῆς, μὲ τὸ πρῶτο βαθύτερο ἐξέτασμά τους μᾶς πείθουν ὅτι εἶναι κάτι πλατύτερο· ὅτι εἶναι διηγήματα καθαυτὸ κοινωνικά, ὅπου οἱ διάφορες σκηνὲς ἀπὸ τὸ πολυσύνθετο δράμα τῆς ζωῆς ξετυλίγονται μὲ κάποια φιλοσοφικώτερη σκέψι καὶ ὅπου οἱ ἥρωες τῶν σκηνῶν αὐτῶν εἶναι τύποι ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς. Καὶ οἱ περισσότεροι — καὶ καλύτεροι — ἀπὸ τοὺς τύπους αὐτοὺς εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ μὲ τὴ δράσι τους καὶ τὴ σκέψι τους μᾶς δίνουν νὰ ἐννοήσουμε τὴ δύναμι τῆς πραγματικότητος ἐπάνω στὴ ζωή.

Ὁ «Κακὸς Δρόμος» ἀνήκει στὰ τέτοια διηγήματα τοῦ κ. Ξενοπούλου. Ἔχει τὴ βαθειὰ παρατηρητικότητα καὶ τὴ φιλοσοφικὴ σκέψι, ποῦ συνοψίζεται στὸ πόρισμα, ὅτι τὴ ζωή μας τὴν κυβερνάει μιὰ μοῖρα κι' ὅτι κανεὶς «δὲν μπορεῖ ν' ἀλλάξῃ τῆς ζωῆς του τὰ δάκρυα σὲ γέλια». Αὐτὸ δὲ θὰ εἰπῇ ὅτι ὁ κ. Ξενόπουλος εἶναι μοιρολάτρης. Κάθε ἄλλο. Εἶναι ζωγράφος τῆς ζωῆς πιστός, παρατηρητὴς στοχαστικός, καὶ τὴ σκέψι του αὐτὴ γιὰ τὴν ἐξουσία τῆς μοίρας ἐπάνω στὸν ἄνθρωπο τὴν παρουσιάζει ὡσὰν συμπέρασμα ὕστερ' ἀπὸ τὸ ψύχραιμο ἀντίκρυσμα τῶν γεγονότων, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ δράμα τῆς ζωῆς, τὸ χαρούμενο ἢ θλιβερό. Στὸν «Κακὸ Δρόμο» μᾶς δείχνει τὴ δύναμι τὴν ἀνίκητη τῆς ὁμορφιᾶς, ποῦ κι' ἂν ξεπεράσῃ τὰ σύνορα τῆς λεγόμενης ἠθικῆς, πάντα θὰ σώζῃ τὴ λάμψι της, καὶ τὴν ἀδυναμία τῆς ἀσχήμιας, ποὺ ὅσο κι' ἂν πάρῃ βοηθούς της τὴ λεγόμενη ἠθικὴ καὶ τὴν ταπεινόγνωμη ἀρετή, θἄρθῃ στιγμὴ ποὺ θὰ πέσῃ γιὰ νὰ γίνῃ ἀσχημότερη. Δὲν ζητάει βέβαια ὁ κ. Ξενόπουλος νὰ ρίξῃ ἰδανικά, μὰ καὶ δὲν προσπαθεῖ νὰ ἐξιδανικεύσῃ τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἀσχήμιες της. Τὴν παίρνει ὅπως εἶναι καὶ τὴν παρουσιάζει ἀφτιασίδωτη. Ὅπου μποροῦνε ν' ἀναβρύσουν ἡ χαρά, ἡ ξεγνασιά, τὸ γέλιο, τ' ἀφίνει ν' ἀναβρύζουν· ὅπου ξεπροβάλλουν ἡ λύπη, ὁ σάρακας τῆς φροντίδος καὶ τοῦ καημοῦ, τὰ δάκρυα, δὲν ἐμποδίζει τὸ φανέρωμά τους. Τὰ δυὸ κύρια πρόσωπα τοῦ «Κακοῦ Δρόμου» — ἑνὸς ἀπὸ τὰ πιὸ μεστὰ καὶ τὰ πιὸ τεχνουργημένα διηγήματα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας — ἡ Χρυσούλα καὶ ἡ Χρηστίνα μᾶς δίδουν ὅλη τὴν εἰκόνα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς πίκρας τῆς ζωῆς. Ἡ Χρυσούλα καὶ ἡ Χρηστίνα οἱ δυὸ φιλενάδες καὶ κατόπιν δυὸ ἐχθρὲς ἀπὸ μιὰ ἀναπόφευκτη θέλησι τῆς μοίρας ποὺ κυβερνάει τὴ ζωὴ καὶ τὰ πάθη της. Ἡ μιὰ ὄμορφη κ' ἡ ἄλλη ἄσχημη· ἡ μιὰ κάνει τὴ ζωή της χαρὰ καὶ τραγοῦδι, ἡ ἄλλη πίκρα καὶ θρηνολόγημα, ἡ μιὰ μ' ὅλο ποὺ παραστρατίζει ἀπὸ τὸν δρόμο τῆς κοινῆς ἠθικῆς μένει πάντα ἀγνότερη ἀπὸ τὴν ἄλλη, ποὺ θεληματικὰ καὶ μὲ ὑπολογισμὸ ἀποφασίζει νὰ πάρῃ τὸν κακὸ δρόμο, γιὰ νὰ ἰδῇ ἀμέσως, ὅτι δὲν μπορεῖ κανεὶς ν' ἀντιπαλαίψῃ μὲ τὴ μοῖρα του.

Ὁ «Κακὸς Δρόμος» εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ γενναῖα ἔργα τοῦ κ. Ξενόπουλου. Ἡ σύλληψίς του ἁπλῆ, μὰ ἡ ἐκτέλεσίς του τέτοια, ποὺ φανερώνει τὸν τεχνίτη συγγραφέα. Οἱ διάφορες ζωντανὲς σκηνὲς καὶ οἱ δημιουργοί τους, οἱ φυσικοὶ ἄνθρωποι, κάνουν τὸ διήγημα αὐτὸ ἀληθινὸ καλλιτέχνημα.

Ἀπὸ τὰ ἄλλα διηγήματα τοῦ τόμου τούτου, δηλαδὴ

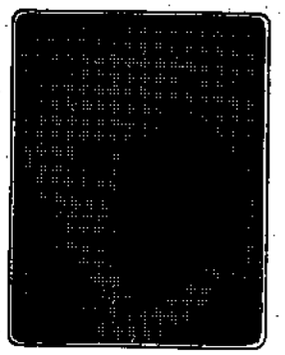

Γεώργιος Σωτηριάδης, ὁ διδάσκαλος τῶν ἀρχαιολογικῶν μαθημάτων εἰς τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν.

τὴ «Μελλοθάνατη» — μιὰ δραματικὴ ἱστορία — τὸ «Μάγκαλο — ἕνα ψυχολογημένο καὶ ἐπιστημονικό, μπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς διήγημα — τῆ «Φάτνη» — θλιβερὴ ἱστορία μιᾶς ὕπαρξης ποὺ τὴν ψυχή της καὶ τὴ σάρκα της τὴν ἐσκότωσεν ἡ ὑποβλητικὴ θρησκοληψία — καὶ τὰ «Δυὸ Ἀδέρφια» — σπαρακτικὴ περιγραφὴ τῶν συναισθημάτων ἑνὸς μικροῦ παιδιοῦ, ποὺ τοῦ πέθανεν ὁ μικρότερος ἀδελφός του — ξεχωριστὴ ἐντύπωση μοῦ ἔκαμαν οἱ «Κελαϊδισμοί». Σωστὸ ἀριστοτέχνημα. Εἶμαι βέβαιος πὼς ὅποιος τὸ διαβάσῃ δὲ θὰ τὸ λησμονήσῃ ποτέ· δὲ θὰ λησμονήσῃ τὸ ἀβίαστο γέλιο, ποὺ θὰ τοῦ φέρῃ, τὴ δροσιά σου, τὴ χάρη του, τὸ ἐντελῶς πρωτότυπο χαρούμενο ὕφος του. Ἔχει ἕνα ἀλλοιώτικο χιοῦμορ, ποὺ ἴσως μπορεῖ νὰ κανεὶς νὰ τὸ ὀνομάσῃ ρωμαϊκό.

Τέτοιος ὁ νέος τόμος τῶν διηγημάτων τοῦ κ. Ξενόπουλου, ποὺ προσθέτει κάτι τὸ πολὺ σημαντικὸ στὸ ὅλον ἔργον του.

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

«Ὁ Φωνογράφος ἐν τῷ Δικαίῳ» ὑπὸ Ἀλεξ. Ν. Σιάτου, δικηγόρου. Ἀθῆναι 1912.

ΕΙΣ τὴν μικρὰν αὐτὴν μελέτην του ὁ δικηγόρος κύριος Σιάτος θίγει ἓν περιεργότατον, ἀλλὰ καὶ σπουδαιότατον ζήτημα. Ὅτι ὁ φωνογράφος, τὸ διασκεδαστικὸν αὐτὸ μουσικὸν ὄργανον, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς ὄργανον τῆς Θέμιδος. Ὁ κ. Σιάτος μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Πολιτ. Δικονομίας, τοῦ Ποινικοῦ Νόμου καὶ τῆς ἄλλης νομοθεσίας ἀποδεικνύει σαφῶς ὅτι ὁ φωνογράφος δύναται νὰ καταρτίζῃ συμβάσεις, νὰ χρησιμεύῃ ὡς μάρτυς, νὰ γίνεται ἀκόμη καὶ ἔγκληματίας. Καὶ μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ δυνατοῦ ὅλων αὐτῶν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ φωνογράφου ὁ κ. Σιάτος διατείνεται ὅτι τὸ ὄργανον τοῦτο θὰ ἔχῃ μέλλον καὶ ὡς πρὸς τὰς διαθήκας. Καὶ ἐξηγεῖ τὴν γνώμην ταύτην πολὺ λογικῶς. Εἰς τὸ μέλλον οἱ ἀγράμματοι δὲν θὰ συντάσσουν δημοσίαν ἢ μυστικὴν διαθήκην διὰ τῆς ἀνακοινώσεως τῆς τελευταίας θελήσεώς των εἰς τρίτον, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀποτυπώσεως τῆς τελευταίας των θελήσεως ἐπὶ τοῦ φωνογραφικοῦ δίσκου καὶ διὰ τῆς τοποθετήσεως τῆς φωτογραφίας των εἰς τὸ μέσον τοῦ δίσκου· ἀφοῦ δὲ σφραγίσουν τὸν δίσκον ἐντὸς φακέλλου θὰ παραδίδουν τὴν τοιαύτην διαθήκην των εἰς τὸν συμβολαιαγράφον, ὅστις μετὰ τὸν θάνατόν των θὰ τὴν παρουσιάζῃ εἰς τὸ δικαστήριον χάριν τῆς δημοσιεύσεως μὲ τὴν φωνογραφικὴν συσκευήν, ἡ ὁποία θὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὴν ζῶσαν φωνὴν τοῦ ἀποβιώσαντος καὶ οἱ παριστάμενοι κατὰ τὴν τοιαύτην δημοσίευσιν μάρτυρες νὰ βεβαιώνουν καὶ τὴν φωνὴν τοῦ ἀποβιώσαντος.

Εἶναι τόσον λογικὰ καὶ σύμφωνα μὲ τὴν πρόοδον

εἰς τὴν καθόλου ἐπιστήμην ὅσα λέγει ὁ κ. Σιάτος, ὥστε οὐδόλως ἀπίθανον νὰ τὰ ἴδωμεν πραγματοποιούμενα ταχύτατα.

Ω.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ὠδεῖον Λόττνερ: Ἡ Α' τοῦ Κουαρτέτου

ΕΙΝΕ ὅλοι σχεδὸν γνωστοί. Οἱ κ. κ. Σέφερ, Σοῦλτσε, Βάϊνριχ, Μπέμερ καὶ ὁ κ. Ἔϊχλερ, ποὺ συμπράττει.

Τὸ πρῶτον ἔργον, κουαρτέτο τοῦ Χάϋδν, παρουσίαζεν ἕνα εἶδος ἐξωτερικῆς μουσικῆς, μὲ κάποιαν προσποίησιν αἰσθήματος. Γι' αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ κάνεις ὅτι ἐπέτυχε μόνον ὡσὰν ἐκτέλεσις. Οἱ μουσικοὶ ἔπαιξαν πολὺ καλά, μὲ τὴν θετικότητα τῶν ξένων, ποὺ παίζουν ὅπως τοὺς ὑπαγορεύει ὁ συνθέτης, τὸ γράμμα τοῦ ἔργου. Δὲν προσθέτουν τίποτε, τὴν λεπτοτέραν ἀπόχρωσιν, — ἀντίθετα ἀπὸ τοὺς ἀνατολίτας ἐκτελεστάς. Αὐτοὶ τὸ ἄτομόν τους δὲν ἠμποροῦν νὰ τὸ ξεχάσουν οὔτε σὰν ἑρμηνεύουν τὴν μεγαλυτέραν διάνοιαν.

Τὸ δεύτερον ἔργον ἦταν Κουϊντέτο τοῦ Σοῦμπερτ. Ἡ μουσικὴ ἄλλαξε, ὁ συνθέτης ὁ βαθὺς ἁπλωσε τὸ ἀκτινωτὸν τῶν μελαγχολικῶν συναισθημάτων του. Τὸ adagio ἦταν ὅλο ἕνας μελῳδικὸς κυματισμός. Οἱ ἐλαφρὲς στροφές, ἴδια ποταμάκια ποὺ ἐχύνοντο στὸν μεγάλον ποταμὸν τῆς κυριαρχικῆς ἰδέας. Τόσο οἱ λεπτομέρειες τῶν μουσικῶν ἐκφράσεων ἔρρεαν σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ὅλης μουσικῆς, σ' αὐτὸ τὸ μέρος. Ὅμως δὲν ἄργησε, καὶ στὴν γαλήνην γεννιῶνται σὰν κακὰ προαισθήματα. Μιὰ μεγάλη ἀνησυχία. Στὴν ὡραίαν ἡμέραν, στὴν ὡραίαν ζωήν, σ' αὐτὸ τὸ ὡραῖον ποὺ ἐφαντάσθη ὁ συνθέτης, σηκώνονται σύγνεφα, καὶ θαμπώνονται οἱ ἥλιοι. Τὰ ὄργανα παίζουν μὲ ἐξάντλησιν. Ὁ Σοῦμπερτ δὲν εἶνε ἐγωϊστής, καὶ στὰ ἔργα του βλέπει κανεὶς ὅτι ἀκολουθεῖ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· μὲ τοὺς πόνους, μὲ τὶς ἐξάρσεις, καὶ μὲ τὶς καταπτώσεις της ποὺ συντρίβουν. Εἶνε ὁ ἀληθινός, ποὺ βάζει τὴν σκληρὴν ἀλήθεια δίπλα στὸ ὄνειρο. Δὲν θέλει νὰ φτιάσῃ δικόν του κόσμο, ἀλλοιώτικον ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἐγνώρισε, σὰν νὰ ξεύρῃ πὼς θἄταν ἕνας χαμένος κόπος. Κι' αὐτοῦ εἶνε ἡ σοφία του.

Τὸ allegretto πλησιάζει στὴν φράσιν τοῦ δευτέρου μέρους. Τὸ μελῳδικὸν κῦμα τὸ θυμίζει κάποιος γοργότερος ὅμως ρυθμός. Τὸ λίκνισμα ἁπλώνεται, ἁπλώνεται καὶ καταντᾷ ἐκμηδένισις.

Οἱ μουσικοὶ ἔπαιξαν μὲ αἴσθημα καὶ μὲ ὅλην τὴν ἐλευθερίαν ἀριστοτεχνῶν.

Τὸ Ὠδεῖον Λόττνερ εἶχε μιὰν ἐπιτυχίαν ἀκόμα· ξεύρει νὰ ἐργάζεται θετικὰ ὅπως πρέπει σὲ σοβαρὸν ἵδρυμα.

Μουσικοφιλολογικαὶ συναυλίαι

Η πρώτη μουσικοφιλολογικὴ ἀπογευματινὴ ἦταν μιὰ καλὴ ἀρχὴ τῆς σειρᾶς τῶν ὡραίων ἀκροαμάτων. Ἡ διάλεξις τῆς κ. Θεοδωροπούλου ἄφθονη σὲ γνώσεις καὶ πληροφορίες γιὰ τὴν ζωὴν τοῦ μεγάλου ἑρμηνευομένου Μπάχ. Ἕνα κομμάτι μουσικῆς ἱστορίας ἀπὸ ἄνθρωπον ποὺ κατέγινε μὲ προσοχὴν καὶ μὲ διάθεσιν. Ἡ τόσο καλὴ καθηγήτρια τοῦ Ὠδείου ἔχει τὸ προτέρημα νὰ εἶνε ἐπιστῆμων πειὸ πολύ, καὶ ὅταν μιλῇ. Γι' αὐτό, ἴσως θὰ ἤθελα ἁπλούστερον, γυμνότερον ἀπὸ λυρισμόν, τὸν λόγον τῆς κ. Θεοδωροπούλου, ποὺ ξεύρει νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἁπλότητα μιᾶς ἐπιστήμης — σὰν ἐξαγόμενον πάντα τέχνης καὶ δυνάμεως. Τὸ πιάνο της ἦτο λιτὸ καὶ θετικὸ — φανέρωμα αὐτὸ εἰλικρινὲς τοῦ πνευματικοῦ ἑαυτοῦ της.

Ἕνα σόλο στὸ πιάνο ἔπαιξε καὶ ὁ κ. Πίνδιος — μὲ χρῶμα ψυχικῆς ἀποδόσεως τοῦ ἔργου καὶ μὲ τὸ θαυμαστὸν διαφανὲς ἄκουσμα τῶν φθόγγων. Ἄ, ἔχει κληρονομήσῃ πολὺ τὸ μέγα προσὸν τοῦ διδασκάλου του — ἠμπόρεσε νὰ τὸ κληρονομήσῃ. Ἐρωτευμένος μὲ τὴν ὡραίαν του τέχνην, νέος καὶ μὲ ἔμφυτα φτερὰ στὴν ψυχήν, ποὺ ἀρχίζουν φανερὰ νὰ μεγαλώνουν. Συγκεντρωμένος στὸν ἑαυτόν του, περίεργος νὰ μάθῃ μιὰ ὥρα πρὶν κάθε ἀνάγκην ποὺ ἀποτελεῖ τὸ συμπλήρωμα στὴν μόρφωσι τοῦ βαθυτέρου τεχνίτου. Γρήγορα θὰ ἐπιβληθῇ σὰν ἐνδιαφέρουσα ἀτομικότης, ποὺ μέλλον της καλὸν εἶνε νὰ τραβᾷ ἐμπρός.

Ὁ κ. Καζάζης γλυκὺς ἱσπανὸς στὴ δοξαριά του, ἀπ' ἐκείνους ποὺ ἡ ζωὴ των περνᾷ ἐξυμνώντας τὰ ὡραῖα αἰσθήματα. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ «σόλο» του ἦταν μιὰ ἰδιαίτερα εὔμορφη στιγμὴ τοῦ προγράμματος.

Ἡ διῳδία τῶν Δων Κωνσταντινίδου καὶ Ἀγγελοπούλου ἀπέτυχε, γιατὶ ἡ δευτέρα εἶχε κάποιες ἀδυναμίες, στὴν ἐκτέλεσι τοῦ μέρους της ὡς βαθυφώνου, καὶ συχνὰ δὲν κρατοῦσε τὴν ἀπόστασιν τοῦ τόνου της. Ἴσως νὰ ἔλειπεν ἀρκετὴ ἐξάσκησις.

Ἡ Δις Κωνσταντινίδου μὲ τὴν Καντάτα τοῦ Μπὰχ παρουσίασε ἕνα κομματάκι τῆς εὐλαβοῦς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Δροσερή, μὲ κυματισμοὺς ἐλευθέρους, μὰ ὄχι καὶ ψυχική, ὅσο θὰ ἔπρεπε στὴν θαυμασίαν ἐκκλησιαστικὴν ἐμπνευσιν.

Μαθητικὴ Συναυλία

Ἔχω νὰ παρουσιάσω πάλι δυὸ μαθήτριες ἀπ' ἐκεῖνες ποὺ ἔχουν δικόν τους χαρακτῆρα καὶ ὡς μαθήτριες ἀκόμα. Τὴν Δδα Ἄννα Καίσαρη καὶ τὴν Δδα Ἔλλη Γεράκη. Ἡ πρώτη εἶνε τοῦ τραγουδιοῦ (τάξις κ. Φεράλδη), ἡ ἄλλη τοῦ πιάνου (τάξις κ. Βελουδίου). Ἀπὸ τὶς λίγες στιγμὲς τῆς χαρᾶς μου εἶνε καὶ αὐτή, — ποὺ γράφω τὰ ὀνόματα τῶν δύο ἐργατικῶν κι' εὐγενικῶν κοριτσιῶν σ' αὐτὴν τὴν σελίδα.

Ὅταν ἐκτελοῦν, αἰσθάνονται τὴν εὐθύνην των, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ μουσουργοῦ ἐγγίζει συγκινητικὰ τὶς ψυχές των — ποὺ ὅ,τι ἀρχίζουν ν' ἀνοίγονται στὴν εὐμορφιὰ τῆς τέχνης. Εἶνε ἀπὸ τὰ πραγματικὰ τάλαντα τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν, ποὺ ὡς ἐδῶ ἔφθασαν μὲ τὴν δύναμιν τοῦ ἑαυτοῦ των, μόνες, χωρὶς τὶς συνηθισμένες ἐπιείκειες.

Καλά, ἀλλ' ἀπρόσεκτα ἔπαιξε καὶ ἡ Δὶς Ξανθοπούλου.

Ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον

Ο Ἐρνέστος Φανέλλης, ἄγνωστος μουσικὸς τοῦ κυμβάλλου καὶ τοῦ τριγώνου καὶ ἀντιγραφεύς. Φυτοζωοῦσε στὰ βάθη τῶν ὀρχηστρῶν, ἐκεῖ ἦταν ἡ θέσις τοῦ συμπληρωματικοῦ ὀργάνου του. Πρὸ 29 ἐτῶν εἶχε συγγράψῃ ἔργον ἐπάνω εἰς μίαν σκηνὴν μυθιστορήματος τοῦ Γκωτιέ, γιατὶ ἤξευρε σύνθεσιν. Τὸ εἶχε ἀντιγράψῃ καθαρὰ καὶ τὸ ἔδειξε στὸν διευθυντὴν τῶν Concerts - Colonne σὰν ὑπόδειγμα τοῦ γραφικοῦ του χαρακτῆρος. Ὁ κ. Πιερνὲ διέκρινε θαυμαστὲς μελῳδίες μέσα στὸ ἔργον, κι' ἀφοῦ ἔμαθε ὅτι ἦτο τοῦ πτωχοῦ Φανέλλη, ἠθέλησε νὰ τὸ δοκιμάσῃ στὴν ὀρχήστραν του. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν ψυχῶν ἦτο ἀπερίγραπτος. Οἱ μουσικοὶ ἔκλαυσαν ἀπὸ συγκίνησιν καὶ χειροκροτοῦσαν. Τὸ ἔργον ἀνεδείκνυετο ἀριστούργημα. Ὁ Φανέλλης ἀπὸ τὴν ἀνέλπιστην εὐτυχίαν ἔπαθεν οἰκτρὲς παραμορφώσεις ἐκείνην τὴν στιγμήν. Πλέον εἶνε ἔνδοξος. Ἐλπίζουν καὶ εὔχονται ἡ παραγωγή του νὰ μὴ σταματήσῃ ὡς ἐδῶ, γιατὶ ἔχει τάλαντον θείας δυνάμεως.

ΕΙ. Π. Δ.

Ο «Μουσικὸς Κόσμος» τῶν Παρισίων γράφει γιὰ τὴν Ἐλπίδα Καλογεροπούλου πὼς ὁ ἔρχομός της ἦταν μιὰ γιορτὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Στὸν κύριον Μαρσὶκ ἀφιερώνει ὁλόκληρον θερμὸν ἄρθρον, ἐξυμνῶντας τὸ ἔργον του.

ΜΟΔΑ

ΜΕ ένα φόρεμα ὑποδοχῆς καὶ μὲ ἕνα ἄλλο ἐπισκέψεως, — καὶ τὰ δυὸ εὔμορφα καὶ πρωτότυπα, κλίνω τὴν χειμωνιάτικην ἐποχήν, ποὺ ὑπῆρξε πλουσία σὲ νέες γραμμές. Ἡ ἄνοιξις, ἂν κρίνῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν εὐγενικὸν δρόμον ποὺ ἔχει πάρει ὁ συρμός, θὰ δώσῃ ὡραιότερα σχέδια καὶ ἁπλούστερα. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν βλέπει κανεὶς τὴν ἰδέα, ποὺ τείνει στὴν ἐμφάνισι τῆς γυναικὸς ὡραίας, μόνο μὲ μιὰ καταπληκτικὴ λιτότητα. Ἀλλὰ λιτότητα σὰν ἀποτέλεσμα σκέψεως καὶ βαθειᾶς αἰσθητικῆς, κι' ὄχι γυμνότητος τῶν γραμμῶν.

Ἡ κάλτσα καθιερώθη πειὰ ν' ἀκολουθῇ τὸ χρῶμα τοῦ φορέματος. Εἶνε ἀπὸ τὶς θελκτικὲς λεπτομέρειες τῆς γυναικείας ἐμφανίσεως. Γιὰ τὶς πλούσιες, ποὺ ζοῦν στὴν μεγάλη ἀριστοκρατικὴ κίνησι τοῦ τόπου τους, καθιερώθη καὶ τὸ ὁμοιόμορφο βελουδένιο ὑπόδημα. Εἶπα, γιὰ τὶς πλούσιες καὶ τὶς κοσμικές. Ὅμως γιὰ τὸν κόσμο τὸν εὐγενικό, ποὺ θέλει ν' ἀκολουθῇ τὸν νόμον τῆς ἁρμονίας σὲ κάθε τι, καὶ στὸ ντύσιμό του ἀκόμα, ἡ κάλτσα ποὺ νὰ ταιριάζῃ στὴ σκιὰ τοῦ φορέματός του, εἶνε κάτι εὔκολο καὶ φθηνό.

Ὁ συρμὸς αὐτὸς εἶνε καλαίσθητος καὶ εἶμαι βεβαία πὼς δὲν θὰ ἐξατμισθῇ ποτὲ γιὰ ὅσους νοιώθουν τὴν εὐμορφιὰ τοῦ ἑνὸς χρώματος. Ἡ κάλτσα πρέπει νὰ εἶνε λεπτή, μὲ ἐλαφρὸ κέντημα στὸ ἄνοιγμα τῆς γόβας — ἂν εἶνε βράδυ. Τὴν ἡμέρα στὸ δρόμο, καὶ στὶς ἀνεπίσημες ἐπισκέψεις ἀκόμα, ἂς εἶνε σκέτη καὶ λίγο πειὸ πυκνή.

Γραμμὲς διαφανεῖς μὲ κάθετον διεύθυνσι συνειθίζονται στὰ τελευταῖα σχέδια εἴτε κοσμήματα τρυπητά, ποὺ ἀνεβαίνουν πρὸς τὴν κνήμη ἀραιότερα. Οἱ κάλτσες οἱ μεταξωτὲς εἶνε εὐμορφώτερες ἀπὸ κάθε ἄλλο εἶδος, γιατὶ δίδουν μὲ τὴν ἐλαφρὰ γυαλάδα τους κάποιο σκιοφώτισμα στὸ πόδι καὶ τὸ κάνουν λεπτότερο.

Εὔμορφα εἶνε καὶ τὰ χρωματιστὰ καστόρινα παπούτσια, ἀλλὰ κι' αὐτὰ πρέπει νὰ ἔχουν τὴν σκιὰ τοῦ φορέματος. Ὅμως χαλοῦν εὔκολα, τὸ χρῶμα ξεθωριάζει, καὶ μάλιστα στὴν Ἀθηναϊκὴν καλοκαιρινὴν σκόνην. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὰ φορῇ κανεὶς ἀργὰ τὸ δειλινὸ ποὺ κατακάθεται ὁ ἄνεμος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸ βράδυ στὸ θέατρο.

Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ο ἐκδοτικὸς οἶκος Sansot καὶ Cie ἐξέδωκε νέον τόμον ποιημάτων τοῦ ποιητοῦ Ἀλ. Σκούφου ὑπὸ τὸν τίτλον Les Olympiennes Ἑλληνικῆς ἐμπνεύσεως, διακρινόμενα διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν διαύγειαν εἰς τὸν στίχον ἀμυδρὰν ἰδέαν τῆς ποιήσεώς του ἠμποροῦν νὰ παρέξουν τὰ κατωτέρω δύο σονέττα.

Ο ΔΡΟΜΕΥΣ

Πρωτοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ ἁμάξι φῶς σκορπίσῃ
στὴν καθαρὴν Ἀνατολή, δέξου θεὰ τὰ δῶρα,
σὰν τὰ μελτέμια ὁ Ποσειδὼν δὲν τὰ ταράζει τώρα,
τὰ τρία λαγήνια τὰ χρυσὰ κοντά τους ποὺ ἔχω ἀξήσῃ.

Ὡραῖος εἶμαι, κύτταξε τὴ μελαψή μου κόμη
βεργόλιγνο εἶναι τὸ κορμί μου καὶ ψημένο
ἀνάερο σὰν λαμπάδα στέκει τεντωμένο
σὰν νιόκοπο κι' ὁλόϊσο κοντάρι ἀκόμη.

Τὴν παρθενιά μου σοῦ χαρίζω καὶ τὴ νειότη
κι' αὐτά μου τὰ τρία δηνάρια, ὅλο τὸ βιό μου,
χαρούμενος θὰ ὑπόφερνα ὅ,τι κι' ὅ,τι,
ἂν νικητὴ μ' ἀνάδειχνες τοῦ δρόμου
δὲ μ' ἔμελλε καὶ ἂν ἔπεφτα στὴν ἁρμυρὴ ἀμμουδιὰ
καὶ σύντριψέ μου ἀτσάλινη ἂν δὲν ἔχω τὴν καρδιά.

Η ΝΕΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Διαβάτη, στὸ γιαλὸ κοντὰ στοχάσου
τὴ μοῖρα μου, πόσο σκληρὴ κι' ὡραία ἐστάθη:
Εἶν' ὁ γιαλὸς κοντὰ στὸν τάφο ποῦ μὲ κλείνει
κι' ὁ οὐρανὸς σκεπάζει τὴν κρυφή μου κλίνη.

Ἦταν πρωΐ, ἀνοιξιάτικη μέρα γελοῦσε,
ὁ γυιός μου, ὁ Λεῦκος, ἄπλωνε σῦκα στὸν ἄμμο,
τραπέζι ὁ Ἄξις, ὁ καλός μου, ἔστρωνε κοντά μου
στὸν ἴσκιο ποὺ εὔθυμο κοτσίφι τραγουδοῦσε.

Ἐγὼ μὲ ῥόδα γέμιζα ἐλαφρὸ πανέρι,
ποῦ ὁ θάνατος τὸ τρυφερὸ μοῦ ἄγγιξε χέρι
καὶ πέθανα πρὶν τὸ καλάθι μου γεμίσω.

Μὰ τί σημαίνει, ἀλήθεια, αὐτὸ δὲ μὲ πικραίνει
νέα πεθαίνοντας μ' ἐμὲ τὸ μυστικό μου μένει
κ' ἡ σπάνια τύχη γηρατειὰ νὰ μὴ γνωρίσω.

ΑΒΓ.

ΕΙΣ μίαν ἑορτὴν ποὺ τελευταῖα ἐδόθη ἀπὸ ἐρασιτέχνας εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον, ἀπήγγειλαν καὶ τὰ δύο αὐτὰ ποιήματα τοῦ κ. Πορφύρα:

1

Ὁ ἀποσταμένος Ἔρωτας στὴ λεῦκα εἶχε σκαλώσῃ
Κρυμμένος σι' ἀνοιξάτικα τὰ φύλλα, τ' ἀσημένια,
Μὰ δίχως ἄλλο, τὰ μικρὰ πουλιὰ τὸν εἶχαν νοιώσῃ
Κ' εἶχαν τραγούδια ἔτσι γλυκὰ καὶ τόσο κρουσταλλένια.

Κ' ἕνα πουλάκι ἀπ' τὴν πολλὴν ἀγάπη του ἐτρελλάθη
Καὶ στὴν ψηλότερη κορφή, στοῦ κλωναριοῦ τὴν ἄκρια
Ζυγιάζουνταν κελαϊδιστὰ κ' ἔπεφτε ὡς ὅπου ἐστάθη
Ἐκεῖ ποὺ μόλις στέκονται καὶ τῆς δροσιᾶς τὰ δάκρυα.

2

Καλῶς το! Κ' ἦρθες νὰ μᾶς πῆς καὶ πάλι πρωτοβρόχι
Στὴ στέγη τό μονότονο, γοργὸ κελαδημά σου!
Σὰ μιᾶς παληᾶς ἀγάπης μου, ἐδῶ στὴν ἔρμη κόχη
Θὰ πλάσω καὶ θὰ ὀνειρευθῶ, Βροχή, τὸ φάντασμά σου.

Θὰ ἰδῶ τὰ μάτια σου τὰ ὑγρά, τὰ σκοτεινά, τὰ πλάνα,
Τὸ φάρεμά σου τὸ θολὸ ποὺ ὑφαίνεις ἀπ' τὰ νέφη,
Καὶ θὰ σ' ἀκούσω νὰ χτυπᾷς, ὦ τοὐρανοῦ Τσιγγάνα,
Στοῦ παραθύρου τὰ γυαλιὰ τὸ θλιβερό σου ντέφι.

Η ΦΑΙΔΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ρὰ — Βὲ!

Οἱ ῥαλλικοὶ φωνάζουν «Ρά», καὶ «Βὲ» οἱ βενιζελικοὶ
καὶ ἀντηχοῦν παντοῦ φωνές, ζητωκραυγὲς καὶ κτύποι
κι' ἀπὸ τὰ «Ρὰ» ποὺ λέν' ἐδῶ, κι' ἀπὸ τὰ «Βὲ» ποὺ [λὲν ἐκεῖ
βγαίνει τό: *Ρά—βε*... ξήλωνε, δουλειὰ νὰ μὴ σοῦ [λείπῃ!...

[«Ἀθῆναι»]

Ο ΓΕΛΩΤΟΠΟΙΟΣ

ΑΛΛΗΛΟΦΑΓΩΜΑΤΑ

ΔΕΝ εἶναι πρᾶγμα ποὺ νὰ λυποῦμαι σὰν τὸν καιρὸν ποὺ χάνεται σὲ μικροϊστορίες, τέτοιες ποὺ δημιουργεῖ κάθε τόσο μὲ ὅλους, καὶ σήμερα μαζί μου, ὁ κ. Γρηγόριος Ξενόπουλος. Μά, ὁ κ. Ξενόπουλος σὰν φί-

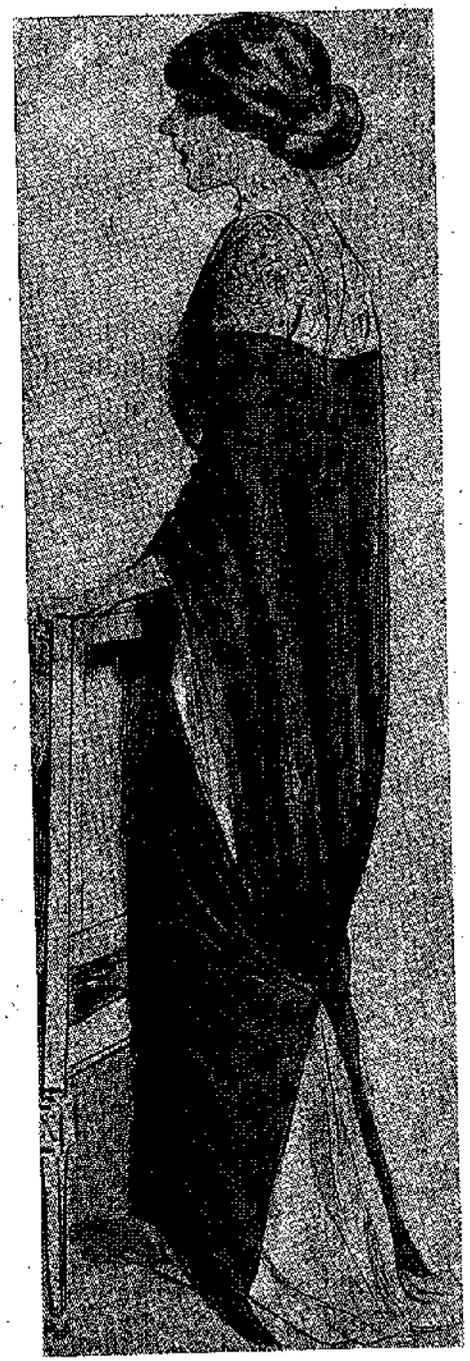

Φόρεμα ὑποδοχῆς ἀπὸ λευκὸν μεταξωτόν. Ὡσὰν μεγάλη μανδίλλα πέφτει βαθύχρωμη μουσουλίνα ἀπὸ ἐπάνω ὡς κάτω. Στοὺς ὤμους κέντημα ἐλαφρὸν τῆς χειρός.

Φόρεμα βραδυνὸ ἀπὸ λευκὸ μεταξωτό, μὲ κεντήματα τῆς χειρός.

λος καὶ συνεργάτης ἔχει δικαιώματα νὰ μὲ ἀπασχολήσῃ λιγάκι.

Ἀλήθεια, δὲν ἠμπορῶ νὰ καταλάβω πῶς, ἄνθρωπος εὐγενικὸς καὶ πολιτισμένος γράφει ὅ,τι ἔρχεται στὴν πένα του καί, καβαλάρης ξένοιαστος, πηδᾷ σύνορα ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν σταματήσουν κάπως. Ἡ κυρία Δημητρακοπούλου — συνεργάτρια τῶν «Παναθηναίων» καὶ ποὺ ἠμπορεῖ καὶ αὐτὴ νὰ ἔχῃ ἴσα δικαιώματα μὲ τὸν κ. Ξενόπουλον — ἔκαμε μέσα στὶς «Ἱστορίες» τοῦ τελευταίου τεύχους τῶν «Παναθηναίων» ἕνα σκίτσο τοῦ κ. Ξενοπούλου, παίρνοντας στοιχεῖα ἀπὸ τὴν θεατρικήν ζωήν του (ποιὸς δὲν θυμᾶται τοὺς ἐνθουσιασμούς του καὶ κατόπιν τοὺς ξε-ενθουσιασμούς του μὲ τὴν Κυβέλη, τὴν Κοτοπούλη, χθεσινὰ ἀκόμα) καὶ ἀπὸ τὰ τελευταῖα χρονογραφήματά του διὰ τὴν Καλὸ εἰς τοὺς «Καιρούς». Τὸ σκίτσο ἦταν ἔξυπνο καὶ χαριτωμένο. Ὁ κ. Ξενόπουλος ὅμως δὲν ἀκούει ἀπὸ τέτοια καὶ ξεσπαθώνει ἐναντίον τῆς κυρίας Δημητρακοπούλου καὶ τῶν «Παναθηναίων» προσπαθῶν νὰ κάμνῃ κρείττονα τὸν ἥττω λόγον, ἀποδίδων φράσεις καὶ λέξεις δικές του εἰς τὴν κυρίαν Δημητρακοπούλου ὅπως «ξεθεώνω» ἢ μεταχειριζόμενος λέξεις σὰν αὐτὲς «ἀπατᾷ, διαστρέφει, πρόστυχον θυμίαμα» κλπ. Σὲ τέτοιες φράσεις δὲν ἠθέλησε, δὲν ἠμπόρεσε, πολὺ δίκαια, ν' ἀπαντήσῃ ἡ συνεργάτρια τῶν «Παναθηναίων».

Ἐγὼ θὰ τοῦ ἔκαμα τὸ χατήρι, τοῦ κ. Ξενοπούλου, ν' ἀπαλλάξω τὴν κυρίαν Δημητρακοπούλου ἀπὸ τὴν κριτικὴν τῶν «Παναθηναίων» ὅπως ὑποδεικνύει ὁ κ. Ξενόπουλος, ἂν ἔβλεπα ὅτι ἡ συνεργάτρια εἶναι «κακόπιστος» ὅπως τὴν ὀνομάζει. Μολονότι δὲν πιστεύω ποτὲ νὰ ζητοῦσε, σκληρόκαρδος μέχρι τέλους, ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλήν της, ἕνα τόσο ἔξυπνο καὶ ψυχικὸ κεφαλάκι. Δυστυχῶς γι' αὐτόν, ἡ κυρία Δημητρακοπούλου γράφει τὴν ἀλήθεια. Τόσο τολμηρὰ καὶ ξέσκεπα, ὁποὺ δημιουργεῖ ὁλόενα δυσαρεστημένους γύρω της. Ἔπειτα, μόνον ὁ κ. Ξενόπουλος δὲν θὰ εἶχε δικαίωμα νὰ ζητήσῃ τέτοιο πρᾶγμα, διότι θὰ ἀναιροῦσε τὸ δόγμα του περὶ κριτικῆς, ὁποὺ ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν γράφῃ ἀναλόγως τῶν ὑποχρεώσεών του, τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, καὶ δὲν ἠξέρω τί ἄλλο (τὰ ἔχει δημοσιεύσει ἐνυπόγραφα αὐτὰ τὰ πράγματα).

Τί τοῦ φταίουν τώρα τὰ «Παναθήναια» καὶ οἱ κριτικοί των ὅταν αὐτὸς δίνει τὸ δικαίωμα νὰ τὸν κρίνουν αὐστηρά; Χαλᾷ ἔξαφνα τὸν κόσμο, μὲ διάφορα trucs γιὰ ἕνα του ἔργον θεατρικόν. Τὸ ἔργον βγαίνει κολοκυθένιο. Ὁ «Πειρασμὸς» ἂς ποῦμε. Τὰ «Παναθήναια» γράφουν αὐστηρά. Καὶ ἀρχίζει ἡ μῆνις του. Καὶ ὅμως ἐγώ, γιὰ τὴν κριτικήν αὐτή, ποὺ ἦταν, τὸ ὁμολογῶ, γραμμένη ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια, ἐπροσπάθησα μὲ λόγια καλὰ μέσα στὰ ἴδια «Παναθήναια» νὰ τοῦ γλυκάνω τὸν πόνο. Ἐκεῖνος δὲν ξεχνᾷ. Καὶ ὅταν εὕρῃ τὴν περίστασι, σοῦ τραβᾷ τὴ στιλετιά, ἔτσι, φιλικά. Ὕστερα, θυμόνει ὅταν τοῦ γράφουν ὅτι εἶναι φυσικὰ ἀγαθὸς ἄνθρωπος.

Αὐτά, φίλε μου, χωρὶς κακίαν, σὲ βεβαιόνω, ἀλλὰ γιὰ νὰ μπαίνουν τὰ πράγματα στὴ θέσι τους

Κ. Μ.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιοκρισίαι δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων δύο ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων ἁπλῶς ἀγγέλλεται ἡ ἔκδοσις.

Δώδεκα σχέδια ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν διεθνῆ διαγωνισμὸν διὰ τὸ Μέγαρον τῶν Δικαστηρίων· 4 ἑλληνικά, 4 γαλλικά, 2 Ἰταλικὰ· 2 γερμανικά. Τὸ πρῶτον βραβεῖον 20000 φράγκα ἐπῆραν ὁ κ. Ἀλ. Νικολούδης, καὶ ὁ Γάλλος κ. Γουϊδέττι. Ἐκ τῶν δύο βραβευθέντων θὰ ἐκτελεσθῇ τὸ σχέδιον τοῦ κ. Νικολούδη.

Εἰς τὴν προεκλογικήν του περιοδείαν ὁ πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος παντοῦ γίνεται θερμότατα δεκτός.

Ἡ συλλογὴ τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων τῆς διεθνοῦς ἐκθέσεως τῆς Ρώμης θὰ σταλῇ εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ τὴν Βυζαντινὴν Ἔκθεσιν ἡ ὁποία θὰ διοργανωθῇ κατὰ τὸ Συνέδριον τῶν Ἀνατολιστῶν τῆς 25ης Μαρτίου.

350 ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι καὶ ἰδιῶται ἐδήλωσαν ἕως τώρα συμμετοχὴν εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς 75ετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Συνεδρίου.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Οἱ Καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσας καὶ τὰ Σατυρικὰ Γυμνάσματα, Κωστῆ Παλαμᾶ. Ἀθῆναι λογοτεχνικὴ Βιβλ. Φέξη, δρ. 2.

Νησιώτικες ἱστορίες, Ἀργύρη Ἐφταλιώτη. Ἀθῆναι. Λογοτεχνικὴ Βιβλ. Φέξη, δρ. 3.

Θεσμοφοριάζουσαι, Ἀριστοφάνους, μετάφρ. Μ. Αὐγέρη. Ἀθῆναι. Βιβλιοθ. Φέξη ἀρχ. Ἑλλ. συγγραφέων δρ. 2,50.

Ὁ Φωνογράφος ἐν τῷ δικαίῳ, Ἀλεξάνδρου Ν. Σιάτου. Ἀθῆναι. Τυπογρ. «Νομικῆς».

Ὁ γῦρος τῶν Ὡρῶν, ὀνειρόδραμα Σωτήρη Σκίπη. Le Puy - en - Velay. Φρ. 4.

Ἡ ἀπολογία μου, κοινωνικὴ μελέτη Δ. Ζήζου. Ἀθῆναι δρ. 1,50.

Περὶ τῆς ἐρεύνης τῶν παίδων καὶ σχολικῆς πειθαρχίας, Ἀντωνίου Ν. Καραγιάννη, δημοδιδασκάλου, Χαλκίς.

Le Pélerinage à Babel, Philéas Lebesque. Paris Sansot & Co fr. 3.

Le Régne Intérieur, pensées choisies de Henry Bataille. Paris Sansot fr. 1.